

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

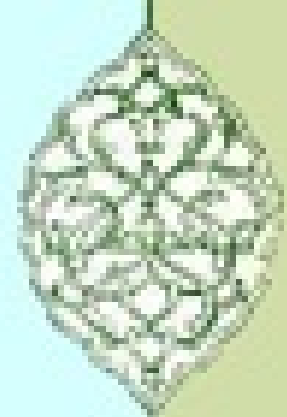
Ghaemiyeh

.com

.org

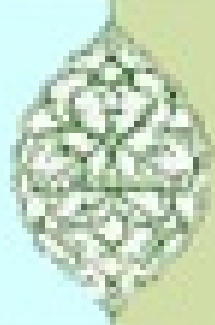
.net

.ir

استفتاآت

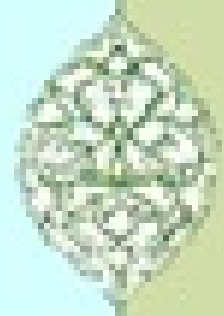
مسائل ضمان

مطابق با فتاوی

حضرت آیت اللہ العظمی منتظری

مد ظله العالی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

استفتاءات مسائل ضمان

نویسنده:

آیت الله شیخ حسینعلی منتظری

ناشر چاپی:

دفتر آیت الله منتظری

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	استثنائات مسائل ضمان
۸	مشخصات کتاب
۸	پیشگفتار
۱۱	ضمان در آدم ربایی
۱۲	مسائل ضمان در تعدی آموزگاران
۱۲	ضمان نسبت به اتباع بیگانه
۱۵	ضمان در اجاره
۲۸	ضمان نسبت به اخلال در صنایع ملی
۲۹	ضمان در ارتش
۳۴	ضمان در اطلاع گیری از اشخاص
۳۶	ضمان در امانت
۳۹	ضمان در امر به معروف و نهی از منکر
۴۱	ضمان در اموالی که پیدا شده
۴۳	ضمان در اموال عمومی، غیر مجاز و مسروقه
۴۳	اموال عمومی:
۴۴	اموال غیر مجاز:
۴۵	اموال مسروقه:
۴۷	ضمان در اوراق بهادار و سکه های تقلبی
۴۸	ضمان در بخت آزمایی
۴۹	ضمان در بخشش، هبه
۵۲	ضمان در امور مربوط به بیمه
۵۳	ضمان در امور پارکها
۵۵	ضمان در تعدیات پدر و مادر

۵۷	ضمان در امور پزشکی، دامپزشکی و داروسازی
۶۴	ضمان در امور پستی
۶۷	ضمان در پیشامدها و سوانح
۶۹	ضمان در تعهدات دولتی
۷۱	ضمان در تعدّی حیوانات
۷۵	ضمان در دادوستد
۸۰	ضمان در تعدّیات دیوانگان
۸۱	ضمان در تعدّیات رانندگان
۸۷	ضمان در روابط بین المللی
۸۹	ضمان در امور مربوط به روحانیت
۹۲	ضمان در تعدّیات روزنامه نگاران
۹۲	ضمان در تعدّیات زناشویی
۱۰۱	ضمان در سد معبر و امور مربوط به معابر
۱۰۶	ضمان در سرقتی
۱۰۷	ضمان در تعدّیات شرکای شرکتهای
۱۰۸	ضمان در تعدّیات شکارچیان
۱۱۰	ضمان در ضمانت
۱۱۲	ضمان در عاریه
۱۱۴	ضمان در عتیقه جات
۱۱۶	ضمان در عبوردهندگان از مرز
۱۱۷	ضمان در غضب
۱۱۹	ضمان در قرض
۱۲۲	ضمان در تعدّیات قضات
۱۲۷	ضمان در کبوترپرانی
۱۲۹	ضمان در کفالت
۱۳۱	ضمان در تعدّیات کودکان

- ۱۳۴ ضمان در گدائی (تکدی)
- ۱۳۵ ضمان در تعدّیات مأمورین دولتی
- ۱۳۶ ضمان در منابع طبیعی
- ۱۳۸ ضمان در تعدّیات مهمانان
- ۱۳۹ ضمان در تعدّیات ورثه
- ۱۴۱ ضمان در نسب
- ۱۴۲ ضمان در ورزش
- ۱۴۴ ضمان در وکالت
- ۱۴۴ وکالت عامه:
- ۱۴۵ وکالت دادگستری:
- ۱۴۷ وکالت مجلس:
- ۱۵۰ ضمان در تعدّیات همسایگان
- ۱۵۴ ضمان در هنر نمائی و تئاتر
- ۱۵۴ ضمان در امور مختلف و متفرقه
- ۱۶۲ درباره مرکز

سرشناسه: منتظری، حسینعلی، - ۱۳۰۱

عنوان و نام پدیدآور: استنات مسائل ضمان: مطابق با فتاوی حضرت آیت الله العظمی منتظری مدظله العالی

مشخصات نشر: قم: دفتر آیت الله العظمی منتظری، ۱۳۷۵.

مشخصات ظاهری: ص ۲۲۳

شابک: ۲۵۰۰ ریال

موضوع: فتوهای شیعه -- قرن ۱۴

موضوع: فقه جعفری -- رساله عملیه

رده بندی کنگره: BP۱۸۳/۹م/الف ۵ ۱۳۷۵

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۴۲۲

شماره کتابشناسی ملی: م ۸۲-۱۰۴۶۲

پیشگفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب حاضر در صدد ارائه و تعیین موارد مختلفی است که عمل ضمان آور و موجب غرامت مالی و تعهد عهده افراد می شود گرچه عامل، فرد نابالغ یا مجنون بوده و یا اصلاً شخص حقیقی مطرح نباشد. مقصود از «ضمان» تعهدها و غرامت های مالی است که خواسته یا ناخواسته در موارد مختلفی از زندگی بر عهده انسان گذاشته می شود.

از آنجا که مسائل ضمان از جمله مسائل مهم زندگی است و در مواردی بر اثر پیشامدها بر عهده انسان گذاشته می شود، ولی بسیاری از مردم به علت اتفاقی بودن آن، یا اصلاً حاضر به پذیرش خسارت حاصله نیستند و یا پذیرش آن برای آنان سنگین است، بر آن

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰

شدیم تا با تهیه و تنظیم این رساله حتی الامکان جامعه اسلامی را از پیامد آن آگاه سازیم.

لازم است توجه دهیم اتفاقی بودن در رخدادهای جهان، آن گونه که بسیاری آن را اتفاقی و تصادفی و در حقیقت بدون علت و اسباب پنداشته اند، نیست و هر حادثه ای حدّ اقل همراه با یک علت و سبب بوجود می آید؛ به عنوان مثال یک سانحه رانندگی که عموم مردم آن را «تصادف» می نامند، دست کم معلول بی توجهی یکی از دو راننده نسبت به قوانین و

مقررات رانندگی است، یک سانحه یا برخورد تریلر با یک فروند هواپیما در جاده ... معلول بی توجهی یکی از مسئولین ذی ربط «۱» و همچنین یک سانحه ریزش تونل و نابود شدن تعدادی کارگر، معلول بی توجهی و بی قید و بند بودن مسئولین ذی ربط است و خلاصه هیچ پدیده ای در جهان طبیعت بدون علت و سبب نیست و حتی همزمان شدن خوانندگی یک خواننده را که با خواندن یک حیوان برای قضیه اتفاقیه در کتب منطقی مثال آورده اند از روی تسامح است؛ زیرا چه بسا آوای خواننده است که آن حیوان را به وجد آورده و به خواندن وادار می کند.

پس، بنابراین که هیچ فعل و انفعالی بدون سبب و علت

(۱) این اتفاق در سالهای ۶۲ تا ۶۴ روی داد و جریان آن نزد اهل فن محفوظ است ..

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱

صورت پذیر نباشد و رخدادهائی که به وسیله افراد یا وابستگان به آنان رخ می دهد، مستند به آنها بوده و در نتیجه باید پاسخ گوی طرف مقابل و خسارت دیده باشند، بر آن شدیم تا شماری از مسائل مربوط به «ضمان» را یادآور شویم تا در جهت آگاهی جامعه و نشر فرهنگ اسلامی گام مؤثری برداشته باشیم.

یادآوری این نکته لازم است که سعی کرده ایم مسائلی را مورد سؤال و جواب قرار دهیم که در خارج از ذهن رخداده و به وقوع پیوسته باشد و حتی مسأله «۳۱۱» که باعث تعجب شده، یک واقعت بوده و در یکی از شهرهای تقریباً مرکزی ایران رخ داده است، به طور کلی جمع آوری مسائل این کتاب زمان زیادی را بخود اختصاص داده و عمده مسائل آن، مسائلی است که

بالعین مشاهده شده و برخی از آنها از خلال پرونده های دادگستری به دست آمده است و اگر برخی مسائل ظاهرا جنبه تکراری و یا واضحات دارد، به همین علت است که در جامعه واقع شده و فردی که حادثه مستند به او بوده خواسته به نحوی از کنار آن بگذرد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳

ضمان در آدم ربایی

مسأله ۱: کسی که به هر دلیل اقدام به آدم ربائی نموده و کار او باعث شود پدر، مادر، زن یا یکی از فرزندان او به بیماری جسمی یا روحی که موجب ديه یا ارش است دچار شود، آیا رباینده ضامن ديه خسارتی است که پیشامد کرده؟

جواب: اگر بیماری بگونه ای حاصل شده باشد که صد در صد به او مستند شود، ضامن است.

مسأله ۲: اگر دو نفر به طور مشترک، شخصی را بربایند و پس از آن خسارت مالی، جانی و یا معنوی به شخص رپوده شده یا یکی از اولیای او وارد شود، آیا ضمان به عهده هر دوی آنان است؟

جواب: اگر یک کار ضمان آور را دو نفر به طور مشترک انجام دهند، هر دو به طور مشترک ضامن خواهند بود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴

مسأله ۳: اگر کسی با هر قصد و انگیزه ای دیگری را با تهدید یا حيله برباید و هیچ خسارت جانی به وی نرساند مگر این که در مدت اسارت، او را از درآمدهای روزانه و کسب حلال جلوگیری کند، آیا ضامن درآمدهای روزانه اوست؟

جواب: اگر برای قاضی شرع ظلم او ثابت شود، تعزیر دارد ولی موجب ضمان نیست.

مسأله ۴: چنانچه یک یا چند نفر به دستور دیگری اقدام به آدم ربایی کنند، و کار آنان ضمان آور باشد،

آیا ضمان به عهده امرکننده است یا به عهده افرادی که کار را انجام داده اند؟

جواب: اگر انجام دهنده بالغ و عاقل و صاحب اختیار بوده، ضمان به عهده خود اوست و گرنه به عهده امرکننده است، و چنانچه انجام دهندگان مشترک باشند، حکم مسأله دوّم را دارد.

مسائل ضمان در تعدی آموزگاران

مسأله ۵: اگر آموزگار از روی دلسوزی، دانش آموز خود را تهدید کند و دانش آموز بر اثر ترس، ضربه روحی ببیند و از این جهت خسارت جسمی به وی برسد، آیا معلم ضامن است؟

جواب: اگر استناد آن به تهدید معلم محرز باشد، ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵

مسأله ۶: اگر آموزگار، مدیر یا ناظم مدرسه برای تنبیه، دانش آموزی را بزند یا به طور مثال روی یک پا نگهدارد و او بر اثر خستگی به زمین بیفتد و خسارت بدنی به وی برسد، ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۷: آموزگاری که هنگام تصحیح اوراق امتحانی دانش آموزان توجه کافی نکند و بر اثر همین سهل انگاری چه بسا دانش آموزی یک سال عقب بماند، آیا آموزگار ضامن خسارت مالی یا معنوی دانش آموز است؟

جواب: اگر آموزگار در نحوه آموزش یا تصحیح اوراق سهل انگاری کند، گناهکار است ولی سهل انگاری او موجب ضمان مالی نمی شود.

ضمان نسبت به اتباع بیگانه

مسأله ۸: اگر زائر خانه خدا هنگام مراسم حج بر اثر فشار جمعیت فوت کند، با توجه به این که سرپرستی حجاج به عهده مدیران کاروان و زیر نظر سازمان حج می باشد، ضمان آن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶

جواب: اگر فشار دهندگان مقصّر باشند، دیه شخص تلف شده به عهده خود آنها و اگر مقصر نباشند به عهده عاقله «۱» آنهاست.

مسأله ۹: کسانی که در غیر کشور خود بر اثر زلزله می میرند و کشور متبوع آنان ادعای فرسودگی یا غیر استاندارد بودن ساختمان مورد اجاره را نموده و از این بابت مدعی دیه متوفی شوند، آیا ضمانی از این بابت به عهده صاحب هتل می باشد یا

نه؟

جواب: اگر در ساختمان مورد اجاره

نشانه های شکستگی وجود نداشته باشد، صاحب هتل ضامن نیست، و اگر دولتها با همدیگر معاهداتی مانند بیمه داشته باشند، موضوع دیگری است.

مسأله ۱۰: اگر فردی در کشور بیگانه مفقود الاثر شود و کسی هم به قتل وی متهم نگردد، اولیای وی هم از آن کشور درخواست غرامت کرده باشد، آیا ضمان آن به عهده کشور بیگانه است یا بر بیت المال؟

جواب: به عهده بیت المال نیست و اگر دولتها معاهدات صحیحی داشته باشند، باید برابر آن عمل نمایند و گرنه بر کسی نیست.

(۱) عاقله به بستگان ذکور نسبی پدر و مادری یا پدری به ترتیب طبقات ارث که حین الفوت می توانند ارث ببرند، می گویند و هنگام پرداخت دیه با نظر حاکم عهده دار خواهند بود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷

مسأله ۱۱: اگر فردی در کشور بیگانه مورد تهاجم قرار گیرد و کشته شود، و قاتل نیز به گونه ای متواری شود که دسترسی به وی نباشد، آیا ضمان دیه مقتول به عهده جانی است یا کشور مقابل و یا بیت المال؟

جواب: دیه به عهده جانی است ولی اگر پیدا نشود، باید دولتها برابر معاهدات خود عمل نمایند.

مسأله ۱۲: اگر در دادوستدی که به وسیله تلفن، تلکس و مانند آن بین دو تاجر در دو کشور صورت می گیرد، فروشنده برابر قرارداد شفاهی تلفنی مثن را ارسال نموده و خریدار از این فرصت استفاده کرده بهای جنس را نفرستاده و متواری شده، آیا ضمان پیدا کردن خریدار، با کشور محل سکونت اوست یا ضمانی به عهده کسی نیست؟

جواب: اگر دو دولت با یکدیگر معاهده داشته باشند یا قواعد مسلم بین المللی در مورد مسأله موجود باشد، در صورتی که مخالف

شرع نباشد، باید برابر آن عمل نمایند و گرنه هیچ یک از دو دولت ضامن نیستند.

مسأله ۱۳: اگر بیماری به دلیل نبودن پزشک متخصص برای معالجه به کشور دیگر برود و بر اثر سهل انگاری پزشک هنگام عمل بمیرد و اولیای او نتوانند در آن کشور علیه پزشک معالج

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸

اقامه دعوا کنند، آیا کشور محل سکونت و متبوع متوفی ضامن اقامه دلیل علیه پزشک معالج و احیای حقوق اولیای دم می باشد؟

جواب: حکم مسأله ۱۲ را دارد.

مسأله ۱۴: فرد مسلمانی که می داند یا احتمال می دهد اگر به کشورهای کفر مسافرت نماید، مورد تهاجم قرار می گیرد، اگر مسافرت نماید و مورد تهاجم واقع شود آیا کار او ضمان آور است و به عهده کیست؟

جواب: ضمان خسارت مالی یا دیه به عهده مهاجمین است و اگر دولتها هم معاهداتی داشته باشند، باید برابر آن عمل کنند.

ضمان در اجاره

چون متعلق اجاره گاهی چیزهایی مانند: منزل، مغازه، وسیله نقلیه و ... و گاهی خود انسان است مانند این که انسانی خود را برای انجام کاری در محیطهای کارگری، ادارات دولتی و یا بخشهای خصوصی اجاره می دهد که از آن به اجاره اشخاص یا اجاره خدمات تعبیر می کنند، هر دو نوع اجاره در این بخش مطرح شده و برای تمیز هر یک، از قسم اول به «متعلق اجاره» و از قسم دوم به «اجیر» تعبیر می شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹

مسأله ۱۵: فروشنده فروشگاه که موظف است اجناس فروشگاه را به قیمتهای تعیین شده در اختیار مشتریان قرار دهد، اگر هر جنسی را به قیمتی بالاتر از قیمت تعیین شده بفروشد و اضافه را برای خود بردارد، آیا ضامن

اضافه است یا نه؟ اگر ضامن است آیا نسبت به صاحب فروشگاه یا خریدار؟

جواب: نسبت به صاحب فروشگاه ضامن است.

مسأله ۱۶: راننده شرکت واحد یا هر کس دیگری که موظف به جمع آوری بلیطهای مسافری شده، موظف به معدوم کردن بلیطهاست، حال اگر برخی بلیطها را معدوم نکند و به دیگران بفروشد، آیا ضامن جوهی است که از این بابت کسب می کند؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۱۷: آشپزی که برای تهیه نهار یا شام در مهمانیهای کوچک یا بزرگ اجیر شده و لوازم را به صورت جنس از صاحبان آن تحویل گرفته، اگر بر اثر سهل انگاری یا بی توجهی پس از تهیه شدن غذا متوجه شود غذا به علت نجس بودن و یا هر دلیل دیگر قابل استفاده نیست، آیا ضامن خسارتهای وارده است؟

جواب: اگر پاک کردن برنج را به عهده گرفته و مسامحه و کوتاهی کرده باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰

مسأله ۱۸: مقطعه کاری که در مناقصه های دولتی شرکت کرده و با آگاهی کامل به این که این پیمان با شرایطی که برای آن گذاشته شده دارای زیان است، ولی در عین حال برای قبول شدن در آن مناقصه قیمت نازلتری را قبول می کند و پس از قبول شدن، ضرر حاصله را از راه انتخاب مصالح نامرغوب جبران می کند به گونه ای که سودی هم نصیب او می شود، آیا ضامن ما به التفاوت مصالح مرغوب و نامرغوب است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۱۹: اگر سرپرست صغیر، املاک وی را برابر مصلحت اجاره دهد و بعد معلوم شود در تشخیص مصلحت اشتباه کرده، آیا ضامن خسارتهای وارده می باشد یا نه؟

جواب:

اگر در احراز مصلحت کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست.

مسأله ۲۰: اگر در معاملاتی مانند خرید و فروش و اجاره که می توان به طور فضولی آن را انجام داد، کسی منزلی را به طور فضولی اجاره داده و پیش از اجازه مالک، آن را به تصرف اجاره کننده دهد و مالک به اجاره راضی نشود، آیا خسارتهای وارده تا زمان تخلیه به عهده اجاره دهنده است؟

جواب: مستأجر حکم غاصب را دارد، ولی قرار ضمان به عهده عاقد فضولی است که در صورت غرور، مستأجر به او مراجعه می کند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱

مسأله ۲۱: اگر در هر یک از کشورهای اسلامی کسی را به عنوان سرپرست صغیر یا مجنون و یا محجور تعیین کنند و او برای شرعی بودن تصرفات خود به فقیه جامع الشرائط مراجعه نکند، آیا تصرفات او در اموال آنان ضمان آور است یا نه؟

جواب: اگر از طرف حاکم شرع جامع الشرائط یا نماینده او که مأذون در تعیین قیم (سرپرست) است، تعیین نشده باشد، ضامن است. مگر اینکه دسترسی به حاکم شرع نبوده و از طرف عدول مؤمنین تعیین شده باشد.

مسأله ۲۲: اگر کسی منزل یا مغازه ای را اجاره کند و هنگام قرارداد، مالک اجازه واگذاری ملک را به شخص ثالث بدهد، آیا اگر اجاره کننده ملک مزبور را طبق نظریه کارشناس رسمی به قیمتی بیش از مال الاجاره، اجاره دهد نسبت به مازاد ضامن است یا نه؟

جواب: در مانند مغازه و خانه، اگر مستأجر کاری از قبیل تعمیر و سفید کاری که موجب مرغوب تر شدن مورد اجاره است انجام نداده باشد، نمی تواند به بیشتر از مبلغی که اجاره کرده اجاره دهد و در این فرض احکام

بطلان اجاره بر آن مترتب می شود و مسأله ضمان در این مورد جاری نیست.

مسأله ۲۳: بسیاری از مستخدمین ادارات دولتی در خارج از وقت

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲

اداری به شغل دوّم اشتغال دارند، حال اگر شغل دوّم موجب وارد آمدن خسارت- هرچند نامرئی- به شغل اوّل باشد، آیا با وجود این که حقوق شغل اوّل کفاف هزینه وی را ندهد، هنوز هم در قبال کارفرمای اوّل ضامن هستند یا خیر؟

جواب: اگر از مقدار تعهدش کمتر کار کند، به همان نسبت از حقوق او کاسته می شود و اگر حقوق کامل بگیرد ما به التفاوت را ضامن است.

مسأله ۲۴: اگر کسی را برای مدّت معین و کار معین اجیر کنیم و پیش از انقضاء مدّت، کار به اتمام برسد و اجیر هم حاضر به اقاله نسبت به بقیه مدّت نباشد، آیا کارفرما ضامن اجرت کلّ مدّت تعیین شده می باشد یا نسبت به بقیه مدّت ضامن نیست؟

جواب: اگر در برابر اجرت تعیین شده اجیر شده باشد که مثلاً لباس معینی را در طول یک روز بدوزد و او در نصف روز کار را تمام کند، استحقاق تمام اجرت را دارد و کارفرما نسبت به وقت باقی مانده حقّی ندارد و ضامن هم نیست، و اگر اجیر شده یک روز برای او خیاطی کند، باید بدون تفریط وقت، تمام روز تعیین شده را برای او خیاطی کند و چنانچه کارفرما کمتر از مقدار تعیین شده، کار در اختیار او قرار دهد تمام دستمزد تعیین شده را بدهکار است، ولی اگر اجیر شده که عمل معینی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۳

را در تمام مدّت معین انجام دهد،

مانند این که اجیر شده یک پیراهن را در بیست دقیقه بدوزد، چنانچه در کمتر از آن مدّت بدوزد، در قبال کاری که انجام داده بستانکار نبوده و کارفرما نیز ضامن نیست.

مسأله ۲۵: کارخانجات، شرکتها و مؤسسات دولتی و غیر دولتی که افراد متخصص را به خاطر تخصص آنان استخدام می کنند و حقوق و مزایای آنها را بر مبنای تخصص آنها تعیین می کنند اگر زمانی به علت نداشتن کار تخصصی حق تخصص آنها را ندهند، آیا کارفرما یا مسئول شرکت و اداره ضامن خواهد بود؟

جواب: بستگی به چگونگی قرار داد، دارد و توضیح آن در جواب پرسش «۲۴» گذشت.

مسأله ۲۶: اگر چیزی را بالاتر یا پائین تر از قیمت واقعی اجاره دهند و پس از مدتی معلوم شود اجاره به دلیلی باطل بوده، آیا طرفین (اجاره دهنده و اجاره کننده) ما به التفاوت را تا حدّ متعارف در حقّ دیگری ضامنند یا به نحو مصالحه مشکل قابل حلّ است؟

جواب: مستأجر، مال الاجاره متعارف مدّت تصرّف را در حقّ مالک ضامن است هر چند نسبت بما زاد احوط تصالح است.

مسأله ۲۷: اگر اجاره کننده در محافظت از متعلق اجاره کوتاهی

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۲۴

نکرده و در استفاده از آن نیز زیاده روی نداشته باشد و در عین حال تلف شود یا به سرقت برود، آیا اجاره کننده ضامن عین یا قیمت آن خواهد بود و یا چون دست او امانی بوده ضامن نیست؟

جواب: ضامن نیست.

مسأله ۲۸: اگر وسیله نقلیه ای را برای حمل مقدار معینی بار یا تعداد معینی مسافر اجاره کند ولی عملاً بیش از آن را حمل کند، آیا در صورتی هم که خسارتی به وسیله نقلیه

وارد نشود، ضامن است؟

جواب: علاوه بر کرایه تعیین شده، کرایه افراد یا بار اضافی را ضامن می باشد.

مسأله ۲۹: اگر وسیله نقلیه ای را برای حمل و وسائل خود اجاره کند و بر اثر حمل بار بیش از ظرفیت، موجب شود خسارتی به وسیله نقلیه وارد شود، حال اگر برای ترمیم خسارت از قطعه یدکی غیر اصلی (نامرغوب) استفاده کند، آیا اگر قطعه یدکی پیشین اصلی بوده، مستأجر ضامن ما به التفاوت مرغوب و نامرغوب است یا ضامن بهای قطعه مرغوب است؟

جواب: اگر بین مالک و مستأجر تراضی حاصل نشود، باید مثل یا بهای قطعه تلف شده را بدهد و قطعه یدکی غیر مرغوب مال خود اوست، ولی اگر قطعه اصلی تلف نشده و هنوز قابل

استفادات مسائل ضمان، ص: ۲۵

استفاده است و کسری قیمت پیدا کرده، مستأجر کسری قیمت را ضامن است.

مسأله ۳۰: در مواردی که اجاره بنا به دلایلی باطل بوده، آیا ضمانتی بر یکی از طرفین آمده یا نه؟

جواب: در صورت انکشاف بطلان اجاره، اگر مستأجر مورد اجاره را تحویل نگرفته باشد چیزی بدهکار نیست، و اگر آن را تحویل گرفته اجاره بهای متعارف مدت تصرف را در حق مالک ضامن است.

مسأله ۳۱: اگر مقداری از ملک مورد اجاره بر اثر زلزله یا طوفان از استفاده بیفتد، آیا مالک ضامن ترمیم است یا اجاره باطل می شود و کسی ضامن نیست؟

جواب: مالک ملزم به ترمیم نیست و اجاره به همان نسبت باطل می شود و مستأجر به علت تجزیه مورد اجاره اختیار فسخ دارد.

مسأله ۳۲: اگر کسی چیزی را به بیش از قیمت متعارف اجاره کند و دیگری آن را از وی غصب کند، آیا غاصب

اجاره بهای متعارف را ضامن است یا اجاره بهائی را که مستأجر به مالک داده؟

جواب: غاصب ضامن اجاره بهای متعارف است.

مسألة ۳۳: کسی که از سوی کارفرما وکیل شده تا برای کارهای

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۶

روزانه او افراد را اجیر کند، اگر هر فرد را به کمتر از دستمزد متعارف استخدام کند و ما به التفاوت را برای خود بردارد ضامن است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۳۴: نقاشی که اجیر شده اتومبیل یا ساختمانی را با رنگ مخصوص رنگ آمیزی کند، اگر بر خلاف قرارداد از نوع رنگ دیگر استفاده کند و دستمزد و بهای رنگ را با مالک حساب کند، آیا اجیر ضامن ما به التفاوت قیمت رنگ است یا ضامن اجرت و بهای رنگ؟

جواب: اجیر نه استحقاق بهای رنگ و نه استحقاق دستمزد کار خود را دارد و هر مبلغی حساب کرده باشد تمام آن را ضامن است مگر این که با کارفرما تراضی (مصالحه) کند.

مسألة ۳۵: معماری که در کار خود مهارت داشته، اگر کاری را کترات کند و کلیه وسائل و ابزار حتی داربست به عهده خود او باشد و پس از شروع به کار بر اثر فرسودگی داربست کارگری جان بیازد، آیا ضامن آن به عهده معمار است یا صاحب کار؟

جواب: در فرض سؤال صاحب کار ضامن نیست و نسبت به معمار نیز موارد مختلف است، اگر معمار تقصیر و کوتاهی کرده به نحوی که سقوط کارگر مستند به معمار باشد، معمار ضامن

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۷

است و گرنه معمار هم ضامن نیست.

مسألة ۳۶: کسی که به عنوان استاد بنا و معمار معروف است و معمولاً کارهای

روزمزد یا مقطعه ای می پذیرد، اگر کاری را به وی واگذار کنند و در پایان کار قسمتی از ساختمان بر اثر مایل بودن دیوار به چپ یا راست خراب شود، آیا ضامن مصالح و دستمزد کار انجام شده به عهده اوست یا هزینه خراب کردن باقیمانده و حمل آوارها و ساختن مجدد آن؟

جواب: اگر کار مقطعه بوده و مدتی که موظف بوده در آن مدت کار را تحویل دهد پایان نیافته، باید دیوار را خراب کند و طبق قرارداد بنا کند و اگر مدت آن پایان یافته و یا کار روزمزد بوده استحقاق اجرت ندارد و هر خسارتی که از ناحیه او وارد شده ضامن است.

مسألة ۳۷: بسیار دیده شده موزائیک کار هنگام دوغابه دادن موزائیکها بر اثر بی توجهی، راه فاضلابها را پر می کند که باز نمودن آن نیاز به کنده کاری و تعویض لوله و اتصالات دارد، آیا ضامن مخارج آن به عهده بنّاست یا کسانی که این کار را انجام داده اند؟

جواب: به عهده مباشر است.

مسألة ۳۸: مقنّی (چاه کنی) که به طور مقطعه برای حفر چاه اجیر

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۲۸

شده و تأمین کلیه وسایل از قبیل چرخ، طناب، وسایل دم زدائی و غیره به عهده خود او بوده و در حین کار دچار سانحه ای مانند پاره شدن طناب، دم گرفتگی و غیره شود و جان خود را از دست بدهد، آیا ضامن آن به عهده کارفرما است (خصوصاً که او از امر چاه کنی هیچ اطلاعی نداشته و در هنگام سانحه نیز حضور نداشته است)؟

جواب: در فرض سؤال صاحب کار ضامن نیست.

مسألة ۳۹: مقنّی که برای حفر چاه در ملک شخصی اجیر

شده است، اگر در غیر وقت کاری (شب یا ایام تعطیلی) کسی درون آن بیفتد، آیا ضمان خسارت وارده به عهده مقننی است یا مالک زمین و یا ضمانی به عهده هیچ کس نیست؟

جواب: اگر شخص خسارت دیده بدون اجازه مالک وارد شده باشد، هیچ کس ضامن نیست، ولی اگر با اجازه وارد شده، موارد مختلف است و حکم دائر مدار صدق غرور و عدم غرور می باشد.

مسأله ۴۰: در مواردی که برخی وسایل ایمنی کارگاه از استفاده ساقط شده و کارفرما (مالک کارگاه) در تهیه آن کوتاهی کند و بر اثر این گونه سهل انگاری ها، خسارت جانی یا مالی بیکی از کارکنان وارد شود، آیا ضمان آن به عهده کارفرماست یا به عهده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۹

مصدوم که با نبود وسایل ایمنی شروع به کار کرده است؟

جواب: اگر کارگر با این که می دانسته نیاز به وسایل ایمنی دارد، با اختیار خود بدون وسایل ایمنی شروع به کار کرده باشد، کارفرما ضامن نیست ولی اگر از طرف کارفرما مغرور شده باشد، کارفرما ضامن است.

مسأله ۴۱: فردی که مهارت در سر بریدن نداشته، اگر گوسفند دیگری را سر ببرد و بر اثر عدم اطلاع، ذبیحه به نحوی واجد شرایط نباشد، آیا قیمت آن را ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۴۲: اگر قصابی که در کار خود مهارت داشته قبول کند گوسفند دیگری را سر ببرد و اتفاقاً پس از کشتن معلوم شود ذبیحه به نحوی واجد شرایط نبوده و حیوان حرام شده، آیا قصاب ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۴۳: اگر فردی را مأمور جمع آوری و تصحیح کتاب کنند و مأمور نیز تا اولین مرحله چاپ

آن را دنبال کند ولی آمر هنگام چاپ از ادامه کار پشیمان شده صاحب کار را نیز منصرف کند، آیا آمر ضامن خسارتی است که به عامل وارد شده یا صاحب کار؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۰

جواب: هر کس عامل را اجیر کرده باشد دستمزد را به او بدهکار است، آمر نیز اگر از طرف صاحب کار وکیل شده باشد، حق مطالبه دستمزد را از او دارد، بلی اگر وکیل به عامل گفته باشد که من وکیل هستم شما را برای موکل خود اجیر نمایم، در این فرض عامل حق مطالبه دستمزد خود را از وکیل ندارد.

مسألة ۴۴: اگر فردی را برای جمع آوری و تنظیم کتاب با این شرط که اجرت، پس از چاپ به عنوان حق التألیف پرداخت می شود، مأمور کنند و هنگام چاپ از سوی مقامات جلوگیری شود، ضمان خسارتی که به عامل رسیده به عهده کیست؟

جواب: بر فرض این که اجاره از جهات دیگر صحیح باشد، از جهت جهالت زمان پرداخت اجرت، اجاره باطل است و کارفرما ضامن اجرت المثل خواهد بود.

مسألة ۴۵: کارگری که با یک قرارداد یک یا چندساله، در زمین کشاورزی به طور روزمزد کارگری کرده و حقوق خود را برابر قرارداد دریافت کرده است، اگر پس از پایان قرارداد حاضر به ترک محل کار نشود و ایجاد مزاحمت کند تا این که کارفرما ناچار به پرداخت مبلغی به وی شود، آیا او ضامن وجه دریافتی است یا خیر؟

جواب: اگر صاحب کار آن مبلغ را با رضایت خود ندهد، گیرنده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۱

ضامن است.

مسألة ۴۶: اگر وجهی را که در مسأله ۴۵ گفته شد با تأیید

یا اجبار اداره بیمه یا اداره کار بگیرد چه حکمی دارد؟

جواب: حکم مسأله ۴۵ را دارد و تأیید یا اجبار اداره کار یا بیمه اثری ندارد.

مسأله ۴۷: کارگری که به عنوان جوشکاری اسکلت فلزی اجیر شده و با اختیار خود در ارتفاع سه تا ده متری و گاهی بیشتر به جوشکاری می پردازد و با اختیار خود فاصله دو ستون را از روی یک تیر آهن ۱۶، ۱۸ یا ۲۰ می پیماید، اگر سقوط کند و خسارت جانی پیش آید، ضمان آن به عهده صاحب کار است یا آهنگری که او را اجیر کرده؟

جواب: به عهده کسی نیست.

مسأله ۴۸: اگر وسایل ایمنی طبق مقررات دولتی در کارخانه یا کارگاه وجود داشته باشد و در عین حال کارگر خسارت ببیند یا فوت کند، آیا ضمان آن به عهده کارفرماست؟

جواب: اگر خسارت یا فوت مستند به صاحب کار (کارفرما) نباشد ضامن نیست.

مسأله ۴۹: کارگری که برای چیدن میوه اجیر شده، اگر به میل خود

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۲

روی درختهای مرتفع؛ مانند درخت گردو برود و بر اثر بی توجهی سقوط کند، آیا ضمان آن به عهده کارفرماست؟

جواب: در فرض سؤال کارفرما ضامن نیست.

مسأله ۵۰: کارگری که در کارهای مقاطعه ای به عنوان روزمزد کار می کند، اگر بر اثر سانحه ای مانند خراب شدن دیوار، یا پرتاب شدن از روی دیوار بمیرد، آیا ضمان آن به عهده مقاطعه کار است یا کارفرما و یا مالک؟

جواب: در مورد سقوط از روی دیوار اگر خودش سقوط کرده و سقوط او به کسی مستند نبوده، هیچ کس ضامن نیست و در مورد خراب شدن دیوار اگر خراب شدن دیوار مستند به تقصیر و کوتاهی

کسی نباشد بازهم کسی مقصّر نیست و گرنه مقصّر ضامن است، و در صورت اختلاف موضوعی باید به قاضی صالح مراجعه کنند.

مسأله ۵۱: کارگری که به طور شیفتی شب و روز کار می کند، اگر هنگام رفتن در شب به وسیله سرویس به کارخانه برود و آخر شیفت که طبق معمول شخصا مراجعه می کرده، به منزل مراجعت نکند و بمیرد، آیا راننده ای که او را در شب سوار کرده ضامن دینه اوست؟

جواب: اگر راننده او را سالم به کارخانه (محل کار) رسانده باشد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۳

ضامن نیست.

مسأله ۵۲: کارگری که اجیر شده باری را با پشت گرفتن یا با چرخ دستی جابجا کند، اگر هنگام نقل و انتقال با کسی برخورد کند و خسارت مالی یا جانی بیار آورد، ضمان آن بر خود اوست یا بر عاقله؟

جواب: خسارتهای مالی کارگر به عهده خود اوست، و خسارتهای جانی اگر خطائی محض بوده و دینه آن از یک بیستم دینه کامله کمتر نبوده و با بیینه ثابت شده باشد، به عهده عاقله او می باشد و در غیر این صورت به عهده خود اوست.

مسأله ۵۳: اگر با زنی که برای شیر دادن طفل اجیر شده، شرط کنند کودک را از منزل سرپرست او خارج نکنند و او نیز به شرط عمل کند و در عین حال نوزاد در غیاب سرپرست خود بمیرد، آیا دایه ضامن دینه کودک است یا نه؟

جواب: اگر در حفظ او تقصیر و کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست.

مسأله ۵۴: زنی که برای شیر دادن اجیر شده اگر هنگام شیر دادن درازکش کرده و کودک را شیر دهد و خوابش ببرد به طوری که کودک

زیر سینه او خفه شود، آیا ضامن خونبهای کودک است؟

اگر ضامن است و مالی ندارد ضامن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۴

جواب: اگر از جهت فقر و احتیاج اجیر شده، دیه به عهده عاقله اوست و در غیر این فرض احتیاط مصالحه با عاقله اوست و اگر به هیچ وجه متمکن نباشد دیه به عهده عاقله اوست و نیازی به مصالحه نیست.

مسأله ۵۵: زنی که برای شیر دادن اجیر شده، اگر نوزاد را برای شیر دادن به همراه خود ببرد و پس از مدتی مدعی شود کودک به مرض خدایی مرده است، آیا ادعای او مسموع است یا زن ضامن دیه نوزاد است؟

جواب: در صورتی که زن متهم باشد، سرپرست نوزاد حق قسم دادن او را نزد قاضی شرع دارد.

مسأله ۵۶: زنی که برای شیر دادن اجیر شده اگر احساس کند شیر او کودک را سیر نمی کند، آیا اگر او را با چیزهای دیگری غیر از شیر خود سیر کند، ضامن وجوهی است که از بابت شیر دادن گرفته یا فقط گناهکار است؟

جواب: اگر از طرف سرپرست کودک مجاز نبوده، نسبت به غذایی که داده گناهکار است و حق مطالبه دستمزد و پول غذا را ندارد، و اگر اجرت شیر کامل را گرفته باشد به نسبت مقداری که کمتر شیر داده ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۵

مسأله ۵۷: خیاطی که برای دوختن لباس، پارچه های متقاضیان را در مغازه خود نگهداری کرده، آیا اگر مغازه او مورد دستبرد سارق یا طعمه حریق قرار گرفته باشد، خیاط ضامن است یا چون دست او دست امانی بوده ضامن نیست؟

جواب: اگر در حفظ آنها تقصیر و

کوتاهی نکرده و سبب حریق را هم بوجود نیاورده باشد ضامن نیست.

مسأله ۵۸: اگر مستخدم اداره ای را در شب به عنوان انجام کاری از منزل به اداره ببرند و پس از انجام کار، شخصا حاضر نشود او را به منزل بازگردانند و خود به منزل بازگردد و در بین راه تلف شود، آیا ضامن دیه وی به عهده فردی است که او را به اداره برده؟

جواب: با فرض این که خود حاضر به بازگرداندن نشده، کسی که او را از منزل برده ضامن نیست.

ضمان نسبت به اخلال در صنایع ملی

مسأله ۵۹: در ماده یکم از قانون مجازات اخلالگران در صنایع ملی آمده است: «هر کس عمدا و به قصد سوء، هر یک از واحدهای عمده شرکت ملی ذوب آهن، شرکت ماشین سازی اراک،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۶

تبریز، شرکت آلومینیوم ایران، مس سرچشمه و ... یا واحدهای تابع آن را از قبیل کارخانه ها، کوره ها، معادن یا خطوط لوله یا ابنیه ادارات و ... را آتش بزند و یا به هر وسیله دیگر منهدم نماید به حبس از ۵ تا ۱۵ سال محکوم خواهد شد» ولی در این قانون متعرض جبران خسارتهای وارده به ملت نشده، آیا عامل نسبت به آن نیز ضامن است؟ اگر بلی، آیا حاکم می تواند ضمن حکم زندان او را به پرداخت خسارت نیز محکوم نماید؟

جواب: ضمان آنها واضح است و نیازی به تصویب قانون ندارد و در خصوص تبصره های قانون باید به مقنن مراجعه شود.

مسأله ۶۰: در ذیل همان ماده یکم از قانون مجازات اخلالگران در صنایع آمده است: «... در صورتی که هر یک از جرائم مذکور منتهی به قتل نفس شود، مرتکب به اعدام محکوم

می گردد» در این قسمت از ماده که از مصوبات سال ۵۳ (قبل از پیروزی انقلاب) می باشد متعرض دیه جانباخته نگردیده، آیا در این مورد ضمان دیه نیز به عهده جانی است؟

جواب: موارد مختلف است، اگر قتل عمد ثابت شود مجازات قاتل قصاص است و بدون مصالحه با اولیای دم دیه ندارد، و اگر قتل شبهه عمد باشد قاتل دیه مقتول را به اولیای او بدهکار است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۷

مسأله ۶۱: اگر کار خرابکار منجر به تعطیل کار شود و از این بابت خسارتهایی متوجه افراد یا بیت المال مسلمین شود و یا خرابکار با تبانی یا کمک دیگری مرتکب جنایت شود، آیا ضمان به عهده همگی آنها است یا ضمانی در کار نیست؟
جواب: خسارت به هر کس مستند باشد، ضامن است.

مسأله ۶۲: افرادی که به عنوان اخلال در نظم عمومی موجب وارد شدن خسارت عمده ای به مردم می شوند و قدرت پرداخت آن را ندارند، ضمان خسارت به عهده کیست و چگونه می توان استیفاء نمود؟
جواب: حکم دیون (بدهکاریهای) دیگر را دارد که به عهده افراد دیگر نیست.

ضمان در ارتش

مسأله ۶۳: آیا خسارتهایی که در جنگ پیشامد می کند و مستند به شخص خاصی نیست، ضمان آور است یا نه؟ اگر هست به عهده کیست؟

جواب: اگر دفاع از حریم اسلام طبق تشخیص حاکم شرع جامع الشرائط متوقف بر آن باشد و از دستور او تخطی نشده باشد،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۸

افراد جبهه ضامن نیستند و جبران خسارت از بیت المال بستگی به نظر حاکم شرعی که دستور داده است دارد، و در غیر این فرض به هر کس مستند باشد ضامن است.

مسأله ۶۴: در مواردی که دشمن

در مقابل نیروهای اسلام از تعدادی از مسلمانان استفاده نموده و آنها را سپر قرار دهد و نیروهای اسلام برای نابودی دشمن ناگزیر از هدف قرار دادن مسلمانان شوند، ضمان خونبهای آنان به عهده کیست؟

جواب: اگر دفاع از حریم مقدس اسلام متوقف بر آن باشد و طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط چنین عملی را انجام داده باشند، دیه آنها بر بیت المال است.

مسألة ۶۵: اگر کشور اسلامی از باب «من سمع رجلا ینادی یا للمسلمین...» سربازهای خود را با علم به این که استکبار جهانی جلوگیری می کند، به یاری مسلمانان کشورهای دیگر بفرستد و تعدادی از آنها کشته شوند، چه کسی ضامن خونبهای آنها خواهد بود؟

جواب: اگر دولتها با همدیگر معاهده داشته باشند و طبق معاهده خونبهای شهدا را پرداخت کنند، موضوع سؤال منتفی است و در غیر این صورت اگر دفاع بر مقتول واجب نبوده، اعزام کننده ضامن است و اگر دفاع بر او واجب بوده، کسی ضامن نیست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۹

ولی ارفاق سزاوار است.

مسألة ۶۶: اگر به تعدادی از سپاهیان اسلام مأموریت داده شود و آنها هنگام انجام مأموریت بر اثر آتش گرفتن خودرو، رفتن روی مین و مانند آن که از اختیار راننده خارج است و مستند به او نیست خسارت مالی یا جانی ببینند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر طبق مقررات مشروع اعزام شده باشند، تابع مقررات است و در غیر این فرض مسبب ضامن است.

مسألة ۶۷: اگر فرمانده، یک یا چند تن از افراد تحت امر خود را مأمور به عمل انتحاری کند و این مأموریت موفقیت آمیز باشد و معلوم شود فرمانده در تشخیص خود

اشتباه نکرده، آیا چه کسی خونبهای کشته شدگان در آن عملیات انتحاری را ضامن است؟

جواب: اگر طبق مقررات مشروعه فرمان داده باشد، تابع مقررات است و در غیر این فرض اطاعت از فرمانده جایز نبوده و ضمان ثابت نیست، و بر فرض جواز، فرمانده ضامن است.

مسألة ۶۸: اگر فرمانده به عمل انتحاری، فرمان دهد و پس از عملیات معلوم شود فرمانده در تشخیص خود اشتباه کرده، ضمان خونبهای شهدای آن عملیات به عهده کیست؟

جواب: اطاعت از فرمانده جایز نبوده و ضمان ثابت نیست و بر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۰

فرض جواز یا اجبار، فرمانده ضامن است.

مسألة ۶۹: در حمله های پشتیبانی هوایی که به عهده نیروی هوایی است، اگر خلبان به اشتباه نیروهای اسلام (خودی) را هدف قرار دهد، ضمان خسارتهای جانی به عهده کیست؟

جواب: ظاهراً به عهده عاقله خلبان است، مگر این که دولت مقررات ارفاقی داشته باشد که متحمل خسارت این گونه اشتباهات شود، یا خلبان عاقله نداشته و یا نتواند از عهده خسارت برآیند که در این سه صورت ضمان به عهده دولت (بیت المال) است.

مسألة ۷۰: افرادی که در مأموریتهای نظامی مورد حمله دشمن، اصابت تیر دشمن و یا گرفتار کمین های دشمن شده و کشته یا معلول می گردند، ضمان خونبها یا دیه آنها به عهده کیست؟

جواب: مباشر در قتل یا جرح ضامن است، و اگر مقتول یا مجروح به نحوی مسلوب الاختیار بوده که قتل یا جرح مستند به امر باشد، آمر نیز ضامن است و جبران آن از بیت المال تابع مقررات می باشد.

مسألة ۷۱: ضمان خسارتهایی که بر اثر حمله های هوایی دشمن به شهرها در کشور اسلامی بر مردم وارد می شود،

به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۱

جواب: حمله کنندگان ضامن هستند ولی اگر مسلوب الاختیار باشند آمر نیز ضامن است.

مسألة ۷۲: اگر برای از بین بردن پناهگاه دشمن ناگزیر از نابود کردن درختها، جنگلها و بیشه زارهای یک منطقه شویم، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: حکم سؤال ۶۳ را دارد.

مسألة ۷۳: سربازی که در سربازخانه تحت امر مسئول آموزش تعلیم می بیند، اگر بر اثر افراطکاری تعلیم دهنده؛ مانند پریدن از ارتفاع زیاد، عبور از آب سرد و ... خسارتهایی متوجه او شود، ضمان آن به عهده دولت است یا مسئول آموزش؟

جواب: اگر مسئول آموزش او را مجبور بر فوق مقررات مشروعه کند، مجبورکننده ضامن است و در غیر این فرض کسی ضامن نیست، ولی اگر در حال انجام وظیفه بدون تقصیر آسیب دیده باشد، طبق مقررات هزینه درمان را دولت متحمل می شود.

مسألة ۷۴: اگر مربی آموزشهای نظامی به عنوان چابک کردن و نیرومند نمودن سربازهای تحت امر خود، در شب و هنگامی که همه آنها در خواب هستند، با شلیک کردن تیرهای مشقی و ایجاد صداهای مهیب در محیط در بسته، موجب روانی شدن یا بیماری دیگر بعضی از آنها شود، ضمان آن به عهده مربی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۲

است یا دولت؟

جواب: اگر عمل مربی معرضیت برای بروز بیماری نداشته و بیماری اتفاقی بوده، کسی ضامن نیست، و اگر معرضیت داشته به هر کس مستند باشد ضامن است، مگر این که طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط و بدون تخطی از دستور او عمل کرده باشد که در این فرض جبران آن از بیت المال تابع مقررات است.

مسألة ۷۵: سرباز مسلمانی که از کشور

به اصطلاح اسلامی به جبهه مبارزه با کفر اعزام شده، اگر کشته شود با توجه به این که حاکمیت آن کشور مشروع نبوده، ضمان خونبهای او بر شخص حاکم است یا بر بیت المال مسلمین؟

جواب: اگر دولتها با همدیگر معاهده داشته باشند و برابر معاهده خونبهای او را پرداخت کنند، موضوع سؤال منتفی است و گرنه چنانچه دفاع بر مقتول واجب نبوده، اعزام کننده ضامن است و اگر دفاع بر او واجب بوده، کسی ضامن نیست ولی ارفاق سزاوار است.

مسألة ۷۶: اگر دشمنان اسلام برای نفوذ به مملکت اسلامی از روستاها و مناطق مسلمان نشین به عنوان سنگر استفاده نمایند به گونه ای که نابودی آنان جز با قلع و قمع نمودن آن مناطق میسر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۳

نباشد، در این صورت ضمان اموال و خونبهای مردم به عهده کیست؟

جواب: حکم سؤال «۶۳» را دارد.

مسألة ۷۷: اگر بر اثر آزمایشهایی که ارتش در مورد کاربرد جنگ افزارهای خود در اراضی موات و غیره انجام می دهد خسارتی از قبیل ریزش و مسدود شدن قنوات و یا ایجاد ارتعاشاتی که موجب زلزله و تخریب منازل و تلف شدن اموال و نفوس می شود پیش آید، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر از طرف حاکم شرع جامع الشرائط در انجام چنین آزمایشهایی مجاز باشند و از حدّ مجاز تجاوز نکرده باشند، خسارت از بیت المال جبران می شود و در غیر این صورت ضمان به عهده عاملین و مسببین است.

مسألة ۷۸: مواردی که ضد انقلاب بر اثر ضدیت با نظام دست به تخریب زده و موجب اتلاف اموال اشخاص شده باشد و عامل یا عاملین شناخته نباشند، ضمان خسارتهای وارده به عهده کیست؟

جواب:

ضمان به عهده عاملین است و شناخته نشدن آنان موجب سقوط ضمان آنها نیست.

مسألة ۷۹: سربازی که مأمور رسیدگی به اسطبل بوده، اگر بر اثر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۴

حمله یکی از اسبها فوت کند، ضمان دیه او به عهده چه کسی است؟

جواب: اگر طبق مقررات مشروعه اعزام به اسطبل شده باشد، تابع مقررات است و گرنه مسبب ضامن است.

ضمان در اطلاع گیری از اشخاص

مسألة ۸۰: کسی که هیچ گونه وابستگی گروهی نداشته و عملاً هم نسبت به حکومت اسلامی که به رهبری فقیه جامع الشرائط و خواست مردم برپا شده، بدینی و فعالیت منحرفانه و تخریب گرانه نداشته، ولی در موارد مختلف فقط جکها و بذله گویی های دیگران را بازگو می کرده، اگر کسی علیه وی گزارش دهد و مقامات قضایی او را مجازات کنند، آیا ضمان خسارتهای وارده به عهده گزارش دهنده است؟

جواب: گزارش دهنده ضامن نیست، ولی اگر مجازات دهندگان بدون احراز سوء نیت در مواردی که احتیاج به احراز سوء نیت است، وی را مجازات کنند و خسارت جانی و یا مالی وارد شود، ضامن هستند.

مسألة ۸۱: اگر فردی بر اثر کدورت با شخص دیگر علیه وی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۵

گزارش کذب دهد و مسئولین قضایی به صرف اعتماد به گزارش دهنده، آن شخص را مجازات کنند، آیا ضمان خسارت وارده به عهده گزارش دهنده است یا مقامات قضایی؟

جواب: اگر مجازات کننده بدون دستور حاکم شرع جامع الشرائط مجازات کرده باشد، ضامن است و گزارش دهنده نیز تعزیر می شود.

مسألة ۸۲: اگر گزارشی علیه فرد یا افراد به آگاهی یا هر ارگان و اداره دیگر داده شود و آنها هنگام تحقیق، متهم را تحت فشار بگذارند تا این که

او متوجه شود آنها علیه فلان فرد اعتراف می خواهند و بر اثر ترس اعتراف کند و از این بابت خسارتی به شخص ثالث وارد شود، آیا ضمان آن به عهده اعتراف کننده است یا اعتراف گیرنده؟

جواب: در صورتی که سبب اقوی از مباشر باشد، ضمان خسارت مالی به عهده سبب و گرنه به عهده مباشر است، پس هر کس به آن شخص خسارت وارد کرده ضامن است.

مسألة ۸۳: اگر علیه فردی گزارش داده شود و مأمورین مربوطه شبانه اقدام به دستگیری وی نمایند و هنگام انتقال به اداره مربوطه بمیرد، آیا انتقال دهندگان ضامن خوبیهای او هستند یا نه؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۶

جواب: اگر بازرسی منازل و دستگیری افراد طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط انجام شود و در کیفیت آن به هیچ وجه تخطی نشود، بعید نیست ضمان به عهده بیت المال باشد و در غیر این صورت به عهده انتقال دهنده است.

مسألة ۸۴: بنابراین که تجسس در امور داخلی مردم حرام باشد، اگر بر اثر تجسس حرام به جرمی مانند: زنا، لواط، شرب خمر و ... برخورد کنند و هنگام اجرای حد، خسارت جانی به متهم برسد، تجسس کننده ضامن است؟

جواب: اگر جرم نزد حاکم شرع جامع الشرائط ثابت شود و حد بر او جاری شود و هنگام اجرای حد از حد معمول تجاوز نکنند، کسی ضامن نیست، و در غیر این فرض اجرای حد جایز نیست و بر فرض وقوع، مجری حد ضامن است و گزارش دهنده ضامن نیست.

مسألة ۸۵: اگر مأمورین اداره آگاهی در ارتباط با مثلاً سرقتی که در شهر می شود، به فرد یا افرادی ظنین شوند و هنگام بازرسی منازل آنان بر

اثر ترس، بعضی از کسان متهم دچار سگته شوند و خسارتهای جانی پیش آید، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر بازرسی منازل طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط انجام گیرد و در کیفیت آن نیز به هیچ وجه تخطی نشود، بعید

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۷

نیست ضمان به عهده بیت المال باشد و در غیر این صورت به عهده بازرس است.

مسألة ۸۶: در مواردی که مأمورین مربوطه باید برابر دستور دادستان یا حاکم شرع رفتار کنند، اگر بر خلاف دستور یا بدون دستور عمل کنند و خسارتی پیش آید، گرچه مقصر نباشند ضامنند یا نه؟

جواب: بلی ضامن هستند.

ضمان در امانت

مسألة ۸۷: اگر چیزی را به عنوان امانت بپذیرند و پیش از مسترد کردن آن متوجه شوند مسروقه و از آن فلان شخص است، آیا اگر مجدداً آن را به سارق مسترد کنند، خواه تلف شود یا نه، ضامن هستند؟

جواب: بلی ضامن می باشند.

مسألة ۸۸: صاحبان صنایع و حرف که مواد اولیه را (مانند چاپخانه که نوشته جات مؤلفین را برای چاپ، خیاط که پارچه را برای دوختن، زرگر که طلا را برای ساختن و ...) از صاحبان آنان دریافت می کنند، اگر به سرقت برود یا در آتش سوزی نابود

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۸

شود، آیا صاحبان صنایع ضامن هستند یا نه؟

جواب: اگر در نگهداری آن تقصیر و کوتاهی نکرده باشند، ضامن نیستند.

مسألة ۸۹: در موارد متعددی مشاهده شده، منزل با تمام وسایل آن برای مدتی به همسایه ای که مورد اعتماد بوده سپرده شده و در همان مدت وسایل آن به سرقت رفته، یا به فرد امینی سپرده شده که شبها در آن بخوابد و از آن حفاظت

کند که بر اثر بی توجهی هنگام کشیدن سیگار به خواب رفته و آتش سوزی شده، آیا ضامن اجناس تلف شده به عهده اوست؟

جواب: اگر منزل به هیچ وجه در معرض سرقت یا آتش سوزی نبوده و آن شخص هم به هیچ وجه تقصیر و کوتاهی نکرده باشد، ضامن نیست و اگر کوتاهی کرده ضامن است.

مسألة ۹۰: اگر حفظ امانت نیاز به صرف هزینه داشته باشد و امانتدار متوجه تعیین هزینه آن نبوده و با امانت گذار شرط پرداخت هزینه نکرده باشد، آیا ضامن آن به عهده امانت گذار است؟

جواب: در صورت امکان باید از امانت گذار اجازه بگیرد و یا امانت را به او برگرداند، و در صورت عدم امکان باید به حکم شرع مراجعه کند، و اگر هیچ یک ممکن نباشد و به قصد رجوع

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۴۹

به امانت گذار متحمل هزینه شود، حق مطالبه هزینه را دارد و او نیز ضامن است و در غیر این فرض حق مطالبه ندارد و امانت گذار هم ضامن نیست.

مسألة ۹۱: فرد مورد اعتمادی، شخصی را به عنوان امین به دیگری معرفی کرده و او منزل با کلید و سایر خود را به عنوان امانت به وی سپرده و پس از مراجعت معلوم شده کلید و سایر وی توسط شخص معرفی شده به سرقت رفته و او به هیچ وجه در دسترس نیست، آیا معرفی کننده ای که مورد اعتماد بوده ضامن است؟

جواب: اگر معرفی کننده امین بودن و مورد وثوق بودن آن فرد را احراز کرده، ضامن نیست و گرنه ضامن است.

مسألة ۹۲: نوجوان نابالغ و ممیزی که ولی شرعی برای او تعیین نشده، درآمدهای روزانه خود را به عنوان امانت نزد شخص صالح و

مورد اعتمادی قرار داده و در مواقع نیاز برای مصارف جاری مقدار لازمی از آن را از امانتدار پس می گرفته و این امر تا پس از بلوغ او جریان داشته است، آیا از این بابت ضمانی به عهده امانتدار آمده؟

جواب: امانتدار هر مقدار از امانت را پیش از بلوغ به امانت گذار داده و در دست او تلف شده ضامن است مگر این که پس از استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۰

بلوغ و رشد از او حلیت بگیرد، البته مبالغی را که امانت گذار از امانتدار پس گرفته و صرف خوراک و پوشاک و مسکن خود کرده از این حکم مستثناست.

مسألة ۹۳: اگر امانت گذار بمیرد و دارای وارث کبیر و صغیر باشد و امانتدار همه اموال را به یکی از ورثه کبیر بدهد، ضامن سهام دیگران و حد اقل ضامن سهام صغار است؟

جواب: ضامن سهام دیگران است مگر این که تحویل گیرنده قیم شرعی صغار و وکیل کبار باشد که در این صورت امانتدار ضامن نیست.

مسألة ۹۴: اگر امانت گذار بمیرد و کلیه ورثه او صغیر باشند چنانچه امانتدار پیش از تعیین قیم شرعی اموال را تحویل همه ورثه دهد و مقداری از آن تلف شود، امانتدار ضامن است؟

جواب: در سؤال فوق امانتدار ضامن است.

مسألة ۹۵: اگر کسی چیزی را از طفل صغیری به عنوان امانت قبول کند و در عین این که صاحب آن را می شناسد به همان طفل پس دهد و تلف شود، ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۹۶: امانتداری که علائم مرگ را در خود مشاهده می کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۱

و به هیچ وجه دسترسی به صاحبان امانت، شخص مورد اعتماد و حاکم شرع

ندارد که امانت را به آنها بسپارد و اگر وصیت کند به وصیت او عمل نمی کنند چه وظیفه ای دارد؟

جواب: باید وصیت کند و در صورت امکان افراد مورد اعتماد را شاهد بگیرد و اگر به وصیت او عمل نشود، هر کس در آن امانت تصرف کند ضامن است.

مسألة ۹۷: اگر بعضی از ورثه مقداری از اموال میت را نزد کسی امانت بگذارند و امانتدار نیز از جریان مطلع شود و در عین حال امانت را به امانت گذار تحویل دهد، ضامن سهمیه دیگران است؟

جواب: بدون اجازه سایرین حق پذیرفتن امانت را نداشته و در عین حال اگر تحویل یکی از ورثه دهد و او حق دیگران را ضایع کند امانتدار نیز ضامن است ولی قرار ضمان بر کسی است که آن را تحویل گرفته است؛ یعنی اگر صاحبان حق به کسی که تحویل گرفته مراجعه کنند، او حق مراجعه به امانتدار ندارد و اگر به امانتدار مراجعه کنند و حق خود را از او بگیرند او حق مراجعه به تحویل گیرنده را دارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۲

ضمان در امر به معروف و نهی از منکر

مسألة ۹۸: گروههای اسلامی که بدون رهبری فقیه جامع الشرائط اقدام به نهی از منکر می کنند و در این راه خسارتهایی به آنها وارد می شود، چه کسی ضامن خسارتهای وارده خواهد بود؟

جواب: اگر کسی بدون استحقاق به آنها خسارت بزند، خسارت زننده ضامن است و در غیر این فرض کسی ضامن نیست.

مسألة ۹۹: اگر فردی را مأمور جلوگیری از گناه و فساد کنند و او هنگام عمل دستگیر شده و از این بابت خسارتهایی را متحمل شود، اگر مأمور کاملاً به وظایف خود عمل کرده باشد، ضمان خسارتهای وارده به

عهده کیست؟

جواب: اگر به دستور حاکم شرع جامع الشرائط مأمور شده باشد، دستور دهنده ضامن نیست و در هر حال خسارت زننده ضامن است.

مسألة ۱۰۰: اگر برای جلوگیری از گناه، لازم باشد گناهکار را تعزیر کنند و با رعایت کامل امر به معروف و نهی از منکر، شخص گناهکار هنگام تعزیر بر اثر ترس فلج شود یا بمیرد، ضامن دیه او به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۳

جواب: اگر حاکم شرع جامع الشرائط دستور تعزیر داده باشد و از دستور او تخطی نشده باشد، کسی ضامن نیست.

مسألة ۱۰۱: اگر برای جلوگیری گناهکار گرچه به طور موقت لازم باشد وسیله گناه او را خراب کنند، چنانچه وسیله گناه بین حلال و حرام مشترک باشد، ضامن آور است؟

جواب: اگر شرعا مالیت داشته باشد موجب ضمان است.

مسألة ۱۰۲: اگر امر یا نهی کننده گمان کند می توان در مورد خاصی با تهدید، گناهکار را از گناه جلوگیری نماید ولی بر عکس تهدید وی موجب خسارتی به گناهکار شود، آیا وی ضامن است؟

جواب: اگر تمام شرایط و مراتب امر به معروف یا نهی از منکر را که در توضیح المسائل بیان شده رعایت کرده باشد، ضامن نیست.

مسألة ۱۰۳: آیا کسانی که به عنوان نهی از منکر خسارتهای گوناگون به مردم وارد می کنند؛ مثلاً به صورت زنان بی حجاب اسید می پاشند، کراوات مردان را پاره می کنند و ... ضامن خسارتهای وارده می باشند؟

جواب: کاری که باعث ضررهای جانی و مالی شود، موجب ضمان است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۴

مسألة ۱۰۴: امر و نهی کننده گانی که در غیر ایران برای جلوگیری از منکرات اقدام می کنند و در نابود نمودن ریشه فساد (مانند قتل انور السادات) دستگیر و

اعدام می شوند، ضمان دیه آنها به عهده کیست، و آیا لازم است این گونه اعمال با نظر فقیه جامع الشرائط صورت پذیرد؟

جواب: ضمان دیه یا قصاص آنها به عهده قاتلین آنهاست، و اما از حیث نیاز به اذن حاکم شرع، موارد مختلف است و در مواردی که دفاع از اسلام و مسلمین و کشور اسلامی و حفظ نفس محترمه به تفصیلی که در باب دفاع ذکر شده، متوقف بر آن باشد و امر و نهی کننده شخصا موضوع را احراز کند، توقف بر اجازه حاکم شرع ندارد.

مسأله ۱۰۵: اگر پدر به عنوان امر به معروف یا نهی از منکر، فرزند خود را به نحوی کتک بزند که پوست بدن او قرمز، بنفش یا سیاه شود و یا شکستگی استخوان و نقص عضو پیدا کند، آیا پدر ضامن دیه آن است یا این کار نسبت به پدر ضمان آور نیست؟

جواب: ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۵

ضمان در اموالی که پیدا شده

مسأله ۱۰۶: اگر مال نشانه داری که قیمت آن از دو گرم و چهار صد و نوزده میلی گرم (۱۲/۶ نخود) نقره سکه دار کمتر باشد پیدا کنند و به عنوان تملک آن را بردارند و پس از تلف شدن عین آن، صاحبش پیدا شود، آیا پیداکننده ضامن بهای آن خواهد بود، حکم مال بدون نشانی که قیمت آن کمتر از ۲/۴۱۹ گرم نقره سکه دار است چیست؟

جواب: نشانه داشتن و نداشتن ملاک نیست، و هرگاه صاحب مال پیدا شود اگر عین مال موجود است، بنابر احتیاط باید عین آن را و اگر تلف شده عوض و یا قیمت آن را به صاحبش پس داد.

مسأله ۱۰۷: اگر پیداکننده بدون اجازه حاکم شرع مالی

را که پیدا کرده از جانب صاحبش صدقه دهد و بعدا کسی ادعای مالکیت آن را کند، صدقه دهنده ضامن آن خواهد بود؟

جواب: اگر مالکیت مدعی احراز شود و به صدقه هم راضی نشود، صدقه دهنده ضامن است.

مسألة ۱۰۸: طفل ممیزی که چیزی را پیدا کرده و به گمان این که چون آن را پیدا کرده از خود اوست، به منزل برده و مجدداً از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۶

منزل بیرون برده و تلف نموده، آیا اگر صاحب آن چیز پیدا شود و آن را مطالبه کند، اولیای طفل ضامن عین یا قیمت آن خواهند بود یا کسی ضامن نیست؟

جواب: اگر اولیای طفل در آن تصرفی نکرده باشند ضامن نیستند بلکه خود طفل ضامن است که اگر ولی او از مال طفل یا از مال خود جبران نکند، طفل باید پس از بلوغ جبران نماید.

مسألة ۱۰۹: اگر کسی چیزی را پیدا کند و دیگری مدعی شود مال اوست و پیداکننده نیز بدون تحقیق، جنس را به وی دهد و بعد معلوم شود آن چیز مال دیگری بوده، آیا پیداکننده ضامن است یا آن شخصی که آن را گرفته؟

جواب: هر دو ضامن هستند ولی قرار ضمان بر کسی است که آن را از پیداکننده گرفته است؛ یعنی اگر صاحب مال به تحویل گیرنده مراجعه کند، او حق مراجعه به پیداکننده را ندارد ولی اگر صاحب مال به پیداکننده مراجعه کند و حق خود را از او بگیرد او حق مراجعه به تحویل گیرنده را دارد.

مسألة ۱۱۰: هرگاه چیزی را در محدوده بیت الله الحرام پیدا کنند و بدانند صاحب آن را پیدا نمی کنند، اگر به قصد تملک

آن را مصرف کنند، ضامن عین یا قیمت آن هستند یا نه؟

جواب: ضامن هستند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۷

مسألة ۱۱۱: اگر پیداکننده هنگام اعلان، بدون تحقیق به گفته مدعی اطمینان پیدا کرده و جنس را به وی داده، سپس خلاف آن ظاهر شده، بازهم پیداکننده ضامن است؟

جواب: حکم سؤال «۱۰۹» را دارد.

ضمان در اموال عمومی، غیر مجاز و مسروقه

اموال عمومی:

مسألة ۱۱۲: افرادی که به انحای مختلف اموال عمومی و بیت المال را بدون حساب و کتاب در اختیار دارند و بر اثر سمت و مقامی که دارند، خود را در برابر احدی مسئول نمی دانند، اگر به بذل و بخشش بدون حساب اموال عمومی اقدام کنند ضامن هستند یا نه؟

جواب: اگر طبق مقررات شرعی یا قانونی مجاز در مصرف نباشند، ضامن و جوهی هستند که مصرف نموده اند.

مسألة ۱۱۳: کارکنان ادارات دولتی و مؤسسات خصوصی که حق استفاده خصوصی از اتومبیل، موتورسیکلت و یا هر وسیله دیگر را ندارند، اگر بر خلاف مقررات استفاده کنند، آیا صرفاً گناهکارند یا ضامن مواد مصرفی و استهلاک وسایل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۸

موتوری نیز هستند؟

جواب: خسارتهای وارده و کرایه متعارف آن را ضامن می باشند.

مسألة ۱۱۴: بسیاری از شهروندان هنگام روبرو شدن با وسایل عمومی؛ مثل اتوبوس واحد، تلفنهای عمومی، پارکها و غیره اقدام به وارد کردن خسارت به آنها می کنند؛ مثلاً تلفن عمومی را تخریب می کنند، صندلیهای اتوبوس واحد را پاره می کنند و ... آیا ضامن بهای آن خواهند بود؟

جواب: ضمان آنها واضح است و نیازی به سؤال ندارد.

مسألة ۱۱۵: رانندگانی که هنگام رانندگی بر اثر رانندگی بر خلاف مقررات موجب اتلاف اموال عمومی مانند ستون های برق، نرده های اطراف میدین و کنار خیابانها و جاده ها و ...

شده و متواری می شوند، آیا ضامن خسارتهای وارده می باشند؟

جواب: بلی ضامن هستند.

مسأله ۱۱۶: استفاده کردن از وسایل و ابزار و درخت و گلها و چمنهای پارکها به گونه ای که موجب خسارت شود، ضامن آور است؟

جواب: آن مقدار استفاده مجازی که مستلزم از بین رفتن قهری است، موجب ضمان نیست و زیاده بر آن ضمان آور است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۹

مسأله ۱۱۷: افرادی که از راه باز کردن پلاکهای نصب شده در جاده ها، بریدن سیمها و کابلهای برق و تلفن، کندن نرده های کنار جاده و ... امرار معاش می کنند، ضامن بهای آنها هستند؟

جواب: ضمان آنها نسبت به اصل و هزینه نصب آن واضح است.

اموال غیر مجاز:

مسأله ۱۱۸: نگهداری و حمل اشیایی از قبیل: مشروبات الکلی، عکسهای سکسی، انواع مواد مخدر، انواع اسلحه های سرد و گرم و ... که از نظر شرع یا قانون ممنوع بوده و دارندگان، علاوه بر ضبط آن به حبس یا پرداخت جزای نقدی محکوم می شوند، آیا سازندگان این اشیاء و دلالها و واسطه گرانی که از این راه سرمایه کسب می کنند، ضامن وجوه حاصله خواهند بود؟

جواب: در مواردی که معامله باطل باشد، فروشنده ضامن وجوهی است که از خریدار گرفته است، و در مواردی که خریدار ملزم به پرداخت جریمه شده، فروشنده ضامن آن مقدار جریمه نیست، بلی اگر قاضی شرع معصیت کاری فروشنده را در آن اشیاء محرز بداند مستقلا او را تعزیر می کند.

مسأله ۱۱۹: چون نگهداری، حمل و خرید و فروش مواد مخدر قانونا و در مواردی شرعا جایز نیست، آیا کشاورزانی که از راه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۰

تولید آن کسب اموال می کنند، ضامن درآمدهای حاصله می باشند؟

جواب: مفروض سؤال گرچه در بعضی موارد

گناه داشته باشد موجب ضمان نیست.

مسأله ۱۲۰: آیا هدیه دادن اشیای غیر مجازی که موجب حبس یا خسارتهای مادی است به کسانی که از عواقب حمل و نگهداری آن بی اطلاعند و برای آنها خسارت آور است، موجب ضمان است؟

جواب: ضمان آور نیست.

اموال مسروقه:

مسأله ۱۲۱: آیا ضرر و زیانهایی که به خریداران اموال مسروقه وارد می شود به عهده سارق است یا فروشندگان اموال مسروقه؟

جواب: در فرض سؤال باید خریدار، اموال مسروقه را به مالک آن تحویل دهد و پول خود را به هر کس داده از او پس بگیرد و اگر کس دیگری هم در این معامله به خریدار ضرر زده ضامن است.

مسأله ۱۲۲: صاحبان واحدهای صنفی که بدون آگاهی از مسروقه بودن اجناس، مبادرت به خرید جنس از اشخاص دوره گرد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۱

می کنند و پس از خرید، مسروقه بودن آن معلوم می شود، آیا ضامن عین آن در حق مالک آن هستند؟

جواب: حکم سؤال سابق را دارد.

مسأله ۱۲۳: صاحبان واحدهای صنفی که بدون رعایت مسروقه بودن، مبادرت به خرید اجناس مستعمل و طلا و جواهرات می کنند و صاحبان آن را نمی شناسند چه حکمی دارد؟

جواب: اگر مسروقه بودن اموال ثابت شود، در صورتی که شناسایی صاحب مال ممکن باشد، باید به صاحبش برساند و در صورتی که امکان شناسایی نداشته باشد، حکم اموال مجهول المالک را دارد.

مسأله ۱۲۴: اگر فردی اتومبیلی را سرقت کند و پیش از آن که مسروقه بودن آن معلوم شود، اتومبیل را به مغازه صافکاری برده آن را به حساب مالک، صافکاری و رنگ کند، صافکار هم به دلیل سرشناس بودن مالک، قبول کند که اجرت صافکاری و رنگ را از مالک

اتومبیل بگیرد، آیا مالک اتومبیل ضامن اجرت صافکاری و رنگ است یا سارق؟

جواب: مالک اتومبیل ضامن نیست و اگر قرارداد صافکار با سارق این بوده که از سارق اجرت نگیرد، حق مطالبه اجرت را از سارق نیز ندارد، ولی در فرض سؤال سارق ضامن اجرت

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۲

صافکاری و رنگ است.

مسألة ۱۲۵: قطعات یدکی ماشین آلات مسروقه که در بازار به فروش می رسد، اگر پس از آن که مشتری آن را خریده و روی ماشین خود نصب نموده، مسروقه بودن آن برای مشتری معلوم شود، و به این علت که مالک اصلی قطعه راضی نمی شود، مشتری ناگزیر به باز نمودن آن شود، آیا ضمان اجرت بست و باز کردن آن به عهده فروشنده مال مسروقه است یا به عهده سارق؟

جواب: در فرض سؤال احتیاط در مصالحه است که خریدار با فروشنده و فروشنده با کسی که قطعه را از او خریده مصالحه نمایند.

مسألة ۱۲۶: در صورتی که اموال مسروقه توسط مأمورین دولت جمع آوری و در انبارهای مخصوص محافظت شود و مجدداً از آن انبار به سرقت برود، آیا ضمانی که به عهده سارق اول آمده مرتفع می شود یا هر دو سارق ضامن خواهند بود؟

جواب: این مسأله را مسألة تعاقب ایادی می نامند که هر چند دست گشته باشد همه آنها ضامن می باشند و قرار ضمان به عهده کسی است که مال نزد او تلف شده است، بلی اگر مسئول جمع آوری اموال مسروقه، از طرف حاکم شرع جامع الشرائط، مجاز در

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۳

جمع آوری بوده و در حفظ آن تقصیر و کوتاهی نکرده باشد، ضامن نیست.

مسألة ۱۲۷: اگر مال مسروقه ای را

به عنوان امانت نزد شخصی قرار دهند و او پس از قبول امانت متوجه شود مال متعلق به غیر است و در عین حال از تحویل به وی خوداری کند تا تلف شود و یا به سارق بازگرداند و در دست سارق تلف شود، ضامن بهای آن خواهد بود و یا ضامن به عهده سارق است؟

جواب: صاحب مال حق مراجعه به هر یک از امانت دار و سارق را دارد و قرار ضامن به عهده کسی است که مال نزد او تلف شده است.

ضمان در اوراق بهادار و سکه های تقلبی

مسألة ۱۲۸: اگر کسی چند قطعه اسکناس را به نحوی ناقص کند که از استفاده و اعتبار ساقط شود و در عین حال آن را در دسته های بزرگ اسکناس قرار دهد و خرج کند و این کار مستلزم ایراد خسارت به دیگران شود، آیا ضامن آن به عهده اوست؟

جواب: بلی.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۴

مسألة ۱۲۹: کسی که به تقلبی و مخدوش بودن سکه یا اسکناسهای رایج پی می برد، آیا اگر به نحوی که دیگران متوجه نشوند آن را مصرف نماید ضامن خواهد بود یا نه؟

جواب: ضامن خواهد شد به این معنا که اگر آن را به جای پول سالم به طلبکار بدهد یا با آن چیزی بخرد، ذمه او از بدهی و بهای مورد معامله بری نمی شود.

مسألة ۱۳۰: اگر کسی سکه مخدوش یا اسکناس تقلبی را به عنوان صدقه به نابینایان فقیر دهد، آیا اگر هنگامی که نابینا آن را مصرف می کند فروشنده متوجه مخدوش بودن آن نشود، ضامن آن به عهده شخص اول است یا ضامن آور نیست؟

جواب: دادن چنین پولی به فقیر علاوه بر این که صدقه محسوب نمی شود، حرام

است و ضمان آور بودن آن دائر مدار صدق غرور است.

مسأله ۱۳۱: آیا استفاده از سکه های قلبی در تلفنهای عمومی و استفاده از کارتهای بهادار قلبی که مخصوص دستگاہهای مخابراتی همگانی تهیه شده، ضمان آور است یا نه؟ اگر ضمان آور است، آیا به طور کلی در حق بیت المال یا در حق شرکت مخابرات؟

جواب: ضمان آور است و متقلب، مدیون شرکت مخابرات

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۵

خواهد بود.

مسأله ۱۳۲: نحوه استفاده قانونی چکهای مسافرتی این است که شخص خریدار، چک را در بانک شهر دلخواه خود امضاء نموده و اسکناس رایج تحویل می گیرد، حال اگر این چک به نحوی رایج شود که مردم با آن معامله اسکناس کنند و صاحب امضای آن مغفول عنه واقع شود و کسی او را نشناسد، چنانچه مخدوش درآید، ضمان آن به عهده چه کسی است، و آیا می توان بانک را ضامن دانست؟

جواب: چکهای مورد سؤال مانند چکهای دیگر، حکم سند را دارد و در صورت مخدوش بودن هر چند دست گشته باشد، هر کدام حق رجوع به کسی که چک را به او داده دارد.

ضمان در بخت آزمایی

مسأله ۱۳۳: چیزهای مختلفی را که در جعبه های دربسته و به عنوان شانسی در معرض فروش قرار می دهند و معمولاً جنس داخل جعبه ارزش مبلغی را که خریدار می دهد ندارد، ولی خریدار برای آزمایش شانسی خود حاضر به چنین معامله ای می باشد، آیا خریدار و فروشنده هر دو ضامن جنس و پولی که

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۶

در برابر آن داده هستند؟ و اگر این معامله بین صغار صورت پذیرد، آیا ضامن، اولیای آنها هستند؟

جواب: در فرض سؤال معامله باطل است و هر کدام هر

چه از دیگری تحویل گرفته ضامن آن می باشد، و چنانچه نابالغ باشند نیز خود آنها ضامنند که باید ولی آنها از اموال آنان جبران نمایند و اگر جبران نکنند، باید خود آنها پس از رسیدن به بلوغ جبران کنند.

مسأله ۱۳۴: بر فرض که خرید و فروش بلیطهای بخت آزمایی حرام و موجب بطلان معامله و ضمان طرفین باشد، آیا کسی که در این میان جایزه نصیبش شده، در برابر صاحبان پول ضامن است؟

جواب: هر کس هر مقدار از مال دیگران را تصرف کند ضامن است و اگر چند دست گشته باشد، همه آنها ضامنند و قرار ضمان نیز به عهده کسی است که مال در دست او تلف شده است.

مسأله ۱۳۵: اگر برای تشویق خریداران، حواله اشیا را در داخل اجناس قرار دهند، به نحوی که قیمت جنس مورد حواله چند برابر اصل جنس مورد معامله باشد، ولی جنس مورد معامله ارزش وجوه دریافتی را دارد (مثل این که داخل پاکت چای یا قوطی روغن، سکه یا حواله جنس دیگری را قرار دهند) حال

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۷

اگر خریدار به امید جنس دیگری که حواله آن وجود دارد مبادرت به خرید کند، آیا این گونه موارد نیز همانند بلیطهای بخت آزمایی است؟

جواب: حکم بلیط بخت آزمایی را نداشته و معامله صحیح است.

ضمان در بخشش، هبه

مسأله ۱۳۶: کسی که در مرضی که به آن مرده بیش از ثلث اموال خود را به دیگری بخشیده و از این بابت حق ورثه خود را ضایع کرده است، آیا هبه کننده ضامن حقوق ورثه است یا کسی که مال به او بخشیده شده است؟

جواب: هیچ کدام ضامن نیستند، بلکه اگر هبه به تصرف شخص درآمده

باشد، هبه صحیح است، ولی اگر به تصرف وی داده نشده، هبه باطل است و مورد هبه جزو ترکه هبه کننده می باشد.

مسأله ۱۳۷: در مواردی که هبه لازم است و مال ملک کسی که به او بخشیده اند شده (مانند بخشش پدر و مادر و برادر و خواهر به یکدیگر) اگر بر خلاف میل، مال را از او پس بگیرند، ضامن خواهند بود یا فقط گناهکارند؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۸

جواب: ضامن هستند و حکم غصب را دارد.

مسأله ۱۳۸: کسی که از فقیر طلبکار بوده و بدون این که به او بگوید، او را بخشیده، اگر روزی همان فقیر به خیال این که هنوز بدهکار است، مبلغ بدهی خود را به طلبکاری که او را بخشیده بدهد و او نیز آن پول را بگیرد و به حساب بدهکار دیگری که محتاج است بگذارد، ضامن است یا نه؟

جواب: حق ندارد بگیرد و اگر بگیرد ضامن است.

مسأله ۱۳۹: کسی که اموال دیگران را به عنوان امانت با اجازه تصرف در اختیار دارد، اگر مقداری از آن را به طور فضولی به دیگری هبه کند و پس از مدتی صاحب مال هبه را تنفیذ نکند، آیا امانتدار ضامن استفاده ای است که متهب در آن مدت از مال برده است؟

جواب: بلی امانتدار ضامن است و اگر متهب بداند که هبه کننده مال دیگری را بدون وکالت هبه کرده، قرار ضامن بر متهب خواهد بود.

مسأله ۱۴۰: چیزهایی که در دوران قبل از بلوغ از بیچه های نابالغ به عنوان بخشش گرفته شده (گرفته ایم) آیا ضامن آور بوده و گیرنده ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۹

مسأله ۱۴۱: کسی که مالی را به

فرد صغیر هبه نموده، اما ولی صغیر به دلیل مناعت طبعی که داشته از قبول هبه برای صغیر امتناع کرده، آیا اگر ردّ هبه به ضرر صغیر باشد، ولی او ضامن است؟

جواب: خیر ضامن نیست.

مسألة ۱۴۲: اگر ولی صغیر از اموال صغیر هبه کند، با توجه به این که نه کسی از صغیر توقع بخشش دارد و نه هبه به مصلحت صغیر است، آیا هبه کننده ضامن آن مقدار از اموالی است که هبه نموده؟ اگر ضامن است، آیا ضامن منافع نیز هست؟

جواب: عین و منافع آن را تا زمانی که تلف نشده ضامن است، و اگر متهب بداند مال صغیر را بدون مجوز شرعی به او بخشیده است، قرار ضمان بر اوست.

مسألة ۱۴۳: اشخاصی که فقط در حدّ مخارج سالانه خود درآمد دارند و اگر مقداری از درآمد خود را به دیگران ببخشند لازم است به همان مقدار از بیت المال اخذ نمایند، آیا اگر هبه کنند ضامن آن مقداری که از بیت المال ناگزیر به مصرف آن شده اند نیستند؟

جواب: اگر با مجوز شرعی از بیت المال مصرف کنند ضامن نیستند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۰

مسألة ۱۴۴: فقیری که از راه زکات، خمس و یا نوع دیگر حقوق واجبه زندگی خود را اداره می کند، اگر هبه کند و یا بیش از شأن خود هبه کند، آیا ضامن مقداری است که هبه کرده؟

جواب: اگر با مجوز شرعی مالک شده باشد، ضامن نیست.

مسألة ۱۴۵: کسی که هبه و بخشش در شأن او نبوده و در عین حال هبه نموده، آیا گیرنده هبه ضامن است؟

جواب: گیرنده هبه ضامن نیست مگر در مواردی که بداند هبه باطل بوده است.

ضمان در امور مربوط به بیمه

مسألة ۱۴۶: اگر اداره بیمه هنگام عقد قرارداد حاضر به پرداخت کلیه خسارات طبق نظر کارشناسی شود، ولی نظریه کارشناسی با واقعیت و نرخ بازار تفاوت فاحش داشته باشد، آیا ضمان ما به التفاوت، به عهده اداره بیمه یا کارشناس و یا فردی که موجب خسارت شده می باشد؟

جواب: در صورتی که قرارداد صحیحی بین اداره بیمه و شخص بیمه شده منعقد شده باشد، باید طبق قرارداد عمل کند و اگر کارشناس یا مسئولین بیمه تخلف کنند، متخلف ضامن خواهد بود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۱

مسألة ۱۴۷: اگر اداره بیمه مبلغی را بر طبق قرارداد با بیمه شده به اولیای دم مقتول به عنوان دیه پرداخت کند که تحت هیچ قاعده ای با امور ششگانه مذکور در کتاب دیات مطابقت نداشته باشد، ضمان ما به التفاوت دیه به عهده کیست؟

جواب: به عهده کسی است که شرعا باید دیه را پردازد.

مسألة ۱۴۸: اگر به کارمند بیمه شده ای مأموریت داده شود و او هنگام انجام وظیفه به علت سختی کار یا تصادف وسیله نقلیه و یا تهاجم حیوانات وحشی، جان خود را از دست دهد و مبلغی که اداره بیمه می دهد مطابق با هیچ یک از امور ششگانه کتاب دیات نباشد، ما به التفاوت به عهده کیست؟

جواب: اداره بیمه باید طبق قرارداد عمل کند و اگر مبلغی که پرداخت کرده کمتر از مقدار واقعی دیه بوده و فوت وی مستند به کسی است، ما به التفاوت نیز به عهده او خواهد بود، ولی اگر فوت او مستند به کسی نیست، کسی ضامن نیست.

مسألة ۱۴۹: اگر فرض شود وجوهی که اداره بیمه به اولیای دم داده مطابق معمول شرعی بوده، ولی

در تقسیم، قانون (سهم مرد دو برابر زن است) رعایت نشده و اولیای دم نیز حاضر به ریختن سهام خود روی هم و تقسیم بر مبنای آیه شریفه نباشند که در نتیجه بعضی ورثه به حق خود نرسند، آیا ضمان کسر سهمیه آنان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۲

به عهده اداره بیمه است یا افراد؟

جواب: در فرض سؤال، اداره بیمه ضامن نیست، ولی کسی که قطع نظر از قرارداد بیمه ملزم به پرداخت دیه بوده، باید کسر سهم هر وارث را تأمین کند.

مسأله ۱۵۰: در مورد بیمه های کارمندان و کارگران که باید تا دوران بازنشستگی به طور مستمر حق بیمه خود را پرداخت کنند، اگر به دلیلی تا قبل از رسیدن به بازنشستگی حق بیمه قطع شود، و بیمه شده نیز تا آن زمان کمترین استفاده ای از بیمه خود نکرده باشد، آیا اداره بیمه نسبت به وجوهی که تا کنون دریافت نموده ضامن است؟

جواب: اگر قرارداد صحیحی بین اداره بیمه و شخص بیمه شده منعقد شده باشد، اداره بیمه اضافه بر آنچه ضمن قرارداد ملزم به پرداخت آن شده ضامن نیست.

ضمان در امور پارکها

مسأله ۱۵۱: اگر در پارک بازی، یکی از اولیای اطفال از مسئول قسمت اسب سواری بخواهد فرزند او را سوار کند، وی نیز با مراقبت کامل اقدام نماید، ولی اسب رم کرده و راکب بر اثر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۳

افتادن از اسب فوت نماید، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر اسب چموش و خطرناک نبوده و طغیان آن نیز مستند به زدن تازیانه و مانند آن نباشد، و این رم کردن کاملاً اتفاقی بوده و مثلاً به علت روبرو شدن با چیز

ناگهانی بوده، کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۵۲: در فرض مسئله «فوق» اگر مأمور مراقب اسب، برای مراقبت بیشتر از کودک خود نیز سوار شود و در عین حال که کودک را گرفته، اسب رم کرده و کودک کشته شود، ضامن به عهده کیست؟

جواب: حکم مسئله پیش را دارد.

مسئله ۱۵۳: در فرض مسئله «۱۵۱» اگر ولی کودک پنج سال به بالا از مربی بخواهد دهنه اسب را به وی داده و در هدایت اسب دخالت نکند، مربی نیز چنین کند و کودک بر اثر طغیان اسب جان دهد، آیا مربی که کاملاً به خواسته ولی کودک عمل کرده ضامن است؟

جواب: حکم همان مسئله را دارد.

مسئله ۱۵۴: اگر در پارکهای بازی متعلق به شهرداری یا بخش خصوصی حادثه ای چون فرو ریختن سقف، فرو رفتن زمینهای اطراف، چاههای فاضلاب و ... رخ دهد و خسارتهای جانی یا

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۷۴

مالی متوجه مردم شود، ضامن خسارت آن به عهده کیست؟

جواب: اگر بر طبق نظریه کارشناس، خسارتهای جانی و مالی در این گونه اماکن مستند به تقصیر صاحبان، مدیران و یا مسئولین رفع خطر باشد، ضامن به عهده همان شخص است، وگرنه کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۵۵: اگر در پارکهای بازی حادثه ای از قبیل پرتاب از چرخ فلک، منجیق، قطار و ... پیش آید و موجب خسارت جانی یا مالی شود، با توجه به این که هر یک از وسایل بازی مسئول مخصوصی دارد، آیا ضامن خسارت به عهده مسئول وسیله یا به عهده مسئول پارک است؟

جواب: اگر مسئول آن وسیله توجه جامع الاطراف نداشته و در کار خود نیز زیاده روی کرده یا در رفع خطر سهل انگاری

نموده، ضامن است وگرنه کسی ضامن نیست.

مسأله ۱۵۶: ناخدای قایقهای کوچکی که برای تفریح، مردم را سوار کرده و در دریا یا دریاچه های پارکها دور می زنند و از هر جهت به مسائل قایق رانی آگاهی دارند، آیا ضامن خسارت وارده به سرنشینان قایق به عهده آنهاست یا نه؟

جواب: حکم راننده ماشین را دارد، و هر خسارتی که مستند به او باشد ضامن است، بلی در خسارتهای جانی در موردی که دیه به عهده عاقله است، در مورد سؤال نیز به عهده عاقله آنهاست

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۷۵

و برای آگاهی بیشتر به جواب مسأله «۵۲» مراجعه شود.

ضمان در تعدّیات پدر و مادر

مسأله ۱۵۷: اگر مادر هنگام شیر دادن فرزند خود، بر اثر خستگی از کار روزانه به نحو درازکش وی را شیر دهد و در اثنای شیر دادن به خواب رفته و ناخواسته روی طفل غلطیده و در خواب کودک خود را خفه کرده باشد، آیا ضامن دیه کودک به عهده اوست؟

جواب: اگر کودک را به نحوی شیر نمی داده که در نظر عرف مقصّر شناخته شود، دیه او به عهده عاقله مادر است وگرنه به عهده خود او است.

مسأله ۱۵۸: اگر مادر یا دایه که کودک شیرخواره به او سپرده شده، کودک را در حیاط منزل قرار دهد و برای انجام کاری به داخل ساختمان رود و در این میان مرغ، خروس و یا کلاغ چشم کودک را در آورد یا حیوانی عضو دیگر او را بخورد، آیا ضامن دیه به عهده مادر است؟

جواب: اگر کودک در معرض خطر نبوده و اتفاق غیر مترقبه پیش آمده به نحوی که مادر یا دایه در نظر عرف مقصّر و سهل انگار

شناخته نشود، دیه را ضامن نیست، ولی اگر در نظر عرف مقصّر و سهل انگار شناخته شود، باید دیه را به ولیّ شرعی کودک دهد و او یا به مصرف کودک برساند یا برای او حفظ کند.

مسألة ۱۵۹: مادر بارداری که یقین دارد و یا احتمال قوی می دهد روزه برای جنین او ضرر دارد و در عین حال روزه می گیرد، اگر بر اثر روزه گرفتن فرزندش ناقص العضو یا تلف شود، آیا ضمان دیه او به عهده مادر است یا تنها گناهکار است؟
جواب: اگر ثابت شود ناقص بودن یا تلف شدن کودک مستند به روزه گرفتن مادر بوده، ضامن است.

مسألة ۱۶۰: زنی که از ابتداء نمی خواسته آبستن شود ولی بر اثر اصرار شوهر آبستن شده، اگر در غیاب شوهر کاری که موجب سقط جنین شود انجام دهد، آیا ضامن خونبهای اوست؟
جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۱۶۱: اگر زنی هنگام معاینات لازم جهت سفر حج به گونه ای رفتار کند که مسئولین، باردار بودن وی را متوجه نشوند و پس از رفتن به حج بر اثر ناراحتی هایی که متحمل شده جنین وی ناقص العضو و یا به کلی تلف شود، آیا ضمان دیه جنین به عهده آن زن است یا صرفاً گناهکار است؟

جواب: اگر سفر حج در نظرش خطرناک نبوده ضامن نیست.

مسألة ۱۶۲: بازیهایی که پدر و مادر با کودکان خود می کنند و موجب مرگ آنان می شود؛ مانند این که کودک را به هوا پرتاب کنند و نتوانند او را بگیرند، یا هنگامی که کودک ایستاده، سر او را بگیرند و بلند کنند که موجب خفگی کودک شود

و کارهایی از این قبیل، آیا ضمان آور است یا صرفاً گناه است؟ و اگر ضمان آور است دیه را به چه کسی باید پرداخت کنند؟

جواب: قتل مورد سؤال شبه عمدی است و هر یک از پدر و مادر که مرتکب شود دیه را در حق دیگری ضامن است.

مسأله ۱۶۳: اگر پدر و مادر در ارتباط با تأدیب فرزند خود به گونه ای او را بزنند که موجب تغییر رنگ پوست، شکستگی استخوان و یا نقص عضو شود، آیا ضامن دیه آن خواهند بود یا نه؟ اگر بلی، به چه کسی باید پرداخت شود؟

جواب: ضامن است و دیه او حکم سایر اموال کودک را دارد که در مسأله «۱۵۸» توضیح داده شد.

مسأله ۱۶۴: اگر فرزند بر اثر بی مهریها، تبعیضها و نگرانیهایی که پدر برای او فراهم می کند دست به خودکشی بزند و فوت کند، آیا ضمانی از این بابت به عهده پدر ثابت است یا صرفاً گناهکار است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۸

جواب: اگر پدر بر خلاف وظیفه شرعی عمل کرده باشد گناهکار است ولی دیه او را ضامن نیست.

ضمان در امور پزشکی، دامپزشکی و داروسازی

مسأله ۱۶۵: پزشک مسلمانی که بر اثر سستی ایمان بر خلاف واقع به مریضهای خود توصیه می کند روزه نگیرند، و مریض به این عنوان که وی پزشک متخصص و اهل خبره است روزه نگرفته، آیا ضمان پرداخت کفاره مریض که با فریبکاری پزشک به عهده مریض آمده، به عهده پزشک است یا او صرفاً گناهکار است؟

جواب: اگر بر خلاف عقیده خود توصیه به نگرفتن روزه کرده باشد گناهکار است، و مریض روزه ها را باید قضا کند، و نسبت به کفاره های پرداخت شده، احوط تصالح است و کفایت آنها

از کفاره تأخیر قضاء محل اشکال است.

مسأله ۱۶۶: همان گونه که می دانیم برخی از پزشکان، بصرف ورود بیمار و بدون معاینه و توجه کافی مبادرت به نوشتن نسخه نموده که یا بدون فایده بوده و یا موجب ضرر و زیان است، آیا در هر دو صورت، پزشک ضامن وجوهی است که مریض در این مورد خرج کرده است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۹

جواب: خسارتهای وارده ای که مستند به پزشک است موجب ضمان او خواهد بود.

مسأله ۱۶۷: پزشکی بر اثر سوابق طولانی که در طب داشته به خود مغرور شده و با یک نگاه سطحی چرک لوزه را به دیفتری اشتباه گرفته که در نتیجه موجب ایجاد روماتیسم قلبی و عمل قلبی و خسارات عمده ای شده است، آیا ضمان همه آن مخارج به عهده اوست؟

جواب: اگر خسارتهای وارده مستند به اشتباه یا سهل انگاری پزشک باشد، ضامن کلیه خسارتهاست.

مسأله ۱۶۸: اگر پزشک با مریض یا اولیای او شرط کند ضررهای احتمالی را ضامن نباشد، آیا در صورت بی توجهی یا عدم اطلاع از نوع بیماری (عدم تخصص) نیز ضامن نخواهد بود؟

جواب: شرط عدم ضمان شامل مواردی که تقصیر و سهل انگاری داشته نمی شود، ولی شامل اشتباه در تشخیص می باشد.

مسأله ۱۶۹: اگر بیماری به پزشک مورد شناخت خود مراجعه کند و او پس از معاینات لازم بیمار را به پزشک متخصص دیگری معرفی کند و بیمار بر اثر اعتمادی که به پزشک اول داشته، بدون تحقیق به گفته پزشک دوم عمل کند، که بر اثر معالجات وی خسارتهای مالی یا جانی متوجه بیمار شود، کدام یک از دو

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۰

پزشک ضامنند؟

جواب: خسارتهای وارده، مستند

به پزشک مباشر است و پزشک معرفی کننده ضامن نیست.

مسأله ۱۷۰: دیده شده برخی محصلین برای فرار از حضور در کلاس درس به پزشک مراجعه نموده و درخواست گواهی می کنند، و پزشک نیز با علم به سلامت آنان، گواهی صادر می کند، آیا ضمان خسارت مادی و معنوی که به محصل می رسد به عهده پزشک است؟

جواب: به عهده پزشک نیست گرچه او معصیت کار است.

مسأله ۱۷۱: معمول است پزشکان هنگام عمل جراحی از بیمار یا اولیای او برائتنامه دریافت می کنند، آیا با توجه به اینکه امر جراحی یک کار دقیق و ظریفی است و معمولاً - گرچه پزشک مقصّر باشد آثار جرم باقی نمی ماند و ثابت نمودن تقصیر پزشک مشکل است، آیا باز هم این برائتنامه معتبر است یا پزشک ضامن است؟

جواب: اگر پزشک از کسی که بری کردن او شرعاً مؤثر است برائتنامه بگیرد، در صورت مقصّر نبودن ضامن نیست، و مسأله اختلاف در تقصیر ربطی به گرفتن برائتنامه ندارد و اگر مریض یا اولیای او مدعی تقصیر پزشک باشند و او منکر شود، می توانند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۱

او را نزد قاضی شرع قسم دهند.

مسأله ۱۷۲: اگر پزشک جراح پس از عمل جراحی بعضی لوازم خود را در شکم مریض جا گذاشته و در اثر این سهل انگاری ضایعات و خساراتی از قبیل عمل مجدد متوجه بیمار شود، آیا پزشک ضامن آن خواهد بود؟

جواب: ظاهراً مخارج بیرون آوردن آن را ضامن است، و همچنین اگر آن چیز در شکم ایجاد جراحت و خسارت کرده باشد، مخارج آن را نیز ضامن است.

مسأله ۱۷۳: بیماری که برای معالجه درد شکم یک بار به عنوان «آپاندیس» و بار دیگر به

عنوان «اثنا عشر» و بار سوم به عنوان «سرطان روده» تحت عمل قرار گرفته و معلوم شده بیماری وی «سرطان روده» بوده، آیا دو پزشک قبلی که بر اثر اشتباه در تشخیص مخارج مهمی را متوجه بیمار کرده اند، ضامن همه مخارج هستند؟

جواب: اگر پیش از عمل شرط عدم ضمان نکرده باشند، فقط دیه جراحی که وارد کرده ضامن هستند و ضمان تمام مخارج به عهده آنان نیست.

مسألة ۱۷۴: اگر بیماری را به یکی از مراکز درمانی ببرند و آن مرکز به علت عدم توان بیمار نسبت به مخارج درمان از پذیرفتن او

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۲

امتناع کند و مریض بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست؟

جواب: هر کس موظف به معالجه بوده و امتناع نموده معصیت کار است ولی ضمان ثابت نیست، بلی اگر پزشک جهت معالجه بیمار از دولت حقوق بگیرد و بر خلاف وظیفه مقرر خود از معالجه امتناع ورزد و ترک معالجه وی منجر به فوت مریض شود، ضمان او بعید نیست.

مسألة ۱۷۵: اگر زن بارداری هنگام معاینات پزشکی جهت سفر حج، با دادن رشوه یا التماس و درخواستهای زیاد، پزشک مربوطه را ناچار به نادیده گرفتن بارداری خود کند و جنین وی بر اثر ناراحتی هایی که مادر متحمل شده ناقص العضو و یا سقط شود، آیا ضمان دیه جنین به عهده پزشک است یا مادر؟

جواب: ضمانی به عهده پزشک نیست و نسبت به مادر بعید نیست موارد مختلف باشد. به جواب مسأله «۱۶۱» نیز مراجعه شود.

مسألة ۱۷۶: اگر مریض ناشناسی را که از خود اختیار نداشته به بیمارستان دولتی یا کلینیک شخصی ببرند و پزشکان حاضر، به خاطر حفظ جان

بیمار وی را معالجه کنند، آیا پس از بهبود ضامن مخارج درمانی خود می باشد یا ضمان منوط به مطالبه پزشک معالج است؟

جواب: در صورت مطالبه پزشک معالج، کسی که درخواست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۳

معالجه بیمار را نموده ضامن است.

مسأله ۱۷۷: اگر زنی برای وضع حمل به بیمارستان مراجعه کند و مسئولین بیمارستان در ضمن عمل وضع حمل، لوله های وی را نیز بدون اجازه او ببندند، آیا ضامن خسارتهای وارده و اجرت باز نمودن لوله ها می باشند؟

جواب: عمل مورد سؤال دیه دارد و دیه آن طبق حکومت است.

مسأله ۱۷۸: اگر پزشکی که با تولید مثل مخالف است به زنی که برای معالجه برخی امراض غیر بارداری مراجعه کرده، بدون رضایت او، آمپول یا قرصی بدهد که موجب سقط جنین او شود، آیا ضامن دیه جنین است یا نه؟

جواب: پزشکی که مباشر اسقاط جنین بوده، یا عمدا دستور استعمال داروی اسقاط می دهد و زن باردار نمی داند که دارو، داروی اسقاط است، ضامن می باشد.

مسأله ۱۷۹: پزشکی قانونی که برای تشخیص بیماری های ناشی از تجاوزات مانند ضرب و جرح و تصادفات و نوع بیماری و درصد صدمات وارده، برای دادگاهها تأسیس شده، اگر در تشخیص خود کوتاهی و یا اشتباه کند و از این بابت ضرر مالی متوجه مصدوم شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر پزشک نزد قاضی شرع مورد اعتماد باشد و بدون مسامحه اشتباه کند، بعید نیست خسارت اشتباه او به عهده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۴

بیت المال باشد، و اگر مسامحه کند یا عمدا بر خلاف عقیده خود اظهار نظر کند، شخص پزشک به مقدار اشتباهش ضامن است، و اگر نزد قاضی شرع

مورد اعتماد نباشد، قول او حجت نیست و در نتیجه اثری بر اشتباه او مترتب نمی شود.

مسئله ۱۸۰: اگر عقد ازدواجی به شرط بکارت صورت گیرد و پس از مزاجت و ادعای عدم بکارت، دادگاه موضوع را به پزشکی قانونی ارجاع دهد، و پزشکی قانونی بخاطر مصلحت خانواده و حل اختلاف، بر خلاف واقع اعلام بکارت کند، آیا ضامن ما به التفاوت مهر المسمی و مهر المثل و خسارتهای مالی دیگر که بر داماد وارد شده می باشد؟

جواب: تفصیلی که در مسئله «۱۷۹» گفته شد در این مسئله نیز جاری است و در هر حال شخص زوجه (زن) ابتداء یا به عنوان قرار ضامن، ما به التفاوت را ضامن است و حکم حاکم فصل خصومت می کند ولی ذمه زوجه را بری نمی سازد.

مسئله ۱۸۱: اگر پزشکی قانونی بیماری را برای معاینات مخصوص به پزشک متخصص معرفی کند، و پس از اعلام نظر، به دلائل مختلفی (رفاقت، رشوه و ...) چیزی کمتر از نظریه پزشک متخصص را برای دادگاه ارسال کند، آیا ضامن ما به التفاوت خسارت تعیین شده و خسارت واقعی است؟

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۸۵

جواب: ما به التفاوت را ضامن است.

مسئله ۱۸۲: برخی افراد اداری که برای فرار از کار به پزشکی قانونی مراجعه و او نیز به عناوین مختلفی از قبیل رفاقت، رشوه و ... مبادرت به صدور گواهی می کند، آیا پزشک ضامن حقوق و مزایایی است که کارمند می گیرد؟

جواب: ضامن آن به عهده پزشک نیست گرچه او گناهکار است.

مسئله ۱۸۳: اگر دامپزشک هنگام مداوای دام اهمیتی ندهد و بی توجهی کند و حیوان تلف شود، گرچه هنگام تلف شدن حیوان را سر ببرند ولی به

هر حال بر اثر بی توجهی وی ضرری متوجه صاحب دام شده است، آیا ضمان این ضرر به عهده دامپزشک است؟

جواب: اگر دامپزشک از جهت بی توجهی اقدام به معالجه مفید نکرده باشد ضامن نیست، ولی اگر بر عکس معالجه، اقدام به کار مضری کرده باشد، آن مقدار ضرری که مستند به اوست ضامن است.

مسألة ۱۸۴: اگر مأمورین دامپزشکی حیواناتی را واکسینه کنند و مسائل قابل توجه پس از واکسینه را به صاحبان دام نگویند و بر اثر عدم رعایت آن، همه حیوانات واکسینه شده بمیرند، ضمان آن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۶

جواب: اگر تلف از جهت عدم رعایت چیزهایی است که پس از واکسینه کردن لازم بوده انجام شود و مستند به واکسینه کردن باشد، کسی که واکسینه کرده ضامن است، و اگر مستند به آن نباشد بلکه در صورت ترک واکسینه نیز به واسطه امراض، تلف و خسارت وارد می شده، کسی که واکسینه کرده ضامن نیست.

مسألة ۱۸۵: اگر دامداری هنگام اخته کردن دامهای خود به اشتباه دام دیگری را اخته کند و صاحب دام راضی به اخته دام خود نشود، آیا ضمان آن به عهده بیطار است یا کسی که دامها را به بیطار معرفی کرده؟

جواب: اگر دستور دهنده به عنوان گوسفند خود دستور اخته کردن را داده، دستور دهنده ضامن است، ولی اگر به طور کلی بگوید گوسفندان مرا اخته کن و بیطار در تشخیص اشتباه کند، بیطار ضامن خواهد بود.

مسألة ۱۸۶: اشتباهاتی که بیطارها هنگام بیطاری روی دامها انجام می دهند و صاحبان دام را متحمل ضرر و زیان می کنند، ضمان آن به عهده آنهاست یا نه؟

جواب: حکم آن در جواب

مسأله (۱۸۳) گفته شده.

مسأله ۱۸۷: معمول است که دانش آموزانی از مدارس به عنوان طرح کاد به کارگاهها، ادارات، شرکتها و از جمله به داروخانه ها

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۷

اعزام می شوند و مراحل ابتدائی نسخه ها را انجام می دهند، حال اگر پزشک متخصص داروخانه به کار دانش آموز طرح کاد یا شاگرد ناوارد خود اعتماد کند و داروهای آماده شده را بازبین نکند و از این بابت ضرری متوجه بیمار شود، آیا ضمان آن به عهده اوست یا به عهده مباشر؟

جواب: چون انگیزه جعل قانون معرفی پزشک متخصص برای داروخانه ها، جلوگیری از ضرر و زیان به ارباب رجوع است و از طرفی وظیفه پزشک داروخانه بازبینی اصل دارو و دستور پزشک معالج برای بیمار است، پس در صورت تخلف از وظیفه و بروز خسارت، ضمان به عهده اوست.

مسأله ۱۸۸: فروشنده سموم دفع آفات اشجار میوه، بر اثر اشتباه خواندن نسخه، سم دیگری را به خریدار داده که موجب خشکیدن درختها شده و پس از بررسی معلوم شده اشتباه از سوی فروشنده صورت گرفته، آیا ضمان خسارتهای وارده به عهده اوست یا ضمانی در کار نیست؟

جواب: فروشنده ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۸

ضمان در امور پستی

مسأله ۱۸۹: در کلیه مواردی که بر اثر خطا، سهل انگاری، بی توجهی و یا عمد مأمورین پست، ضرر و زیان قابل توجهی به گیرنده یا فرستنده وارد شود و شخص خطا کار شناخته نشود، آیا اداره پست که یک شخصیت حقوقی است ضامن است یا دولت؟

جواب: ضرر به هر کس مستند باشد ضامن است، و در صورت عدم شناخت خطا کار، لزوم جبران آن بر مسئولین ذی ربط تابع مقررات است.

مسأله ۱۹۰: در زمان طاغوت

پاکتهای بدون تمبر را به مقصد می رسانده و بهای آن را دو برابر معمول می گرفتند، ولی اخیراً پاکت بدون تمبر را به دست گیرنده نرسانده به فرستنده نیز بازگشت نمی دهند، آیا اگر مأمورین پست و یا اداره پست پاکتهای بدون تمبر را معدوم کنند، ضامن بهای پاکت و کاغذ آن هستند یا چون بدون تمبر بوده ارزش نداشته و ضمانتی در کار نیست؟

جواب: اگر معدوم کردن این قبیل پاکتها جزو مقررات تصویب شده باشد، باید بخشنامه کنند و به وسیله رسانه ها به مردم ابلاغ

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۹

نمایند و در غیر این فرض ضامن می باشند.

مسئله ۱۹۱: تمبرهای باطل نشده ای که یک بار روی محموله های پستی زده شده و باطل نشده به دست گیرنده رسیده، آیا اگر گیرنده یا شخص دیگری همان تمبر را روی محموله دیگری بزند، ضامن بهای حمل و نقل آن در حق اداره پست می باشد؟

جواب: در فرض سؤال ضمان بعید نیست.

مسئله ۱۹۲: گیرندگان نامه های سفارشی که به محتویات نامه بی توجهی کرده و پاسخ آن را نداده و از این طریق موجب خسارت مالی نسبت به فرستنده شده اند، آیا ضامن خسارت وارده هستند یا نه؟

جواب: موجب ضمان نیست، لیکن اگر محتوای نامه مطالبی است که شرعاً جواب آن واجب است، ترک جواب گناه دارد و گرنه گناه هم ندارد.

مسئله ۱۹۳: اگر فرستنده با علم و آگاهی به خلاف بودن گذاشتن اسکناس در داخل پاکتهای عادی، مبادرت به چنین کاری کند و نامه رسان هم به دلیل خلاف بودن آن، اسکناس را برای خود بردارد و نامه را نرساند، آیا ضامن است و اگر جاهل به آن باشد چه حکمی دارد؟

جواب: برداشتن اسکناس داخل

پاکت در هر صورت موجب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۰

ضمان است، و اگر مسئولین پست آن را به دست گیرنده برسانند، فرستنده ضامن اجرت رساندن آن در حق پست می باشد و فرق علم و جهل در معصیت و عدم معصیت است نه در ضمان.

مسألة ۱۹۴: اگر کتابهایی که طبق قوانین و مقررات کشور و با اجازه ارشاد اسلامی چاپ و منتشر شده، پست شود ولی برخی از مأمورین پستی به این دلیل که ارسال آن بر خلاف سلیقه آنهاست کتاب را معدوم نمایند، آیا ضامن بهای کتاب و بهای تمبر باطل شده خواهند بود؟

جواب: هم گناهکار است و هم ضامن، بلی اگر کتاب از کتب ضلال (مانند کتب بهائیت یا سحر و جادو، و ...) باشد باید آن را تحویل حاکم شرع دهد و شخصا حق معدوم کردن آن را ندارد.

مسألة ۱۹۵: اگر مأمورین پست به یکی از محموله های پستی مشکوک شوند و پس از باز کردن و بازرسی در بسته بندی مجدد آن کوتاهی کنند که در نتیجه تا رسیدن به مقصد مقدار قابل توجهی از آن تلف شود، چه کسی ضامن بهای آن خواهد بود؟

جواب: در فرض سؤال مباشر (کسی که بازرسی کرده) ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۱

مسألة ۱۹۶: اگر مأمورین نامه رسانی در رساندن نامه های عادی مردم به این دلیل که «اگر اهمیت داشت آن را سفارشی می کرد» کوتاهی کنند و نامه ها به مقصد نرسد، آیا صرفا گناهکارند یا ضامن هم هستند؟

جواب: هم گناهکارند و هم ضامن ارزش نامه و تمبر آن.

مسألة ۱۹۷: چون محموله های سفارشی سود بیشتری برای اداره پست دارد، اگر به این علت که مردم نسبت به سفارشی

کردن نامه های خود ترغیب شوند، افراد نامشخصی نامه های عادی مردم را معدوم کنند و در این مورد بی اعتمادی بوجود آورند و حیثیت جمهوری اسلامی را زیر سؤال برند، آیا گناهکارند یا ضامن هم هستند؟

جواب: علاوه بر این که گناهکارند، ضامن بهای نامه، پاکت و تمبر باطل شده نیز می باشند.

ضمان در پیشامدها و سوانح

مسألة ۱۹۸: اگر سیم جرثقیلی هنگام جابجائی محموله های سنگین، پاره شود و بر اثر سقوط محموله آن فرد یا افرادی مصدوم یا معدوم شوند، آیا ضمان آن به عهده راننده است یا

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۲

مالک و یا صاحب کار، و اگر جرثقیل از نوع استاندارد نباشد، به عهده کیست؟

جواب: این سؤال فرضهای مختلفی دارد زیرا پاره شدن سیم یا به علت سنگین تر بودن محموله از حد مجاز بوده، یا به علت سریع تر حرکت دادن آن از حد مجاز، و یا به علت عارضه از قبیل حدوث ناگهانی باد شدید و مانند آن، و یا به علت معیوب بودن زنجیر و سیم بوده، و در معیوب بودن سیم هم یا هیچ یک از مباشر و صاحب جرثقیل نمی دانسته یا یکی و یا هر دوی آنها می دانسته اند، که در هر یک از موارد اگر اقوی بودن سبب از مباشر از جهت غرور و غیر آن ثابت شود، سبب ضمان است، و در غیر این فرض اگر مستند به تقصیر مباشر باشد، مباشر ضامن است، و اگر مستند به مباشر باشد ولی مستند به تقصیر او نباشد با شرایطی که در ضمان عاقله ذکر شده، عاقله او ضامن است، و در صورت اختلاف موضوعی، محاکمه شرعی لازم است.

مسألة ۱۹۹: اگر بر اثر سوانح طبیعی از

قبیل فرو ریختن تونل، فرو رفتن پل، جدا شدن خطوط راه آهن خساراتی متوجه مسافرین وسائل نقلیه دولتی مانند قطار و هواپیما شود، ضمان آن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۳

جواب: اگر مستند به تقصیر راننده یا مسئولین حفاظت باشد، مقصر ضامن است. و اگر مستند به کسی نباشد هیچ کس ضامن نیست، و جبران خسارت از مال دولت تابع مقررات است.

مسألة ۲۰۰: اگر در اماکن عمومی غیر دولتی مانند: مساجد، تکایا، حرم امامان و امامزادگان، و ... حادثی مانند آتش سوزی، فروریختن سقف و مواردی از این قبیل پیش آید و تعدادی مصدوم و معدوم شوند، ضمان دیه آنها به عهده کیست؟

جواب: اگر حادثه به هیچ کس مستند نباشد، هیچ کس ضامن نیست ولی دیه مقتولین این قبیل حوادث باید از بیت المال پرداخت شود.

مسألة ۲۰۱: اگر در اماکن عمومی دولتی مانند: کلاسهای درس، سالنهای اجتماع، ترمینالها، سینماهای دولتی و فروشگاههای وابسته به دولت، سوانحی از قبیل آتش سوزی، فرو ریختن سقف، فرو رفتن زمین و ... رخ دهد و تعدادی تلف شوند، ضمان خسارت آنان به عهده دولت است؟

جواب: اگر مستند به تقصیر مسئولین حفاظت نباشد، شخص خاصی ضامن نیست و جبران خسارت از مال دولت تابع مقررات است و ظاهراً دیه مقتولین باید از بیت المال پرداخت شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۴

مسألة ۲۰۲: در مواردی که علت سانحه بی توجهی مسئول هر قسمت تشخیص داده شود ولی وسعت سانحه آن قدر زیاد است که مقصر قدرت پرداخت دیه جانباختگان و خسارت دیدگان را ندارد، ضامن پرداخت کیست؟

جواب: در صورت ضامن بودن او، بزرگ بودن حادثه، ضمان را به دیگری منتقل نمی کند «۱».

مسألة

۲۰۳: شاگرد قصه‌ایاب هنگام چرخ کردن گوشت، شاگرد نجار هنگام رنده کردن چوب و ... بر اثر سهل انگاری خود موجب قطع انگشت یا عضو دیگر خود می‌شود، ضمان آن به عهده صاحب مغازه است یا کسی ضامن نیست؟

جواب: در فرض سؤال هیچ کس ضامن نیست.

ضمان در تعهدات دولتی

مسئله ۲۰۴: اگر یکی از ادارات، ارگانها، و یا شرکتهای وابسته به دولت اسلامی وسیله یا ابزار کاری را به کسی بفروشد که تحت شرایط خاصی از آن استفاده کند، آیا اگر خریدار پس از

(۱) در دو ماده «۳۱۲، ۳۱۳» حدود و دیات آمده است: «هرگاه جانی دارای عاقله نباشد یا عاقله توان مالی نداشته باشد، دیه از بیت المال پرداخت می‌شود» مجموعه جزائی ۱۳۷۲.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۵

تحویل، جنس را با قیمت بیشتری در اختیار دیگران قرار دهد، سود حاصله را در حق دولت ضامن است؟

جواب: اگر خرید و فروش با رعایت شرایط آن انجام شود و فروشنده در ضمن معامله شرط جایزی کند، تخلف شرط برای خریدار جایز نیست و اگر تخلف کند، فروشنده اختیار فسخ دارد، و مادامی که فروشنده معامله را فسخ نکرده، خریدار مالک مورد معامله بوده و در صورت فروش مالک بهای آن می‌باشد.

مسئله ۲۰۵: یکی از شعب بانک‌ها مبلغی به عنوان مضاربه جهت اتمام طبقه دوم به شخصی داده، حال اگر بر اثر حادثه غیر مترقبه ای مانند زلزله طبقه اول هم خراب شود، آیا گیرنده وجه (عامل) ضامن است یا نه؟

جواب: از جمله شرایط صحت مضاربه آن است که عامل سرمایه را در تجارت به کاربرد و صحت مضاربه مورد سؤال محل اشکال است و لازمه بطلان مضاربه آن است که کسی که

سرمایه به او سپرده شده اگر آن را اتلاف کرده باشد یا در حفظ آن تقصیر و کوتاهی کرده باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست.

مسأله ۲۰۶: اگر بانک ضمن فروش مقداری ارز خارجی با مشتری

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۶

خود شرطی را قرار دهد و خریدار شرط را پذیرفته و پس از دریافت ارز بر خلاف تعهد عمل نموده و از این راه سودی حاصل کرده باشد، آیا ضامن کلیه وجوه به دست آمده در حق بانک می باشد؟

جواب: فرض سؤال حکم مسأله «۲۰۴» را دارد.

نجف آبادی، حسین علی منتظری، استفتاءات مسائل ضمان، در یک جلد، قم - ایران، اول، ه ق

استفتاءات مسائل ضمان؛ ص: ۹۶

مسأله ۲۰۷: اگر دولتمردان جمهوری اسلامی با دولتمردان کشورهای اسلامی یا غیر اسلامی قراردادی امضاء کنند که باعث خسارت به اسلام و مسلمین شود و از طرفی دولت اسلامی قدرت فسخ قرارداد را به طور یک جانبه نداشته باشد، ضامن خسارت وارده به عهده کیست؟

جواب: منعقد کننده قرارداد حکم و کیل را داشته و اگر بر طبق مقررات به وظیفه خود عمل کرده باشد ضامن نیست، و گرنه ضامن است.

مسأله ۲۰۸: کسی که هنگام گرفتن پروانه ساختمانی متعهد به انجام اموری مانند عقب نشینی، شناژبندی و ... شده، اگر پس از گرفتن پروانه بر خلاف تعهد عمل کند به نحوی که عدم توجه به تعهد موجب خسارت به همسایگان شود، آیا عمل او ضامن آور است؟

جواب: خسارات مالی که عرفاً مستند به خاطی باشد، موجب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۷

ضمان وی خواهد بود. ولی ضامن عدم نفع آنها نیست.

مسأله ۲۰۹: اصناف مختلفی که اجناس سوبسید داری از قبیل آرد، شکر، روغن و ...

را با قیمت‌های نازل از دولت می‌گیرند تا طبق شرایط مخصوص به صنف، اجناس مربوطه را تهیه و در اختیار مردم قرار دهند، اگر آن اجناس را همان گونه بصورت مواد خام و غیر مجاز بفروشند، آیا سودهای حاصله را به نفع دولت ضامن هستند یا نه؟

جواب: اگر دولت اجناس را با قیمت ارزان تر به اصناف بفروشد و در ضمن معامله شرط کند که با قیمت تعیین شده در اختیار عموم قرار دهند، حکم مسأله «۲۰۴» را دارد و اگر آنها را عامل فروش قرار داده باشد، علاوه بر گناهکار بودن به دولت نیز مدیون و ضامن می‌باشند.

ضمان در تعدی حیوانات

مسأله ۲۱۰: افرادی که در منزل خود حیواناتی از قبیل خروس، گربه، سگ و مانند آن را نگهداری می‌کنند، اگر در حفظ آن سهل انگاری کنند و حیوان ضرری را به همسایه یا دیگران وارد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۸

کند، ضمان آن به عهده صاحب حیوان است؟

جواب: اگر صاحب حیوان تقصیری در حفظ آن از ضرر زدن نکرده باشد، ضامن نیست و گرنه ضامن است.

مسأله ۲۱۱: اگر شخصی که برای خدمت به گاوهای گاوداری اجیر شده در هنگام خدمت مورد حمله یکی از گاوها قرار گیرد و بمیرد، ضمان دیه او به عهده صاحب گاوداری است؟

جواب: اگر صاحب گاوداری او را مغرور نکرده باشد، ضامن نیست.

مسأله ۲۱۲: کسی که بناچار برای انجام مأموریت در شب از شهر خارج شده و مورد تهاجم حیوان وحشی قرار گرفته و جان خود را از دست داده، آیا شخص مأموریت دهنده ضامن دیه اوست یا اداره مربوطه یا بیت المال؟

جواب: اگر مأموریت دهنده طبق قرارداد استخدام حق دادن مأموریت داشته، ضامن

نیست و ضمان دیه در این فرض طبق مقررات به عهده بیمه می باشد.

مسئله ۲۱۳: اگر باز شکاری شخصی، کبوتر تعلیم دیده شخص دیگری را شکار کند، آیا صاحب باز ضامن کبوتر است یا نه، و اگر ضامن است آیا ضامن بهای نفس کبوتر است یا ضامن بهای کبوتر تعلیم دیده؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۹

جواب: اگر صاحب باز شکاری آن را برای شکار فرستاده باشد صاحب باز بهای کبوتر تعلیم داده شده را ضامن است.

مسئله ۲۱۴: اگر مارگیری با مارهایی که دارد اقدام به نمایش کند و در حین نمایش مار از اختیار وی خارج شده ضرر جانی به یکی از تماشاچی ها وارد کند، آیا صاحب مار ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال ضمان صاحب مار بعید نیست.

مسئله ۲۱۵: در مواردی که برای حفاظت از منازل یا گوسفندان از سگهای مخصوص استفاده می کنند، اگر سگ به همسایگان یا عابرین خسارت وارد کند، آیا صاحب سگ ضامن خسارت وارده خواهد بود؟

جواب: حکم آن در مسئله «۲۱۰» گفته شد.

مسئله ۲۱۶: کسانی که دو خروس را به جنگ هم انداخته و موجب تلف شدن یکی از آنها می شوند، آیا ضمان خروس تلف شده به عهده آنها است؟

جواب: اگر دو خروس را صاحبان آنها به جنگ هم بیندازند، ضمان ندارد، ولی اگر کسی خروس خود را با خروس دیگری بدون اجازه وی به جنگ هم انداخته، ضامن بهای خروس هلاک شده می باشد.

مسئله ۲۱۷: در میدانی که دو خروس را به جنگ هم انداخته اند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۰

فردی از باب دلسوزی خروسی را که در معرض هلاک بوده گرفته و فراری داده، آیا ضمانی از این بابت متوجه اوست؟

جواب:

اگر بگیرد باید برای صاحبش نگهداری کند، و اگر فراری دهد و نتواند آن را به صاحبش برگرداند، بهای آن را در حق صاحبش ضامن است.

مسأله ۲۱۸: اگر یکی از دو خروسی که در میدان به جنگ هم انداخته شده بر اثر هاری ناگهانی به یکی از تماشاچیان حمله کند و خسارتی وارد کند، ضامن آن به عهده صاحب آن است یا چون صاحب حیوان از هاری حیوان خبر نداشته ضامن نیست؟

جواب: ضامن نیست.

مسأله ۲۱۹: اگر حیوان فراری که از تحت قدرت صاحبش خارج شده، خسارتی به دیگران وارد کند، ضامن خسارتهای وارده به عهده صاحب حیوان است، یا ضامن آور نیست؟

جواب: اگر صاحب حیوان در حفظ آن تقصیر نکرده باشد، ضامن نیست.

مسأله ۲۲۰: اگر برخی افراد به نگهداری سگ در منازل خود مبادرت ورزند، آیا ضامن اتلاف این حیوان در شب یا روز متفاوت است یا تفاوت ندارد، و کسانی که به منازل آنان می روند و مورد هجوم حیوان آنها واقع می شوند، آیا ضامن

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۱۰۱

اتلاف آنها یکی است؟

جواب: ظاهراً ضامن و عدم ضامن دایره مدار مسامحه و عدم مسامحه در حفظ حیوان است، و تفصیل مشهور در خصوص خسارتی است که حیوان به زراعت غیر صاحبش وارد سازد که در آن فرض نیز اگر صاحب حیوان مسامحه کرده باشد، گرچه خسارت در روز وارد شده باشد، بنابر احتیاط واجب باید جبران نماید.

مسأله ۲۲۱: گاو یا شتری که در معابر عمومی برای پیدا کردن علوفه و خوراک پرسیه می زند، به فردی حمله نموده و او را کشته است. اگر اولیای مقتول حیوان را کشته باشند، ضمانی به عهده صاحب حیوان یا

اولیای مقتول مستقر شده یا نه؟

جواب: هر کس حیوان را کشته باشد ضامن است، و صاحب حیوان هم اگر در حفظ حیوان خود تقصیر و کوتاهی کرده باشد دیه مقتول را ضامن می باشد و اگر کوتاهی نکرده ضامن نیست.

مسألة ۲۲۲: در اطراف بندر عباس، زاهدان و ایرانشهر رسم بر این است که مردم شترهای خود را بدون ساربان راهی بیابان می کنند، اگر بر اثر مستی، یکدیگر را بکشند، یا بر اثر توقف در جادهای آسفالته عمومی خصوصاً در سر پیچها و در شب موجب برخورد با وسایط نقلیه شوند و از این راه خساراتی را

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۲

متوجه رانندگان کنند و خود نیز بمیرند، آیا ضمانی به عهده رانندگان از جهت مردن شتر و به عهده صاحبان شتر از جهت خسارت به راننده مستقر می شود یا نه؟

جواب: ضمان صاحب حیوان و عدم آن دایر مدار تقصیر در حفظ و نگهداری و عدم آن است، و خسارتی که به صاحب حیوان وارد می شود، ضمان و عدم ضمان آن دایر مدار استناد خسارت به راننده و عدم استناد به اوست.

مسألة ۲۲۳: اگر کسی در روز که حیوان (سگ) بسته است وارد منزل شود و حیوان بر اثر فعالیت زیاد لجام خود را پاره کند و پیش از آن که صاحبش متوجه شود، ضرری را متوجه آن شخص کند، آیا صاحب حیوان ضامن است؟

جواب: اگر بدون اجازه صاحب حیوان وارد شده باشد، صاحب حیوان ضامن نیست.

مسألة ۲۲۴: اگر کسی حیوان رام خود را کنار خیابان بسته و در غیاب وی بچه ها به اذیت و آزار آن حیوان پرداخته اند که بر اثر آن یا با لگد

زدن و یا با گاز گرفتن ضرری را متوجه آنها کرده آیا ضمانی متوجه صاحب حیوان می شود؟

جواب: در فرض سؤال صاحب حیوان ضامن نیست.

مسأله ۲۲۵: اگر گربه موزی را به قصد کشتن، غذای مسموم دهند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۳

و گربه غذای مسموم را در منزل دیگری استفراغ کند و مرغهای صاحب آن منزل بخورند و بمیرند، آیا مسموم کننده ضامن قیمت مرغ های کشته شده می باشد؟

جواب: ضامن نیست.

ضمان در دادوستد

مسأله ۲۲۶: اگر کسی معامله ای را به طور صحیح انجام داده و بر اثر پشیمانی از خرید آن جنس، گرچه با معیوب نشان دادن با عیبهای توهمی درخواست اقاله «۱» معامله را می کند و فروشنده را ناچار به اقاله می کند، آیا خریدار ضامن وجهی است که از فروشنده به عنوان اقاله می گیرد؟

جواب: اگر خریدار مجوز فسخ نداشته باشد و فروشنده راضی به اقاله نشود، مورد معامله در ملک خریدار و پول در ملک فروشنده باقی می ماند.

مسأله ۲۲۷: اگر خریدار برای اقاله معامله، فروشنده را از قوه قهریه مثل نیروی انتظامی، شهربانی، شرطه و ... بترساند و او را مجبور به اقاله کند چه حکمی دارد؟

(۱) اقاله فسخ و بهم زدن معامله صحیح است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۴

جواب: حکم آن با مسأله «۲۲۶» یکی است.

مسأله ۲۲۸: اگر خریدار جنسی را به شرط این که اگر افراد منزل آن را بیسندند، خواهد خرید به منزل ببرد و پس از چند روز دیگر که جنس تنزل قیمت نموده آن را بازگرداند و از این بابت خسارتی به فروشنده متوجه کند، آیا او ضامن خسارت وارده است؟

جواب: ضامن نیست.

مسألة ٢٢٩: اجناس مغشوشى كه به بازار عرضه مى شود، آیا غش كننده ضامن

ما به التفاوت است یا عرضه کننده، و اگر معامله در کالای مغشوش باطل باشد، آیا ضمانی به عهده خریداری که خود را صاحب جنس می داند و از مغشوش بودن آن اطلاعی ندارد آمده، و یا ضمان این مورد نیز به عهده غش کننده است؟

جواب: اگر مغشوش بودن مورد معامله موجب معیوبی بودن آن شود، حکم جنس معیوبی را دارد که خریدار می تواند به آن عیب راضی شود و یا معامله را بهم بزند، و اگر مغشوش بودن موجب معیوب بودن نشود و چیزی در ظاهر نمایان نباشد و فروشنده نیز از آن اطلاع نداشته باشد، غش کننده ضامن است و مشتری می تواند از باب تعاقب ایادی به هر یک از غش کننده و فروشنده مراجعه کند و در این مورد قرار ضمان به عهده غش کننده است، ولی اگر مغشوش بودن موجب تغییر ماهیت

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۵

جنس باشد، مثل این که عیار طلا را آن قدر پائین بیاورند که آن را مس بنامند، معامله باطل می باشد و احکام معامله باطل بر آن مترتب می شود.

مسأله ۲۳۰: خریداری مقداری لوازم قالی را به شرط ثابت بودن رنگ خرید و پس از بافت متوجه شده رنگ ثابت نبوده و تمام رنگهای قالی به همدیگر رنگ داده و فرش را از ارزش انداخته است، آیا ضمان این خسارت به عهده فروشنده است یا رنگرز؟

جواب: ضمان به عهده فروشنده است، و اگر رنگرز فروشنده را فریب داده باشد، فروشنده نیز به رنگرز مراجعه می کند.

مسأله ۲۳۱: شخصی که برای احداث باغ، به فروشنده نهال مراجعه کرده و با وی در خصوص یک نوع نهال مخصوص بآدام، پسته یا ... قرار داد بسته،

اگر فروشنده هنگام تحویل از نوع نامرغوب تحویل خریدار داده باشد که پس از نشانیدن و به عمل آمدن معلوم شده فروشنده وی را مغبون کرده است، آیا ضمان کلیه مخارج انجام شده و ما به التفاوت نهال مرغوب و غیر مرغوب به عهده فروشنده است؟

جواب: هر مقدار از خساراتی که مستند به مغرور کردن فروشنده باشد، فروشنده ضامن است، و در نزاع موضوعی محاکمه شرعی لازم است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۶

مسألة ۲۳۲: قصابی که هنگام فروش گوشت، مشتری خود را مأخوذ به حیا می کند و بدون رضایت وی سهمیه استخوان او را نمی دهد و از راه جمع آوری استخوانها سود دیگری می برد، آیا ضامن حق مشتری می باشد؟

جواب: ضامن است، مگر این که مشتری به آن راضی شود.

مسألة ۲۳۳: اغذیه فروشان و آبمیوه و بستنی و فالوده فروشانی که اجناس آماده مصرف در اختیار مشتریان خود قرار می دهند، اگر جنس آنان مسموم شده و مشتری را مسموم نماید به نحوی که خسارتهای مالی یا جانی ببار آورد، ضمان آن به عهده فروشنده است یا تهیه کننده؟

جواب: اگر فروشنده یا تهیه کننده علم به مسموم بودن جنس نداشته و جهات بهداشتی آن را هم رعایت کرده باشد ضررهای ناشی از آن را ضامن نمی باشند هر چند نسبت به پول جنسی که فروخته اند باید مصالحه کنند، ولی هر کدام از آنان علم به مسموم بودن آن داشته و یا جهات بهداشتی را مراعات نکرده، ضامن است.

مسألة ۲۳۴: اگر شرکت مسافری از راه فروش بلیط، اتوکاری را تا مقصد معینی اجاره داده و در بین راه، اتوکار شرکت به نحوی خراب شده که قدرت رساندن به مقصد را ندارد، آیا ضمان رساندن

مسافرین گرچه با اجاره نمودن اتوکار دیگر به

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۷

عهده شرکت و راننده است یا ما به التفاوت بهای بلیط؟

جواب: اگر شرکت، ماشین معینی را کرایه داده باشد، با خراب شدن آن اجاره باطل می شود و به نسبت باقی مانده راه ضامن ما به التفاوت بهای بلیط است، ولی اگر اجیر شده که به هر حال مسافرین را به مقصد برساند، باید وسیله دیگری را تهیه کند و آنها را به مقصد برساند.

مسأله ۲۳۵: در معامله ملک وقفی که خریدار از موقوفه بودن آن مطلع نبوده و پس از سالیانی متوجه شده، اگر برای بازگرداندن معامله اقدام کند ولی بر اثر گذشت زمان و تورّم، ارزش پولی که داده به قدری پائین آمده که قابل توجه نباشد، آیا فروشنده علاوه بر خسارت وارده به خریدار، ضامن ما به التفاوت ثمن نیز خواهد بود؟

جواب: نسبت به ما به التفاوت، بنابر احتیاط واجب باید با مصالحه رضایت همدیگر را تحصیل کنند.

مسأله ۲۳۶: اگر مشتری هنگام خرید جنس به طور غیر عمدی و بدون توجه خسارتی را از قبیل شکستن شیشه، از بین رفتن ادوات و ... به فروشنده وارد کند، آیا ضامن آن خواهد بود؟

جواب: ضامن است، مگر این که فروشنده اعلام رضایت کند.

مسأله ۲۳۷: کسانی که با بچه های نابالغ ممیز یا غیر ممیز معاملاتی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۸

از قبیل شانسی فروشی، بادکنک فروشی، سوار کردن در چرخ فلک، تمرین تیراندازی و ... می کنند، آیا از بابت وجوهی که می گیرند ضامن هستند یا معاملات آنان صحیح است؟

جواب: معاملات آنها صحیح نیست و ضامن هستند مگر در مواردی که در حقیقت معامله با اشخاص بالغ

و رشید باشد و بجه های نابالغ وسیله معامله باشند.

مسأله ۲۳۸: اگر کتابی را مشروط به این که «حق طبع محفوظ است» خرید و به شرط عمل ننموده باشد؛ مثل این که از آن افست یا حروف چینی کنند و بدون اجازه چاپ کنند، آیا ضامن حقوق مؤلف یا ناشر و خسارت وارده به آنها خواهند بود؟

جواب: عمل مورد سؤال جائز نیست ولی ضمان مالی محل اشکال است و احوط تصالح است.

مسأله ۲۳۹: تاکسیرانانی که بیش از قیمت‌های تعیین شده از مسافرین در خواست می کنند، اگر مسافر فقط قیمت تعیین شده را بپردازد، نسبت به مازاد ضامن است؟

جواب: اگر از طرف دولت اسلامی قیمت تعیین شده باشد، ضامن نیست، ولی اگر قیمت تعیین نشده باشد، مسافر کرایه متعارف را ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۹

ضمان در تعدّیات دیوانگان

مسأله ۲۴۰: اگر دیوانه ای که صاحب و سالاری ندارد، در طول دیوانگی خود موجب ضرر و زیانهایی بر مردم شود و پس از مدتی عاقل شود، ضمان خسارات وارده به عهده اوست یا ضامن نیست؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۲۴۱: اگر دیوانه ای که فاقد مال و دارایی و همچنین فاقد ولی و قیم است، جنایتی که موجب ديه یا پرداخت خسارت شود انجام دهد، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: خسارات مالی و ديه جنایتی که کمتر از یک بیستم ديه کامل است به عهده خود اوست و اگر به مقدار یک بیستم یا بیشتر باشد به عهده عاقله او می باشد و اگر دیوانه یا عاقله او مال ندارند، ديه بر بیت المال مسلمین است.

مسأله ۲۴۲: اگر دیوانه ای به کسی حمله کند و او از ترس جان خود برای دفع حمله دیوانه، وی

را مضروب کند که احیانا به مرگ دیوانه منجر شود، آیا ضارب ضامن ديه اوست، یا عاقله وی و یا بیت المال؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۰

جواب: اگر ضارب از حدی که دفاع بر آن متوقف بوده تجاوز نکرده باشد، ديه دیوانه نه بر ضارب است و نه بر عاقله وی و طبق حدیث معتبر، ديه دیوانه از بیت المال پرداخت می شود، ولی اگر از حد دفاع تجاوز کرده باشد، ديه به عهده شخص قاتل است.

مسألة ۲۴۳: ضمان ديه عاقل یا دیوانه ای که توسط دیوانه دیگر کشته شده باشد به عهده کیست؟

جواب: به عهده عاقله قاتل است، ولی اگر عاقله او توانای پرداخت ديه را ندارند یا اصلا او عاقله نداشته باشد، ديه بر بیت المال است.

مسألة ۲۴۴: آیا ضمان خسارات عمد یا خطائی که توسط دیوانگان وارد شده، به عهده ولی آنهاست یا بر عاقله آنها؟

جواب: حکم مسأله در جواب مسأله «۲۴۱» گفته شده.

ضمان در تعدیات رانندگان

مسألة ۲۴۵: راننده ای که اجیر شده باری را حمل کند و وسیله نقلیه وی بیمه است، آیا هنگام بروز خسارت، راننده ضامن است یا اداره بیمه، و اگر اداره بیمه ضامن باشد و وجوه پرداختی وی جبران خسارت نکند، ضمان بقیه خسارت به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۱

جواب: اگر خسارت مستند به راننده باشد، خسارت دیده حق مطالبه زیان خود را از راننده دارد و راننده در برابر خسارت وارده ضامن است، اداره بیمه نیز طبق قرارداد در برابر راننده ضامن است.

مسألة ۲۴۶: باری که در یک سانحه رانندگی خسارت دیده، ضمان آن به عهده حامل بار است یا فردی که در تصادف مقصر شناخته شده؟

جواب: موارد مختلف است و

خسارت به هر کس مستند باشد او ضامن است، ولی اگر خسارت به کسی مستند نبوده و راننده هم در حفظ کالا کوتاهی نکرده باشد، هیچ کس ضامن نیست.

مسألة ۲۴۷: اگر راننده ای پس از تصادف مدعی شود صاحب اتومبیل او را از نواقص اتومبیل مطلع نکرده، حال با توجه به اینکه هر راننده ای باید هنگام استفاده از هر اتومبیلی به نواقص اولیّه آن که موجب تصادف می شود پی ببرد، آیا ادعای او مسموع است یا ضامن خسارات وارده می باشد؟

جواب: در فرض سؤال راننده ضامن خساراتی است که مستند به اوست و ادعای مزبور رافع ضمان او نیست، بلی اگر صاحب اتومبیل تصریح به بی عیب بودن ماشین کرده و او را مغرور کرده و تصادف ناشی از نقص ماشین باشد، صاحب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۲

ماشین ضامن است.

مسألة ۲۴۸: در عرف رانندگان و دارندگان ماشین، مشهور است که اگر کسی اتومبیلی را بدون شرط ضمان از دیگری بگیرد و خسارتی به آن وارد شود، باید از عهده آن خسارت برآید، آیا این ضمان عرفی، شرعا جایز است یا چون عاریه مضمونه صریح نبوده، ضمان آور نیست؟

جواب: عدم ضمان در عاریه در خصوص خساراتی است که مستند به عاریه گیرنده نباشد، و اما خسارات مستند به وی را او ضامن است.

مسألة ۲۴۹: اگر کسی به خیال رضایت صاحب اتومبیل و یا با اذن فحوا، در اتومبیل دیگری تصرف کند و به هر عنوان موجب خسارتی به آن شود، آیا ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۲۵۰: اگر در تصادف دو اتومبیل، راننده خلافکار فوت کند، آیا ضمان خسارت در مال میت است یا چون فوت کرده ضمان به عهده

کسی نیست؟

جواب: هر کس در هر موردی در صورت زنده بودن ضامن باشد، در صورت فوت نیز ضامن است و از اصل ترکه او اخراج می شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۳

مسأله ۲۵۱: راننده ای که می داند شاگرد او (گرچه گواهینامه دارد) مهارت کافی برای رانندگی ندارد و در عین حال وسیله نقلیه را در اختیار او می گذارد، اگر این کار موجب خسارت شود، چه کسی ضامن است؟

جواب: ضامن به عهده مباشر است.

مسأله ۲۵۲: اگر راننده با مسافری خود شرط کند در صورتی که سانحه ای رخ دهد و خسارتی وارد شود ضامن نباشد، و اتفاقاً تصادف شود و خسارت وارد شود، آیا راننده ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال اگر تصادف عمدی یا از روی سهل انگاری نباشد، اقوی عدم ضمان است.

مسأله ۲۵۳: در مواردی که مسافر زیاد است و اتوبوسهای مسافربری کفاف نقل و انتقال همه مسافری را نمی کند و رسانه های جمعی نیز به رانندگان اتومبیلهای شخصی توصیه جابجائی مسافری را بکنند، اگر راننده ای بدون اسقاط ضمان مسافری را سوار کند و دچار پیشامد شود آیا ضامن است؟

جواب: اگر خسارت وارده مستند به او باشد ضامن است، بلی در خسارت جانی در صورت خطای محض با شرایطی که در باب دیات ذکر شده، دیه به عهده عاقله راننده می باشد.

مسأله ۲۵۴: اگر راننده ای هنگام سبقت از راننده دیگر به نحوی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۴

سبقت بگیرد که بدون برخورد با اتومبیل هم مسیر، خسارتی از قبیل خارج شدن از خط و همراه آن چپ شدن یا سقوط در دره و ... وارد کند، آیا ضامن خسارت به عهده اوست یا چون برخوردی صورت نگرفته ضمانی هم به

عهده او نیست؟

جواب: استقرار ضمان دایر مدار استناد است «۱».

مسأله ۲۵۵: اگر یکی از مسافرین یا فرزندان کوچک آنها هنگام حرکت اتومبیل مثلا دست خود را از وسیله نقلیه بیرون ببرد و متحمل خسارتی مانند قطع دست و ... شوند، ضمان این خسارت به عهده کیست؟

جواب: حکم مسأله «۲۴۵» را دارد.

مسأله ۲۵۶: در موارد بسیاری دیده شده شاگرد یا کمک راننده کامیون در حال حرکت وسیله نقلیه، روی صندلی سمت شاگرد دراز کش کرده و پاهای خود را از شیشه سمت راست خارج می کند، با توجه به این که راننده شاهد این امر خلاف بوده و وی را نهی نکرده، ضامن خسارت وارده به وی می باشد؟

جواب: اگر آسیب مستند به تقصیر راننده نباشد مجرد نهی نکردن موجب ضمان نمی باشد.

(۱) به این معنا که اگر سبقت مزبور از نظر مقررات مجاز بوده و راننده سبقت گیرنده هیچ گونه سببیت در خسارت نداشته، ضامن نیست ولی اگر راننده سبقت گیرنده سبب خسارت شود، ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۵

مسأله ۲۵۷: اتومبیلهایی که برای تعلیم رانندگی آماده شده، دارای کلاچ و ترمز دوبله بوده و همه مسئولیت به عهده مربی است، آیا اگر در حین تعلیم رانندگی بر اثر خلاف نوآموز ضایعه ای پیش آید، ضمان آن به عهده معلم است یا راننده (نوآموز)؟

جواب: اگر معلم مسامحه و کوتاهی کرده باشد، ضمان به عهده اوست و گرنه به عهده مباشر است و در صورت اختلاف، محاکمه شرعی لازم است.

مسأله ۲۵۸: اتومبیلهای شخصی که از جهت کلاچ و ترمز دوبله نیستند و از نظر مقررات نباید در جهت تعلیم رانندگی قرار گیرد، اگر بر خلاف مقررات مورد تعلیم قرار گرفته و خسارتی پیشامد

کند، ضمان آن به عهده معلم است یا نوآموز؟

جواب: خسارت وارده به هر کس مستند باشد، همان فرد ضامن است.

مسألة ۲۵۹: اتوبوسهای خط واحدی که اختیار باز و بسته نمودن دربهای آن به دست راننده است و می داند نباید قبل از توقف کامل، درب را باز کند یا هنگام حرکت درب را باز بگذارد، اگر راننده بر خلاف مقررات درب را باز بگذارد و مسافری سقوط کند و خسارت جانی یا مالی وارد شود، آیا ضمان آن به عهده راننده است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۶

جواب: در این گونه موارد ضمان دایر مدار استناد است که اگر استناد به فعل راننده باشد، راننده ضامن است و الا اگر بر اثر بی احتیاطی و سهل انگاری مسافر باشد، راننده ضامن نیست.

مسألة ۲۶۰: اصولاً خسارت ناشی از رانندگی به عهده راننده مباشر است، حال اگر چند راننده با هم شریک باشند، آیا راننده مقصر می تواند قسمتی از خسارت وارده را به عهده شرکای خود قرار دهد؟

جواب: خیر حق ندارد.

مسألة ۲۶۱: اگر رانندگان اتومبیلهای آژیردار؛ مانند آمبولانس و آتش نشانی در حال مأموریتهای اضطراری و فوری که مجاز به استفاده از سرعت بیشتر و همزمان مجاز به استفاده از آژیر بوده و آژیر نیز به معنای اعلام عمومی و زنگ خطر برای همه افراد اعم از راننده و عابر پیاده است، تصادفی کند و خسارتی پیش آید، ضمان آن در این فرض به عهده راننده است؟

جواب: هرگاه خسارت مستند به راننده باشد، ضامن است.

مسألة ۲۶۲: آیا احکام رانندگان متخلف اتومبیل، به رانندگان متخلف موتورسیکلت (دنده ای یا گازی)، دوچرخه و هادیان درشکه و اسب و استر نسبت به راکبین آنها مساوی

است و در صورت تخلف ضامن هستند؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۷

جواب: ماشین با موتورسیکلت و غیر آن فرقی ندارد و هرگاه خسارت جانی یا مالی مستند به کسی باشد، ضامن است.

مسألة ۲۶۳: اگر دوچرخه و موتورسیکلت سواران بر خلاف ضوابط و قوانین در داخل پیاده رو مبادرت به رانندگی کنند و خسارتی به عابرین پیاده وارد شود، آیا در هر حال (خواه راننده مقصر باشد یا نه) راننده ها ضامن هستند؟

جواب: بلی ضامن هستند.

مسألة ۲۶۴: راننده ای که به خاطر مضحکه یا اذیت و آزار عابرین با احتیاط تا پشت پای عابر رفته و ناگهان اقدام به زدن بوق می کنند، آیا اگر بر اثر این کار، ترس و وحشتی در عابر پیدا شود و خسارت جانی به وی برسد، ضمان آن به عهده راننده است؟

جواب: در فرض سؤال ضامن است.

مسألة ۲۶۵: اگر آژانس مسافری سوارى که به تاکسى تلفنى معروف است با مشتری خود قرار بگذارد وی را در ساعت مقرر به فرودگاه یا ترمینال راه آهن برساند و بر اثر سهل انگاری وعده خلافی کند، آیا ضمان بلیط باطل شده به عهده اوست؟

جواب: در فرض سؤال ضمان آنها بعید نیست.

مسألة ۲۶۶: آیا حکم ماشین در حال حرکت به جلو، مانند حیوان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۸

است که اگر از قسمت عقب خسارتی وارد شود، ضمان آن به عهده صاحب حیوان نیست، یا بین آنها فرق است.

جواب: ضمان دایر مدار استناد است.

مسألة ۲۶۷: دولت در مناطق پر جمعیت و دارای ترافیک سنگین برای پیشگیری از تصادف با عابرین پیاده اقدام به ایجاد پلهای هوایی کرده است، آیا اگر عابرین پیاده هنگام عبور از عرض خیابانها به

شرایط ایجاد شده مانند عبور از پل هوایی، عبور از خطکشیهای مخصوص عابر پیاده و چراغهای راهنمایی، توجه نکنند و موجب خسارت مالی یا جانی شوند، بازهم راننده ضامن است؟

جواب: اگر خسارت با توجه به عدم رعایت شرایط، مستند به عابر بوده، راننده ضامن نیست.

مسألة ۲۶۸: پارک دوبله از نظر مقررات رانندگی خلاف است و موجب راه بندان و تراکم اتومبیلها و گاهی ایجاد خسارت می شود، حال اگر راننده ای بر اثر بی توجهی یا بی اعتنایی به قوانین، پارک دوبله کند، ضامن خسارتهای مالی مثل بنزین، روغن و استهلاک هائی که در این راه بندان شده می باشد یا نه؟

جواب: عمل مزبور جایز نیست ولی موجب ضمان نمی شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۹

ضمان در روابط بین المللی

مسألة ۲۶۹: اگر سران دولت اسلامی که با بسیاری از دول دنیا در اموری از قبیل حقوق هوایی، دریائی، فرهنگی، بازرگانی و ... هم عهد شده اند، از باب بی توجهی یا ندانم کاری و یا قلدری به یکی از کنوانسیونهای امضا شده در کنفرانسهای بین المللی (قبل از فسخ) بی اعتنایی کنند و از این رهگذر به بعضی اشخاص حقیقی یا حقوقی خساراتی وارد کنند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: موارد مختلف است و به طور کلی در هر مورد، هر کس به دولت یا به اشخاص مستقیما خسارت وارد کند و یا خسارت وارده مستند به تقصیر او در عمل به وظیفه اش باشد، ضامن است.

مسألة ۲۷۰: خساراتی که بر اثر تیرگی روابط بین المللی در کشورهای دو طرف پیش می آید؛ مثلا بر اثر حمله عراق ساکنین غیر نظامی ایران و بر اثر حمله ایران، ساکنین غیر نظامی عراق متحمل خسارت می شوند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: متجاوز،

خسارتهای مستند به خود را ضامن است، و مدافع، تابع حکم حاکم شرع جامع الشرائطی است که فرمان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۰

دفاع را داده است «۱».

مسألة ۲۷۱: اگر بر اثر تیرگی روابط بین دو کشور به افرادی که اعراض و دماء و اموالشان محترم است، خسارتی وارد شود؛ مثلاً هر کشور تبعه کشور دیگر را از کشور خود خارج کند و از این رهگذر همه یا بسیاری از اموال آنان تلف شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: هر خسارتی که مستند به فرد یا افراد باشد، خسارت زننده ضامن است، بلی اگر حاکم شرع جامع الشرائط جواز حکم به اخراج افرادی را احراز کند، و آن افراد طبق حکم او اخراج شوند، هیچ کس خسارتهای ناشی از آن حکم را ضامن نیست مگر این که حکم حاکم مقتید به جبران خسارت باشد، که در این فرض از بیت المال جبران می شود.

مسألة ۲۷۲: افرادی که در کشورهای بیگانه بدون در نظر گرفتن ضوابط و مقررات آن کشور، اقدام به برگزاری میتینگ نمایند و مورد تهاجم پلیس آن کشور واقع شوند، ضمان خسارتهای وارده به عهده کیست؟

جواب: هر کس خسارتهای مستند به خود را ضامن است مگر این که یکی از دو طرف مجوز شرعی داشته باشد.

(۱) پس در حمله عراق به ایران که خسارات وارده به طرفین مستند به صدام است ضمان نیز به عهده اوست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۱

مسألة ۲۷۳: شخصی گفت در جمعه خونین مکه وقتی مشاهده کردم بر اثر تشنگی، جان مردم در معرض تلف است دستور دادم کیوسک نوشابه فروشی که بسته بود را باز کرده و نوشابه های آن را بین

مردم تقسیم کردم، آیا این کار با توجه به این که حال صاحب کیوسک معلوم نیست، ضمان آور بوده، اگر بلی، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: ضمان آور است و ضمان آن به عهده مباشرین اتلاف است.

ضمان در امور مربوط به روحانیت

مسألة ۲۷۴: روحانی و مسأله گویی که بر اثر اشتباه گفتن یک یا چند مسأله خسارت قابل توجهی را به کسی زده؛ مثلاً مسائل نماز قضای میت را اشتباه گفته و شنونده بدان عمل کرده و پس از کشف خلاف ناگزیر به عمل مجدد شده و از این بابت متحمل خسارت شده است، آیا ضمان خسارت وارده به عهده روحانی است؟

جواب: اگر آن روحانی بدون اطمینان به صحت جواب، جواب قاطع داده باشد، مرتکب معصیت شده ولی ضمان او معلوم نیست و احوط تصالح است.

مسألة ۲۷۵: روحانی که مردم را متوجه تقلید غیر اعلم می کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۲

و وجوهات مالی آنان را جمع آوری نموده و برای او می برد، آیا ضامن وجوهی است که از آنها گرفته است؟

جواب: اگر مقصود از سؤال این است که وی عالمی را دروغ به مردم اعلم معرفی می کند و مردم را اغوا نموده و برای آن عالم وجوه شرعی جمع آوری می کند، علاوه بر گناه دروغگویی هر مقدار وجوه جمع آوری کند ضامن است.

مسألة ۲۷۶: روحانی مسئله گوئی در مورد تقسیم شرکتی که یکی از شرکای آن مرده، اشتباهاً به گونه ای جواب داده که ورثه متوفی متحمل خسارت مالی شده اند، آیا ضمان این خسارت به عهده آن روحانی است؟

جواب: هرگاه متوجه اشتباه خود شود واجب است شرکای زنده را بر اشتباه خود مطلع سازد تا خسارت ورثه را جبران کنند، و اگر آنان را مطلع

نسازد ضمان او بعید نیست.

مسأله ۲۷۷: پسر بزرگتری که باید بجای یک ماه قضای روزه پدر کفاره بدهد، چنانچه با ارشاد روحانی یک ماه روزه استیجاری گرفته باشد و پس از اتمام روزه به اشتباه پی برد و کفاره روزه را پرداخت نمود، آیا ضمان خسارت وارده به وی به عهده روحانی است؟

جواب: اگر آن روحانی با اطمینان به صحت جواب، جواب قاطع

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۳

داده است، گناه نکرده و ضمان او معلوم نیست و احوط تصالح است، ولی اگر بدون اطمینان به صحت جواب، جواب قاطع داده، گناهکار است و ضمان او نیز بعید نیست.

مسأله ۲۷۸: کسانی که وجوهات دریافتی از مردم را فقط به این دلیل که فلان مجتهد درصد بیشتری را به خود او برگشت می دهد به غیر مقلدین مردم می رسانند، آیا از این جهت که پرداخت کنندگان را بری الذمه نمی کند ضامن هستند؟

جواب: گیرندگان وجوه در حقیقت و کیل دهندگان وجوه هستند که اگر طبق وکالت خود عمل کنند ضامن نیستند و گرنه ضامن هستند، بلی اگر آنها از مصادیق مسأله مفروضه «۲۸۲» باشند مطلقا ضامن هستند.

مسأله ۲۷۹: شخصی که پس از تحقیقات لازم یکی از علمای بزرگ را به عنوان فقیه اعلم پذیرفته و از او تقلید می کند، اگر در ایام تبلیغی طلبه ای که هنوز به حد شناخت اعلم نرسیده، او را به تقلید غیر اعلم اغوا نماید، آیا ضمان وجوهی که از این بابت به غیر اعلم داده شده به عهده آن روحانی است یا او صرفا گناهکار است؟

جواب: فردی که به حد شناخت اعلم نرسیده، اگر از غیر اعلم ترویج کند اغراء به جهل کرده و گناهکار

است، ولی ضمان او

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۴

معلوم نیست و احوط تصالح است.

مسألة ۲۸۰: اگر برای انجام واجبات کفائی مانند خواندن نماز میت از روحانی دعوت کنند و او شرط کند برای خواندن نماز فلان مبلغ می گیرم، آیا وجهی را که دریافت کرده ضامن است؟

جواب: اگر در برابر نماز یا هر کار واجب پول بگیرد ضامن است ولی اگر اجرت را در برابر کاری که انجام آن واجب نبوده گرفته باشد ضامن نیست.

مسألة ۲۸۱: اگر روحانی کاروان حج، آن طوری که باید در تمام مراحل حساس حج؛ مانند طواف، نماز طواف، سعی و ...

همراه و مراقب حاجیان نباشد و صرفاً به مسئله گوئی اکتفا کند که در نتیجه حج برخی از حاجیان باطل شود، آیا آن روحانی ضامن است؟

جواب: اگر در عمل به وظیفه مقرر خود تقصیر و کوتاهی کند حکم مسألة «۲۸۲» را دارد، بلی اگر اجرت گرفته باشد به نسبت کم کاری ضامن اجرت می باشد.

مسألة ۲۸۲: اگر یکی از حاجیان هنگام پرسیدن مسأله، روحانی کاروان را متوجه مقلد خود نموده و پاسخ مسأله خود را از او بخواهد، ولی روحانی که فتوای مقلد او را نمی دانسته، فتوای مجتهد دیگری را در جواب بگوید و بعد از مراسم حج متوجه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۵

شود حج وی با توجه به فتوای مجتهد خود او باطل شده، آیا ضمان خسارت وارده به عهده آن روحانی است؟

جواب: در فرض سؤال، چون روحانی از روی عمد سبب بطلان حج و زیان سؤال کننده شده، صرفنظر از گناهی که کرده، ظاهراً ضامن کلیه خسارتهای مستند به خود می باشد و احوط تصالح است.

مسألة ۲۸۳: اگر روحانی کاروان به

گونه ای در بیان برخی مسائل حج اشتباه کند که موجب بطلان حج افراد تحت نظارت خود شود، آیا ضمان خسارت وارده به آنان به عهده اوست؟

جواب: در فرض سؤال ضمان معلوم نیست و احوط تصالح است.

ضمان در تعدّیات روزنامه نگاران

مسألة ۲۸۴: اگر بر خلاف قوانین و مقررات جاری کشور در روزنامه ای علیه فرد یا افراد، مقاله توهین آمیز درج کنند و به او اجازه جوابگوئی ندهند و از این طریق مردم را به فحاشی و ناسزاگوئی علیه وی برانگیزند، ضمانی به عهده آن روزنامه نگار خواهد آمد یا صرفاً گناهکار است؟

جواب: ضمان مالی بر آنها نیست و صرفاً گناهکارند، و باید توهین

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۶

را جبران کنند و اگر گناه آنان بر حاکم شرع ثابت شود تعزیر دارد.

مسألة ۲۸۵: در مواردی که روزنامه نگاران بر اثر درج مقالات توهین آمیز علیه اشخاص موجب تحریک مردم شوند، و از این راه خسارات جانی یا مالی متوجه آن شخص شود، آیا ضمان آن به عهده روزنامه نگاران است؟

جواب: ضمان مالی به عهده مباشرین است و روزنامه نگاران صرفاً گناهکارند، و باید مطالب توهین آمیز را جبران نمایند.

مسألة ۲۸۶: اگر بر اثر جوسازی، فردی را دستگیر و بازداشت کنند و روزنامه نگاران پیش از ثبوت جرم، دست به نشر اتهامات واهی بزنند و از این طریق وی را مفتضح کنند، آیا ضمان خسارات مادی و معنوی به عهده آنهاست؟

جواب: روزنامه نگاران گناهکارند و باید تبلیغات غلط را جبران کنند و ضمان خسارات جانی و مالی که پیش آمده به عهده مباشرین آن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۷

ضمان در تعدّیات زناشویی

مسألة ۲۸۷: آیا ضمان استهلاک جهیزیه ای که توسط دختر وارد منزل شوهر می شود و هر دوی آنان از آن استفاده می کنند به عهده شوهر است؟

جواب: چون شوهر با اجازه ضمنی و اذن فحوی در اموال همسرش تصرف می کند ضامن نیست.

مسألة ۲۸۸: زنی که با شرط این که شوهرش حق گرفتن زن دیگر نداشته باشد، کارهای

روزمره منزل را انجام داده، اگر شوهر بر خلاف این شرط زن دیگری بگیرد، آیا ضامن پرداخت اجرت المثل زحمات روزمره زن خواهد بود یا اعمال وی عنوان تبرعی دارد، و اگر زن شرط صریح نکرده ولی از ظاهر حال این گونه استفاده شود چه حکمی دارد؟

جواب: اگر بدون اجرت بودن کارهای روزمره مشروط به عدم ازدواج مجدد باشد، در صورتی که شوهر از شرط تخلف کند و زوجه حق خود را مطالبه کند، شوهر ضامن است و در غیر این فرض اگر زوجه کاری را به دستور زوج انجام داده و قصد تبرع نکرده باشد، باز هم حق مطالبه دارد و با مطالبه او شوهر ضامن

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۸

است و گرنه ضامن نیست.

مسألة ۲۸۹: مردی که زنی را به عقد خود در آورده و پیش از دخول یا بعد از آن از دنیا رفته و اموال ندارد که همه یا نصف مهر را از آن مال بردارند، ضمان مهر زن به عهده کیست؟

جواب: زن در این فرض حکم سایر طلبکارانی را دارد که بدهکار بدون دارایی از دنیا رفته و کس دیگر ضامن نیست.

مسألة ۲۹۰: مردی که زن دوّم اختیار کرده و به علت بی عدالتی نسبت به همسر اوّل خود در امور همخوابگی بی اعتناء بوده و موجب شده همسر وی با دیگران ارتباط نامشروع برقرار کند، آیا اگر از این بابت خسارت مالی یا جانی متوجه زن شود شوهر ضامن است؟

جواب: مجرد تضییع حق همخوابگی موجب ضمان مالی نیست.

مسألة ۲۹۱: افرادی که در ارتباط با همسر خود در مورد مسائل همخوابگی آن قدر بی اعتناء هستند که فاصله دو همخوابگی به بیش از چهار

ماه می رسد و زن به همین دلیل با دیگری ارتباط نامشروع برقرار کرده، آیا ضمان خسارات وارده به عهده شوهر اوست؟

جواب: حکم مسأله «۲۹۰» را دارد.

مسأله ۲۹۲: اگر هنگام عقد ازدواج، کل یا بعضی از مهر را بر ذمه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۹

شوهر قرار دهند و او پس از نزدیکی بمیرد، ضمان آن مقدار از مهریه که به عهده شوهر بوده به عهده کیست؟

جواب: حکم سایر بدهیهای وی را دارد که از اصل ترکه خارج می شود و اگر شوهر مال نداشته باشد، زن در این صورت حکم سایر طلبکارانی را دارد که بدهکار بدون دارائی از دنیا می رود.

مسأله ۲۹۳: هرگاه شوهر پس از ازدواج به مسافرتها طولانی برود که در برخی موارد دو یا چند سال طول بکشد، آیا ضمان مخارج زن در آن مدت به عهده شوهر بوده یا چون زن می توانسته طبق وکالتی که ضمن عقد از شوهر گرفته، خود را به وکالت از شوهر مطلقه سازد، ضمانی به عهده شوهر نیست؟

جواب: زنی که ناشزه نیست ضمان نفقه و لباس و مسکن وی بر شوهر اوست و در صورت مطالبه باید پردازد و ضامن است.

مسأله ۲۹۴: زنی که هیچ گاه از شوهر خود نافرمانی نکرده و قهراً همه مخارج معموله را طلبکار است، اگر شوهر در مواردی از تهیه لباس یا خوراک طفره برود و به او وعده دهد تا زمان بگذرد، آیا شوهر ضامن آن کسر گذاشتنها می باشد یا خیر؟

جواب: شوهر ضامن آن مقدار کسر گذاشتنها می باشد.

مسأله ۲۹۵: زنی که کارهای روزمره منزل را تبرعا انجام داده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۰

و منطوقش این بوده که من و او ندارد، حال پس

از سالیان طولانی که شوهر زن دوّم اختیار کرده، زن اوّل از تبرّع گذشته خود پشیمان شده و اجرت المثل خود را مطالبه می کند، آیا شوهر ضامن آن است؟

جواب: اگر زن کارهای روزمرّه را به قصد تبرّع انجام داده باشد پشیمانی اثر ندارد و شوهر ضامن نیست.

مسأله ۲۹۶: زنی که برای رسیدن به طلاق از شوهر خود متوسل به هر حيله و نیرنگ شده، اگر با راهنمایی دیگری داروئی به شوهر خورانیده و وی را به حالت عنین در آورده تا در دادگاه موفق به گرفتن مجوز طلاق شود، آیا اوّلا طلاق وی صحیحاً صادر شده یا نه، ثانیاً ضامن آن همه خسارت مالی از جمله مهریه، نفقه ایّام عدّه، مخارج ازدواج مجددی که شوهرش کرده، به عهده اوست یا به عهده راهنما؟

جواب: اگر طلاق بدون رضایت شوهر واقع شده باشد صحیح نیست، و اما مهر و نفقه، موجب آنها عقد است که شوهر پس از عقد و نزدیکی ضامن آنهاست و به طلاق و دارویی که به شوهر خوراننده ارتباطی ندارد، مگر این که قائل شویم زن با این کار ناشزه بوده که در این صورت نفقه ایّام عدّه را در حق شوهر ضامن است، و اما مخارج ازدواج مجدد به عهده شوهر است

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۱

و ضامن آن به عهده زن یا راهنما نمی باشد، بلی زن علاوه بر گناه بزرگی که مرتکب شده، ضامن ديه عنین نمودن شوهر به طور موقت یا دائم می باشد، و کسی هم که این کار را یاد داده، اگر چه گناه بزرگی مرتکب شده ولی ضامن مالی به عهده او نیست.

مسأله ۲۹۷: زنی که طبعا

سخی است و نمی تواند سائلین را رد کند و از خود هم مالی ندارد، اگر بدون رضایت شوهر یا حتی با تصریح به عدم رضایت، چیزی به فقیر دهد ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۲۹۸: زنی که روزانه یا ماهانه مقداری از اموال شوهر خود را به عنوان اجرت فعالیت‌های روزانه خود و بدون اجازه و اطلاع شوهر برمی دارد و قصد تملک می کند، ضامن است یا اگر به حدّ معمول و عادلانه باشد ضامن نیست؟

جواب: اگر زن بدون درخواست شوهر خود کاری انجام دهد، حق مطالبه اجرت ندارد و اگر از مال شوهر بردارد ضامن است، ولی اگر با درخواست شوهر کاری را انجام دهد و قصد تبرّع نکند حق مطالبه اجرت را دارد و چنانچه شوهر از پرداخت اجرت امتناع کند، تقاص از مال او به مقدار اجرت مانع ندارد و بنابر احتیاط تقاص باید با اذن حاکم شرع باشد.

مسألة ۲۹۹: مردی که همسر خود را به انجام کارهای روزمره منزل

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۱۳۲

مجبور کرده و زن از ترس طلاق یا کتک کاری تن به کار داده، آیا شوهر ضامن اجرت المثل کارهای اوست؟

جواب: اگر زن قصد تبرّع نکند، شوهر ضامن اجرت المثل است.

مسألة ۳۰۰: زنی که از شوهر خود اطاعت کامل داشته و بر اثر عزّت نفس مطالبه نفقه نمی کند و شوهر او نیز از پرداخت نفقه کامل سرباز زده، آیا چون همسر مطالبه نکرده شوهر ضامن نیست؟

جواب: ضامن است مگر این که زن او را بخشیده باشد.

مسألة ۳۰۱: در مواردی که شوهر در مقابل بدهیهای خود به همسر، تمکین نکند، آیا اگر زن از اموال شوهر سرقت کند ضامن

است؟

جواب: تقاص بنا بر احتیاط باید با اذن حاکم شرع انجام گیرد، ولی اگر بدون اذن حاکم تقاص کند بعد از خرج کردن آن، ضمان هر دو به تهاتر قهری ساقط می شود.

مسألة ۳۰۲: زن متعه ای که در صورت تضييع حقّ شوهر، حقّ بیرون رفتن از منزل را ندارد، با حقّ نفقه نداشتن او منافات دارد. حال اگر مردی در ضمن عقد متعه با زن شرط خارج نشدن از منزل کند، و از پرداخت نفقه نیز امتناع نماید، اگر زن بقدر نفقه از مال شوهر بردارد ضمان است؟

جواب: در عقد منقطع حقوقی که شوهر در گردن زن دارد در برابر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۳

مهر است و با نداشتن نفقه منافات ندارد، و در صورت شرط نفقه، اگر نفقه را جزء مهر قرار داده باشند، نسبت به تقاص حکم مسألة قبلی را دارد و اگر انفاق را شرط کرده باشند، اگر چه عمل به شرط بر شوهر واجب است ولی تخلف از آن موجب ضمان نیست.

مسألة ۳۰۳: اگر زن در ضمن عقد منقطع شرط نفقه کند، آیا برای شوهر به گونه ای واجب الوفا می شود که اگر از پرداخت امتناع کند ضمان آور باشد یا نه، و اگر ضمان آور باشد، آیا به گونه ای است که زن بتواند در صورت امتناع شوهر از مال او بردارد؟

جواب: واجب الوفاء است پس اگر نفقه را جزء مهر قرار داده باشند، تقاص در صورت امتناع شوهر بنا بر احتیاط باید با اجازه حاکم شرع انجام شود و اگر انفاق را جدا از مهر شرط کنند، گرچه عمل به شرط بر شوهر واجب است، ولی تخلف از آن موجب ضمان نیست.

مسألة ۳۰۴: اگر زن

مسلمانی قبل یا بعد از نزدیکی شوهرش مرتد شود، آیا نسبت به خسارتهایی که از بابت جدایی به شوهر زده، ضامن نیست؟

جواب: ارتداد زن موجب ضمان نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۴

مسألة ۳۰۵: مرد مسلمانی که بر اثر انکار ضروری دین، مرتد می شود ضامن مخارج زن و فرزندان و مخارج زمان عدّه و مخارج حضانت فرزندان تا پس از بلوغ و جدایی از مادر خواهد بود یا نه؟

جواب: در فرض سؤال، زن عدّه وفات نگه می دارد و نفقه او به عهده شوهر نیست، نفقه اولاد نیز در صورتی بر پدر واجب است که او تمکن داشته باشد و اولاد متمکن نباشند، و چون در صورت ارتداد پدر، اموال به ورثه منتقل می شود، اولاد متمکن شده و پدر از تمکن خارج می شود. بلی اگر پدر بعد از خارج شدن از تمکن با اکتساب دوباره متمکن شود و سهم الارث فرزندان کافی به مخارج آنان نباشد، نفقه آنها بر پدر واجب خواهد شد.

مسألة ۳۰۶: زنی که از زنا آبستن شده و جنین خود را ساقط نموده دیه آن را در حقّ چه کسی ضامن است؟

جواب: فقیه جامع الشرائط.

مسألة ۳۰۷: زنی که بر اثر اخبار دیگران به فوت شوهر خود یقین کرده و پس از عدّه ازدواج کند، اگر پس از چندی شوهر اوّل پیدا شود و شوهر دوّم از او جدا شود، آیا شوهر دوم نسبت به مهر المسمی یا مهر المثل و نفقه ایام عدّه طلاق ضامن است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۵

جواب: به علت دخول، ضامن مهر المثل است، هر چند نسبت به تفاوت مهر المسمی و مهر المثل احوط تصالح است. ولی چون عدّه،

عده و طی به شبهه است، نفقه ایام عده به عهده او نیست.

مسئله ۳۰۸: اگر شوهر در ابتدای ازدواج حاضر به بچه دار شدن همسرش نشود و بر اثر جلوگیری در زمان طولانی بنا به نظریه پزشک متخصص، عقیم شدن زن مستند به جلوگیری مرد باشد، آیا ضمان دیه نازا شدن زن به عهده مرد است یا کار او ضمان آور نیست؟

جواب: به عهده مرد نیست (۱).

مسئله ۳۰۹: زنی که می دانسته باکره نیست و به عنوان باکره شوهر کرده و شوهر نیز هنگام عقد شرط بکارت کرده و پس از عقد و مزاجت، شوهر ادعای خسارت نموده، آیا زن ضامن خسارات وارده به شوهر است؟

جواب: در فرض سؤال به مقدار تفاوت مهر باکره با غیر باکره از مهر او کسر می شود.

مسئله ۳۱۰: در فرض سؤال فوق اگر مدلس شخص ثالثی مثل پدر، مادر، هر دو و یا شخص بیگانه بوده، ضمان خسارات وارده به شوهر به عهده کیست؟

(۱) مفهوم جواب ضمان آور نبودن جلوگیری از سوی مرد است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۶

جواب: در این فرض نیز از مهر او به مقدار تفاوت مهر باکره با غیر باکره کسر می شود و مدلس به خاطر تدلیسی که کرده گناهکار است.

مسئله ۳۱۱: مردی به هر علت از دوست خود خواسته وی را در امر ازدواج، یاری دهد، او نیز با قبول این خواهش تمام مقدمات خواستگاری تا شب زفاف را فراهم نموده و شب زفاف وقتی داماد وارد حجله شده متوجه می شود او با تبانی دیگران مردی را به عنوان عروس وارد حجله کرده است، ضمان مخارجی که این داماد مفلوك کرده به عهده کیست؟

جواب: بر فرض وقوع چنین موضوعی،

فریب دهنده خسارات مستند به خود را ضامن است.

مسئله ۳۱۲: اگر زن شوهرداری بر اثر ارتباط نامشروع با دیگران باعث دلسردی شوهر خود شود و شوهر به طلاق وی اقدام کند و از این راه متحمل خسارات مالی شود، ضمان خسارات وارده به عهده کدام یک از زن یا مرد اجنبی است؟

جواب: ارتباط نامشروع احکام مخصوص به خود را دارد و موجب ضمان خساراتی که شوهر از جهت طلاق متحمل شده نمی باشد.

مسئله ۳۱۳: در مواردی که زن یا شوهر، دارای عیوبی که موجب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۷

بهم زدن عقد است باشند، اگر طرف مقابل از حق خود استفاده کند و عقد را بهم بزند، آیا ضمان خسارتی که از این بابت به وی خورده به عهده کسی است که این عیب را دارا بوده و قبل از عقد تذکر نداده است؟

جواب: اگر ثابت شود کسی که دارای عیب بوده از عیب خود آگاه بوده و طرف را مغرور کرده و خسارات مستند به فریب وی باشد، ضامن است.

مسئله ۳۱۴: مردی که از راه غیر معمول با همسر خود نزدیکی داشته، اگر موجب شود زن بر اثر قانع نشدن دست به ارتباط نامشروع بزند و موجب خساراتی شود، آیا شوهر ضامن خسارات وارده می باشد یا ضمانی در کار نیست؟

جواب: ضمانی به عهده شوهر نیست.

مسئله ۳۱۵: اگر مردی بر اثر جهل به مسئله، با خواهر ملوط خود ازدواج کند و پس از علم به مسئله از او جدا شود، آیا ضمان خساراتی که به زن وارد شده به عهده مرد است یا نه و اگر با علم و آگاهی دست به چنین ازدواجی بزند حکم

آن چیست؟

جواب: در فرض مسأله اگر به او دخول کرده باشد، ضامن مهر المثل می باشد هر چند در مقدار تفاوت مهر المثل و مهر المسمی احوط تصالح است و اگر دخول نکرده است، ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۸

مسأله ۳۱۶: اگر دختری را به عقد مجبور کنند و او قدرت ابراز نداشته باشد تا شب زفاف که شوهر را ملاقات می کند عدم رضایت خود را تا آن شب و از آن به بعد به داماد گوشزد کند، داماد نیز به این دلیل که عقد صحیح نبوده کناره گیری کند، آیا ضمان خساراتی که به شوهر وی رسیده به عهدهٔ اکراه کننده است؟

جواب: در فرض سؤال اکراه کننده مرتکب معصیت شده ولی ضمان خساراتی که زوج به اختیار خود متحمل شده نمی باشد، مگر این که زوج مغرور شده باشد که در این صورت مغرور کننده (مکره) ضامن است.

مسأله ۳۱۷: شوهری که مبتلا به بیماری آمیزشی واگیردار بوده و اگر قبل از عقد آن را ابراز می کرد، کسی حاضر به ازدواج با وی نمی شد، اگر کسالت خود را کتمان کند و پس از مزاجت همسر خود را دچار بیماری غیر قابل علاج کند، ضامن خسارات مالی می باشد؟

جواب: در فرض سؤال شوهر ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۹

ضمان در سد معبر و امور مربوط به معابر

مسأله ۳۱۸: کسانی که اجناس مغازهٔ خود را برای جلب توجه مشتریان بیرون مغازه گذاشته و سد معبر می کنند، اگر عابر هنگام عبور، ناخودآگاه به آنها برخورد کند و بر اثر ریختن یا شکستن، خسارتی وارد شود، عابر ضامن است؟

جواب: با فرض سد معبر و ایجاد مزاحمت برای عابرین، عابر ضامن نیست.

مسأله ۳۱۹: کسانی که مجسمهٔ انسان یا حیوانات را ساخته و

برای فروش در معاير می گذارند، اگر عابرين عمدا يا سهوا آنها را بشکنند ضامنند؟

جواب: گرچه مجسمه سازی و گرفتن اجرت در برابر آن محلّ اشکال است، ولی چون حرمت خرید و فروش و نگهداری آن ثابت نیست، شکستن عمدی آن موجب ضمان است و شکستن سهوی آن حکم مسأله «۳۱۸» را دارد.

مسأله ۳۲۰: مغازه داری که برای نصب پرده یا تابلوی مغازه خود ستون، پایه، لوله، میخ و یا هر چیز دیگری را در کنار پیاده رو یا به دیوار نصب کرده باشد، اگر بر اثر برخورد عابر با آن،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۰

خسارت مالی پیش آید، آیا ضمان آن به عهده صاحب مغازه است؟

جواب: اگر خسارت مالی مستند به عمل صاحب مغازه باشد، ضامن است.

مسأله ۳۲۱: اگر موتور سواران هنگام خرید جنس با موتور وارد پیاده رو شده و به گونه ای موتورسیکلت را در پیاده رو پارک کنند که تمام عرض پیاده رو را اشغال کند و وقتی به آنان توجه داده می شود، اگر فحاشی نکنند متلک گویی می کنند، حال اگر برای جلوگیری از این کار موتور آنان را بیندازند و احیانا خسارتی به موتور وارد شود، ضامن خواهند بود؟

جواب: گرچه صاحب موتور یا دیگر وسایل حق سدّ معبر ندارند و با ایجاد مزاحمت گناهکارند، ولی در فرض سؤال خسارت زننده ضامن است.

مسأله ۳۲۲: اگر عوامل شهرداری، سازمان آب، گاز، مخابرات و یا هر اداره و ارگان دیگر، در معبر عمومی اقدام به حفاری کنند و هنگام تعطیلی (موقع ظهر یا شب) اطراف آن را مانع گذاری نکنند که از این بابت به عابرين سواره یا پیاده خسارات مالی یا جانی وارد شود، آیا عاملین ضامن خواهند بود؟

جواب: در

مواقعی که بر اثر تاریکی شب، دید کافی برای عابرین

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۱

نبوده، اگر خسارت وارده مستند به فعل آنها باشد، ضامن هستند.

مسألة ۳۲۳: درختهایی که دو طرف خیابانهاست و متعلق به شهرداری است، اگر هرس نکردن شاخه های آنها موجب ضررهای مالی یا جانی به عابرین شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر مزاحم عابرین باشد و کسی برای رفع این گونه مزاحمتها استخدام شده باشد و در عمل به وظیفه خود نیز کوتاهی کرده باشد، ضامن است و در غیر این صورت کسی ضامن نیست.

مسألة ۳۲۴: فردی که جلو منزل یا مغازه خود را بقدری آبیاشی کرده که لغزنده شده، آیا اگر از این بابت خسارت جانی یا مالی متوجه عابرین شود، ضمان آن به عهده عامل است یا نه؟

جواب: اگر آبیاشی به نفع عابرین بوده و بیشتر از متعارف نباشد ضامن نیست و در غیر این فرض ضامن است.

مسألة ۳۲۵: اگر کسی برف پشت بام خود را داخل پیاده رو یا معابر عمومی دیگر بریزد و موجب لغزش عابرین و تحمل خسارات جانی یا مالی آنها شود، ضامن است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۲

جواب: اگر ریختن برف در معابر موجب اضرار به عابرین باشد و آن ضرر مستند به فعل او باشد، کسی که برف ریخته ضامن است، ولی اگر بر حسب اتفاق چنین پیشامدی شده، ضمان آن ثابت نیست.

مسألة ۳۲۶: اگر کسی در خیابانها و جاده های اصلی یا فرعی که محل عبور و مرور عامه مردم است، مصالح ساختمانی یا چیزهای دیگر بریزد و موجب سدّ معبر و تصادفات شود و از این بابت موجب خسارتهای جانی و مالی

شده باشد، آیا ضمان آن به عهده سدّ کننده معبر است، یا صاحبان وسائل نقلیه که تصادف کرده اند؟

جواب: موارد مختلف است، هر گاه راه وسیع است و ایجاد مزاحمت برای عابرین نیست، اگر بر حسب اتفاق پیش آمدی شود کسی ضامن نیست، و هر گاه باعث مزاحمت عابرین شود، اگر آورنده آن بدون اطلاع صاحب کار ریخته و تا صاحب کار مطلع شود موجب خسارت شده باشد، هر کس ریخته باشد ضامن است، و اگر آورنده به دستور صاحب کار ریخته ولی صاحب کار در منتقل کردن آن به درون ساختمان مسامحه کرده باشد، صاحب کار ضامن است، و ممکن است گفته شود: هر کس بدون مجوز شرعی سدّ معبر کند و سدّ معبر مستند به هر کس باشد، خسارتهای ناشی از سدّ معبر را ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۳

مسأله ۳۲۷: ناودانی که در خارج از ساختمان قرار گرفته و آب باران را به معبر عمومی منتقل می کند، اگر بر اثر ریختن آب باران روی عابرین خسارت مالی به آنان وارد شود، آیا صاحب ساختمان ضامن است؟

جواب: ممکن است بین متعارف بودن و نبودن آن فرق باشد، ولی احتیاط در عدم مطالبه خسارت است، همچنان که احتیاط در عدم نصب آن به گونه ای است که به عابرین خسارت وارد کند.

مسأله ۳۲۸: ناودانی که آب باران ساختمان را به پیاده روی جلوی منزل یا مغازه منتقل کرده و بر اثر سردی هوا یخ بسته و موجب به زمین افتادن و شکستن دست و پا و غیره شود، آیا ضمان آن به عهده صاحب ساختمان است؟

جواب: کاری که موجب ضرر رساندن به عابرین باشد ضمان آور است ولی اگر

بر حسب اتفاق باشد ضمان ثابت نیست.

مسألة ۳۲۹: اگر داخل زمینی که دارای دیوارکشی است و جزو معابر عمومی نیست، چاهی حفر کنند و شب یا روز کسی در آن بیفتد و بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست و آیا زمین بدون دیواری که معبر نیست نیز همین حکم را دارد؟

جواب: اگر زمین ملک حافر بوده و کسی که به چاه افتاده بدون اجازه مالک داخل ملک او شده، خون او هدر است، و اگر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۴

ملک حفرکننده نبوده و بدون اذن مالک، چاه کنده است، و مالک زمین یا کسی که اجازه داخل شدن به زمین را داشته در چاه افتاده، حفرکننده ضامن است.

مسألة ۳۳۰: اگر پوست میوه جات از قبیل پوست هندوانه، خربزه، موز، خیار و ... را که حالت لغزندگی دارد در معابر عمومی بریزند و بر اثر پا گذاشتن و افتادن عابرین موجب خسارات جانی یا مالی شود، ضمان دیه آنان به عهده کیست؟

جواب: کسی که آنها را به معبر عمومی انداخته ضامن است.

مسألة ۳۳۱: اگر لانه زنبوری را که مجاور معبر عمومی است دست بزنند و بر اثر هجوم زنبورها به یک شخص و سرایت سم آنها عابر تلف شود به گونه ای که علت مرگ وی را سرایت سم زنبورها معرفی کنند، ضمان دیه او به عهده کیست؟

جواب: آیا قصد فاعل این بوده که زنبورها به عابرین آسیب برسانند یا این که قصدش این بوده که زنبورها را بکشد تا به عابرین آسیب نرسانند، و یا این که هیچ کدام؟ و در فرض اخیر (هیچ کدام) آیا عمل او معرضیت داشته که زنبورها به عابرین آسیب

برسانند یا معرضیت نداشته و صرف تصادف بوده؟ و بهر حال موارد مختلف است و بعید نیست گفته شود چون ضمان دائر مدار استناد است در فرض اوّل و سوّم فاعل ضامن است و در فرض دوّم و چهارم ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۵

ضمان در سرقتی

مسألة ۳۳۲: اگر بدون پرداخت سرقتی مغازه ای را اجاره کنند و پس از مدتی که محل معمور شده از مستأجر بخواهند مغازه را تخلیه کند و او به دلیل عمران منطقه درخواست مبلغی کند، مالک نیز به این دلیل که اگر امتناع کند مستأجر تخلیه نمی کند یا از راه شکایت مبلغ بیشتری می گیرد، مبلغی به مستأجر می دهد، آیا مستأجر ضامن وجه دریافتی است یا نه؟

جواب: اگر مدت اجاره پایان نیافته، مستأجر حق امتناع از تخلیه و حق مطالبه پول در برابر آن را دارد، و اگر مدت اجاره پایان یافته یا از اوّل تعیین مدت نشده، مستأجر حق امتناع از تخلیه و مطالبه پول ندارد و اگر مالک با اکراه چیزی به او بدهد حق ندارد بگیرد، ولی اگر مالک بدون اکراه، مبلغی به مستأجر بدهد، گرفتن آن برای مستأجر اشکال ندارد و ضامن نیست.

مسألة ۳۳۳: در مواردی که مستأجر حق گرفتن سرقتی ندارد، اگر بین او و مالک اختلاف شود و برای رفع اختلاف تعیین حکم کنند، و حکم با صحبت با طرفین مالک را متقاعد به پرداخت مبلغی کند، آیا مستأجر ضامن مبلغ دریافتی است؟

جواب: اگر مالک قلباً راضی نباشد مستأجر ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۶

مسألة ۳۳۴: کسی که از مستأجر اوّل بدون رضایت مالک، ملکی را اجاره کند و در آن تصرف نماید، آیا

نسبت به کلیه خسارتهای وارده حتی اگر خسارتی از قبیل خرابی با زلزله باشد، ضامن است؟

جواب: بلی.

مسأله ۳۳۵: اگر مستأجری که حق مطالبه سرقفلی ندارد بمیرد و مالک از ترس این که ورثه تخلیه نکنند یا شکایت کنند مبلغی به آنها بدهد، ضامن هستند؟

جواب: اگر مالک بدون مطالبه آنها پولی پردازد، ضامن نیستند ولی اگر بعد از احراز شود بدون رضایت و از روی ترس بوده ضامن هستند.

ضمان در تعديت شرکای شرکتها

مسأله ۳۳۶: اگر توسط یکی از شرکاء به شرکتی که بیمه شده خسارتی وارد شود و مبلغی که اداره بیمه در جهت جبران خسارت پرداخت می کند همه خسارت را جبران نکند، آیا ضمان بقیه خسارت به عهده شریک مقصر است یا نه؟

جواب: اگر خسارت به او مستند باشد ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۷

مسأله ۳۳۷: اگر شریکی به مسئولیت خود بر خلاف مقررات شرکت معاملات سودآوری انجام دهد و شرکای دیگر به همین جهت خلاف وی را امضا کنند، آن شریک پس از آن معامله دیگری انجام دهد و زیان کند، آیا ضامن زیان وارده بوده یا امضای گذشته حاکی از رضایت آینده نیز هست؟

جواب: امضای یک یا چند معامله گذشته دلیل امضای خلاف آینده نیست، و عامل ضامن است.

مسأله ۳۳۸: اگر شریکی در شرکت تولیدی یا تجارتي در حین رانندگی تخلف کند، و خسارت وارده را به حساب شرکت گذاشته و بدون رضایت دیگران از جمع سرمایه پردازد، ضامن است یا نه؟

جواب: در فرض سؤال ضامن است، ولی اگر هنگام تأسیس شرکت، شرط کنند تقصیرهای فردی نیز به عهده شرکت باشد ضامن نیست.

مسأله ۳۳۹: چنانچه یکی از شرکاء بمیرد و سایرین بدون توجه به این که

نمی توانند بدون رضایت ورثه در شرکت تصرف کنند همچنان به فعالیت ادامه دهند و در این بین زیانی وارد شود، آیا ضمان آن به عهده همه شرکاء است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۸

جواب: اگر خسارت به کسی مستند باشد همان فرد ضامن است ولی اگر به کسی مستند نیست با توجه به این که اعضای شرکت عالما و بدون رضایت ورثه در اموال شرکت تصرف نموده و خسارت مستند به تصرف آنهاست، همه آنها ضامن هستند.

مسألة ۳۴۰: اگر شرکاء از بین خود امینی انتخاب کنند و اموال شرکت را با اختیارات محدودی به وی بسپارند و برخی اموال شرکت در دست وی تلف شود، آیا ضمان خسارت وارده به عهده اوست یا ضامن نیست؟

جواب: اگر او تلف نکرده باشد، و در عمل به وظیفه شرعی نیز تقصیر نکرده باشد، ضامن نیست.

مسألة ۳۴۱: اگر مدت شرکت منقضی شده و بعضی از شرکاء نسبت به تصفیه اموال شرکت تعلل نمایند و در این میان خسارتی متوجه شرکا شده است، آیا ضمان خسارت، به عهده کسانی است که در تقسیم، تعلل کرده اند، یا تعلل ضمان آور نیست؟

جواب: اگر خسارت وارده به کسی مستند نباشد کسی ضامن نیست و مجرد تعلل از تفکیک موجب ضمان نمی باشد.

مسألة ۳۴۲: اگر به خاطر ترک واجب یکی از شرکاء؛ مانند ندادن حقوق واجبه، دیگران ناچار به انحلال شرکت شوند،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۹

و انحلال بی موقع شرکت موجب خسارت به شرکاء باشد، آیا ضمان خسارات به عهده شریک خطا کار است؟

جواب: به عهده او نیست.

ضمان در تعديت شکارچیان

مسألة ۳۴۳: اگر دولت اسلامی استفاده و شکار حیوانات و پرندگان وحشی از قبیل آهو، بز کوهی، کبک و غیره

را پس از دریافت پروانه شکار و در فصول مخصوصی از سال مجاز کرده باشد، و افرادی بدون توجه به ضوابط با پروانه یا بدون پروانه اقدام به شکار کنند، ضامن بهای چیزی که شکار کرده اند در حق بیت المال هستند یا نه؟

جواب: از مقررات جمهوری اسلامی نباید تخلف شود، ولی تخلف مورد سؤال موجب ضمان نیست.

مسألة ۳۴۴: نظر به غیر مجاز بودن شکار بدون پروانه، اگر کسی حیوانی را شکار کند و هنگام خارج کردن از محوطه شکاربانی با مأمورین جنگلبانی روبرو شود، آنها نیز شکار را از وی بگیرند و طرف را رها کنند و شکار را برای خود بردارند، آیا صرفنظر از ضمان بهای شکار، جریمه ای که می بایست از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۰

شکارچی دریافت می شد نیز به عهده آنهاست یا نه؟

جواب: موارد مختلف است؛ اگر موضوع در کشوری که تحت امر حاکم شرع جامع الشرائط است اتفاق بیفتد، گرچه شکارچی با تخلف خود گناهکار است و باید تعزیر شود، در عین حال مالک گوشت شکار است و مأمورین قیمت آن را در حق او ضامن هستند و تخلف آنان نیز تعزیر دارد، و اگر در غیر چنین کشوری باشد، شکارچی گناه نکرده و ضمانی هم به عهده او نیست.

مسألة ۳۴۵: اگر کسی از پرندگان حلال گوشت وحشی که همه ساله مهاجرت می کنند و تحت مراقبت سازمان حمایت از حیوانات وحشی قرار دارند و صید آن خلاف مقررات بین المللی است صید کند، آیا به این لحاظ که جمهوری اسلامی نیز از آنها حمایت کرده، شکار ضمان آور است؟

جواب: موجب ضمان نمی باشد.

مسألة ۳۴۶: صید ماهی و میگو توسط صیادان مجاز انجام می شود، آیا

اگر ساکنین سواحل دریاها به قدر مصارف روزانه خود اقدام به صید غیر مجاز کنند، نسبت به بهای آن ضامن هستند یا نه؟

جواب: موجب ضمان نیست، ولی اگر از ماهی و میگوهای باشد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۱

که دولت تخم یا بچه های آنها را در دریاچه ها و پشت سدها ریخته، ضمان آور است.

مسئله ۳۴۷: طبق قوانین جاری کشور جمهوری اسلامی که از مصوبات زمان طاغوت است و فعلا به تأیید شورای محترم نگهبان رسیده و مشابه آن نیز در سال ۱۳۵۸ به تصویب جمهوری اسلامی رسیده، وجوه حاصله از طریق صید و شکارهای غیر قانونی را جزو درآمدهای دولت محسوب دانسته و باید به خزانه داری کل (بیت المال مسلمین) واریز نمایند، آیا اگر برخی از مأمورین سازمان نسبت به مواردی کوتاهی یا گذشتهای بی مورد کنند، نسبت به آن ضامن خواهند بود؟

جواب: ضامن قیمت آن نمی باشند ولی اگر طبق موازین شرعی استخدام شده باشند، به نسبت تخلف از حقوق آنها کسر می شود و تخلف آنان تعزیر نیز دارد.

ضمان در ضمانت

مسئله ۳۴۸: اگر کسی ضامن بدهی دیگری شده و طلبکار طلب خود را از او نگرفته، چنانچه ضامن به خیال این که طلبکار طلب خود را به وی بخشیده، مبلغ مورد ضمانت را از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۲

بدهکار گرفته و برای خود برداشته باشد، آیا ضمانت کننده در صورت بخشیدن طلبکار ضامن مبلغ دریافتی است؟

جواب: توهم و خیال بخشیدن، موجب برائت ذمه نمی شود و باید تحقیق کند و در صورتی که طلبکار ذمیه ضامن را بری کرده باشد، ضامن حق ندارد مبلغ مورد ضمانت را از بدهکار بگیرد و اگر گرفته باشد ضامن است.

مسئله ۳۴۹: اگر مسئولین

بانک در مورد توان و عدم توان بازپرداخت ضامن تحقیق لازم را نکنند و صرفاً به داشتن پروانه کسب یا دسته چک بانکی اکتفا کنند و پس از انقضای مدت، ضامن قدرت پرداخت نداشته باشد، مسئولین بانک ضامن و جوهی هستند که قرض داده اند؟

جواب: اگر مسئولین بانک در عمل به وظیفه خود تقصیر و کوتاهی کرده باشند و ضرر مستند به آنها باشد، ضامن هستند و در هر صورت قرار ضمان به عهده ضامن است.

مسئله ۳۵۰: آیا کسی که تبرعا و بدون درخواست بدهکار، ضامن بدهی وی شده و در مدت مقرر نیز به علت عدم توانایی بدهکار، بدهی او را پرداخته، آیا بدهکار ضامن مبلغی است که ضامن از بابت وی پرداخت کرده؟

جواب: ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۳

مسئله ۳۵۱: در مواردی که بدهکار ضامن بدهی خود به ضمانت کننده باشد، آیا اگر مخارج دیگری مثل خرید سفته و باطل کردن تمبر به عهده ضمانت کننده آمده باشد، بدهکار ضامن آن هم می باشد؟

جواب: بیشتر از مبلغ بدهی را ضامن نیست مگر این که متعهد شده باشد مخارجی که ضامن در مورد ضمانت متحمل می شود جبران کند.

مسئله ۳۵۲: اگر بدهکار تحت سلطه طلبکار باشد و شخصی بدون عقد شرعی ضمانت، طلبکار را امر به صبر کند و او با نصایح وی دست از بدهکار بردارد، بدهکار نیز فرار کند، آیا می توان وی را ضامن دانست؟

جواب: امر به صبر نمودن طلبکار دلالت بر ضمان شدن ندارد و او ضامن بدهی بدهکار نیست.

مسئله ۳۵۳: آیا صرف امضاء کردن تعهدنامه ها، ضمانتنامه های بانکی دولتی یا غیر دولتی و غیره ضمان آور است یا نه؟

جواب: ضمانت با مجرد امضاء بدون لفظ صحیح نیست

و امضاء کننده ضامن نیست، بلکه ضمانت باید بر طبق ضوابط ضمانت که در توضیح المسائل بیان شده متحقق شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۴

ضمان در عاریه

مسألة ۳۵۴: اگر ولی صغیر و مجنون بعضی اموال آنها را عاریه دهد و معلوم است که در عاریه دادن صرف نظر از این که مصلحت آنان احراز نمی شود، استهلاک تدریجی اموال آنان نیز وجود دارد، آیا عاریه دهنده ضامن همان استهلاک تدریجی است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۳۵۵: اگر مقداری طلا را به طور مطلق عاریه دهند و طلا در دست عاریه گیرنده تلف شود، آیا عاریه گیرنده ضامن است یا چون مشروط به ضمان نبوده ضامن نیست؟

جواب: در عاریه طلا و نقره گرچه شرط ضمان نشود، عاریه گیرنده ضامن است.

مسألة ۳۵۶: اگر ظرف طلا و نقره ای را برای استفاده کاری که استفاده آن در ظرف طلا و نقره حرام است با شرط اسقاط ضمان عاریه کنند و ظرف در دست عاریه کننده تلف شود، آیا ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال ضمان هیئت آن معلوم نیست ولی نسبت به ماده آن احتیاط در مصالحه است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۵

مسألة ۳۵۷: اگر کسی چیزی را عاریه مضمونه کرده و پس از رفع نیاز، آن را به منزل عاریه دهنده برده و در وقتی که صاحب منزل نبوده آن چیز را در جای خود قرار داده باشد، ولی پس از آن که از منزل مالک خارج شده، اموال صاحب خانه و از جمله همان چیز عاریه شده به سرقت رفته باشد، آیا عاریه گیرنده ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۳۵۸: اگر در عاریه مضمونه چیزی که قطعات یدکی آن اصلی و مشابه دارد، عاریه کننده برای تعمیر چیزی

که عاریه کرده در عین این که قطعات آن اصلی بوده، از قطعات مشابه استفاده کند، آیا نسبت به آن ضامن است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۳۵۹: چون در عرف رانندگان و صاحبان اتومبیل در عاریه ماشین شرط ضمان نیز وجود دارد، آیا اگر بدون شرط ضمان اتومبیلی را عاریه کنند و اتفاقاً به سرقت برود یا طعمه حریق شود، آیا عاریه گیرنده ضامن است.

جواب: اگر در حفظ آن تقصیر و کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست.

مسألة ۳۶۰: اگر عاریه کننده پس از مدتی متوجه غصبی بودن چیزی که عاریه کرده شود، آیا ضامن منافع آن نیز در حق مالک می باشد؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۶

جواب: باید آن چیز را تحویل مالک شرعی آن بدهد و مالک می تواند اجره المثل آن را از او بگیرد، ولی با فرض این که غاصب آن را به عنوان مال خود به او عاریه داده، قرار ضمان به عهده غاصب است؛ به این معنا که عاریه گیرنده می تواند مبلغی را که مالک از او گرفته از عاریه دهنده غاصب پس بگیرد.

مسألة ۳۶۱: اگر عاریه گیرنده از غصبی بودن مال مطلع نبوده و عاریه نیز غیر مضمونه بوده و در دست عاریه گیرنده تلف شده باشد، آیا ضمان مال به عهده عاریه گیرنده است یا غاصب؟

جواب: هر دو ضامنند ولی قرار ضمان به عهده غاصب است مگر این که عاریه گیرنده آن را تلف کرده باشد.

مسألة ۳۶۲: اگر عاریه گیرنده از غصبی بودن مال مطلع نبوده و عاریه نیز مضمونه بوده و در دست عاریه گیرنده تلف شده باشد و مالک عوض آن را از غاصب گرفته باشد، آیا عاریه گیرنده نیز ضامن عوض آن در حق عاریه دهنده غاصب

می باشد؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۳۶۳: اگر عاریه گیرنده از غصبی بودن مال مطلع نبوده و عاریه نیز غیر مضمونه بوده و در دست عاریه گیرنده تلف شده باشد، آیا ضامن آن به عهده عاریه دهنده (غاصب) است یا عاریه گیرنده؟

جواب: در مسألة «۳۵۸» جواب داده شده، و توضیح بیشتر اینک:

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۷

صاحب مال، حق رجوع به هر یک را دارد، ولی در صورتی که عاریه گیرنده اتلاف نکرده و در حفظ مال تقصیر و کوتاهی نکرده باشد، قرار ضمان بر غاصب است؛ به این معنا که اگر مالک عوض آن را از عاریه کننده گرفته باشد، وی می تواند به عاریه دهنده رجوع کند و عوض آن را از او بگیرد.

مسألة ۳۶۴: اگر عاریه گیرنده وقتی که هنوز مال در دست اوست از غصبی بودن آن مطلع شود و با این همه مال را به عاریه دهنده غاصب پس دهد و مال در دست غاصب تلف شود، آیا عاریه گیرنده ضامن است؟

جواب: صاحب مال حق رجوع به هر یک را دارد، ولی قرار ضمان بر غاصب است.

ضمان در عتیقه جات

مسألة ۳۶۵: اگر کسی در دوران طاغوت که امر و نهی او مطاع نبوده، از طریق حفاری غیر مجاز عتیقه ای به دست آورده باشد و از راه فروش آن مالی کسب کند، آیا مالک آن شده یا باید آن را تحویل سازمان میراث فرهنگی دهد یا داده باشد؟

جواب: اگر طبق تفصیل در خمس کتز، مورد، مشمول خمس

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۸

بوده و خمس آن را نپرداخته باشد، نسبت به خمس آن به مجتهد جامع الشرائط ضامن است.

مسألة ۳۶۶: افرادی که اجناس عتیقه را از راه ارث بردن از دیگران، مالک شده اند

و قصد فروش آن را نیز ندارند، آیا اگر به مجرد این که نگهداری این گونه اشیاء بر خلاف قانون است، آن را از صاحبان آن بگیرند، ضامن هستند یا نه؟

جواب: هر کس از طرف حاکم شرع جامع الشرائط در گرفتن آن مجاز نباشد، حق گرفتن ندارد و احکام غضب بر آن جاری است.

مسألة ۳۶۷: اگر از نظر قوانین جاری کشور جمهوری اسلامی حفاری جهت به دست آوردن اشیای عتیقه، گنج و ... خلاف قانون باشد، آیا کسانی که بر خلاف مقررات اقدام به حفاری نموده و اشیای عتیقه ای به دست می آورند و از این راه صاحب سرمایه می شوند، آیا نسبت به کل مبلغ حاصله ضامن هستند یا نسبت به بعضی؟ و نسبت به حکومت‌های غاصب چه حکمی دارد؟

جواب: تبعیت از مقررات جمهوری اسلامی لازم است، ولی در مورد سؤال، اگر طبق تفصیل در خمس گنج، مشمول خمس بوده و خمس آن را نداده باشد، ضامن خمس آن می باشد.

مسألة ۳۶۸: اگر قاضی به مجرد این که نگهداری اشیاء عتیقه خلاف قانون است، بدون توجه به این که دارنده آن چیز، از راه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۹

مشروع؛ مثل ارث و خرید مالک شده یا از راه غیر مشروع، قصد خارج کردن از کشور را داشته یا نه، بدون آن که دستور پرداخت بهای آن را به مالک بدهد، حکم به مصادره آن دهد، آیا قاضی ضامن است یا نه؟

جواب: اگر قاضی صادر کننده حکم، جامع شرایط فتوا بوده چنانچه اشتباه کرده باشد، در صورت کشف اشتباه از بیت المال جبران می شود، و اگر قاضی منصوب باشد، بر فرض که نصب غیر فقیه را در

موارد ضرورت جایز بدانیم، قاضی منصوب تابع نصب است، و در غیر این دو فرض، قاضی حق صادر کردن حکم ندارد و اگر حکم صادر کند، علاوه بر گناهی که کرده ضامن ضررهای ناشی از اشتباه خود می باشد.

ضمان در عبوردهندگان از مرز

مسألة ۳۶۹: کسانی که خود را برای عبور دادن افراد از مرزهای بین المللی آماده کرده و به طور قاچاق افراد را عبور می دهند، آیا ضامن وجوهی هستند که از این بابت می گیرند؟

جواب: هر چند عبور دادن افراد شرعا ممنوع باشد، ولی ضامن نیستند.

مسألة ۳۷۰: اگر عبوردهندگان غیر مجاز با افرادی که از عواقب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۰

عبور غیر مجاز مطلع هستند، قرار داد کنند در قبال فلان مبلغ شما را تحویل فلان شهر در فلان کشور خواهیم داد، ولی متقاضیان عبور هنگام عبور دستگیر و پس از محاکمه زندانی شوند، آیا ضمان وجوه تلف شده به عهده عبوردهندگان است یا چون متقاضیان از عواقب امر مطلع بوده اند عبوردهندگان ضامن نیستند؟

جواب: اگر برای عبور دادن اجرتی گرفته باشند، آن را ضامن هستند و غیر از آن را در صورتی ضامن هستند که هنگام قرارداد تعهد جبران خسارت کرده باشند.

مسألة ۳۷۱: عبوردهندگانی که افراد را به خارج شدن از کشور ترغیب نموده و آنها را مغرور می کنند، ضامن خسارات وارده به آنها هستند؟

جواب: مغرورکننده ضامن است. ولی مجرد تشویق و ترغیب موجب ضمان نیست.

مسألة ۳۷۲: اگر بر اثر به نمایش گذاشتن برخی فیلمهای ژاپنی و غیره، حال و هوای دیگری در جوانان کشور پیدا شود و اقدام به خروج غیر قانونی از کشور نمایند و خساراتی را از این بابت متحمل شوند، آیا ضمانی به عهده

دست اندر کاران صدا و سیما خواهد بود؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۱

جواب: در فرض سؤال اگر ترویج باطل کرده باشند گناهکارند ولی ضامن نیستند.

مسألة ۳۷۳: چون دولت اسلامی در مقابل هر خروج قانونی از کشور، مبلغی به عنوان مالیات دریافت می کند، آیا عبوردهندگان غیر مجاز در برابر عبور هر نفر همان مالیات را ضامن هستند؟

جواب: عبوردهندگان ضامن مالیات نیستند.

ضمان در غصب

مسألة ۳۷۴: اگر دو یا چند نفر، یک چیز غیر قابل تفکیک را غصب کنند و در دست آنها تلف شود، آیا همه آنها ضامنند یا آن کس که بر آن چیز استیلا داشته و در دست او تلف شده؟

جواب: مالک حق مطالبه از هر یک از آنها را دارد، ولی قرار ضمان به عهده کسی است که مال در دست او تلف شده.

مسألة ۳۷۵: کسی که چیزی را از نابالغ یا دیوانه غصب کرده و دوباره آن را به آنها داده باشد ولی در دست آنها تلف شود، آیا ضمان آن به عهده اوست یا نه؟

جواب: ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۲

مسألة ۳۷۶: اگر کسی چیزی را به هر دلیل عقلایی به بالاتر از قیمت متعارف اجاره کرده و دیگری آن را از وی غصب کرده باشد، آیا غاصب ضامن اجاره بهای متعارف است یا اجاره بهایی که مغضوب منه از بابت آن پرداخت کرده؟

جواب: غاصب اجاره بهای متعارف را ضامن است.

مسألة ۳۷۷: اگر در مواردی که خسارت وارده به شیء مغضوب را جبران کرده باشند، به گونه ای باشد که هنوز هم از نظر باطن ناقص است و تشخیص آن را فقط اهل خبره می دهد، آیا غاصب ضامن نقص باطنی یا پرداخت ما به التفاوت

آن می باشد یا فقط او ضامن رفع نقص در ظاهر است؟

جواب: بلی ضامن نقص باطنی نیز می باشد.

مسألة ۳۷۸: اگر غاصب چیزی را که غضب کرده، بین چند نفر که از غضبی بودن آن مطلع نیستند تقسیم کند، ضامن آن به عهده غاصب است یا هر یک از افراد نسبت به مقداری که در تصرف آنها بوده ضامنند؟

جواب: غاصب تمام آن را ضامن است و سایر متصرفها هر کدام نسبت به مقداری که تصرف کرده ضامن هستند و قرار ضامن بر کسی است که عین مغضوبه در دست او تلف شده است.

مسألة ۳۷۹: زمین مغضوبه ای که در آن تصرفاتی از قبیل کشت،

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۱۶۳

نشانیدن نهال، ساختن ساختمان، ایجاد کارخانه و ... شده چنانچه پس از خلع ید غاصب جهت بازگرداندن آن به صورت اولیّه نیاز به صرف هزینه داشته باشد، آیا غاصب ضامن هزینه های بعدی است؟

جواب: ضامن است؛ به این معنا که اگر مالک راضی به بقای اشجار و ساختمان نباشد، غاصب ملزم به برگرداندن ملک به حالت اولیّه می باشد.

مسألة ۳۸۰: اگر چیزی که مانند: دوچرخه، موتورسیکلت، اتومبیل و ... قابل بهره برداری روزانه است غضب شود، آیا غاصب ضامن عین و منفعت است گرچه منفعتی هم از آن نبرده باشد، یا فقط ضامن عین است؟

جواب: ضامن عین و منفعت است، ولی باید توجه داشت که اشیایی که استفاده از آن مستلزم استهلاک است، اجاره بهای آن در صورت استفاده و عدم استفاده تفاوت دارد و برای تعیین آن باید به اهل خبره مراجعه شود.

مسألة ۳۸۱: اگر کتاب یا نوشتجات کسی را غضب کنند و مدتی نزد خود نگهدارند تا ارزش خود را از

دست بدهد و یا مطالبی را از نوشتجات او منتشر کنند که موجب خسارت مالی به مؤلف شود، آیا ضمان هر گونه خسارت به عهده غاصب است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۴

جواب: عین و اجرت المثل مدت تصرف را ضامن است، و اگر عین را مسترد کرده باشد، فقط اجرت المثل مدت تصرف را ضامن است و تنزل قیمت سوقیه را ضامن نیست.

مسألة ۳۸۲: اگر با طلائی مغصوبه ای که به صورت شمش بوده، چیزی بسازند و قرار شود آن را به صورت اولیّه به مالک مسترد کنند و ذوب کردن مجدد آن موجب شود عیار آن پائین رود و چنانچه بخواهند عیار آن مطابق عیار زمان غصب شود وزن آن بالاتر می رود، آیا در این گونه اجناس غاصب چه ضمانی به عهده دارد؟

جواب: غاصب ضامن مقدار تفاوت است.

مسألة ۳۸۳: اگر کسی نهالی را غصب کند، و در زمین خود بنشانند یا پیوندی را غصب کند و به درخت خود پیوند کند، چه ضمانی در حق مغصوب منه به عهده اوست؟

جواب: عین آن در ملک مالک باقی است، و اگر توافق به پرداخت قیمت حاصل نشود و استرداد آن موجب نقص آن باشد، غاصب باید جبران کند، و اگر رشد و نمو کرده باشد، متعلق به مالک است و غاصب حقی در آن ندارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۵

ضمان در قرض

مسألة ۳۸۴: اگر قرض دهنده پس از انقضای مدت مدعی شود پولی که به قرض گیرنده داده از بانک گرفته بوده و فلان مبلغ بابت سود به بانک پرداخته است، آیا قرض گیرنده در قبال آن ضامن است؟

جواب: قرض گیرنده ضامن نیست و اگر قرض دهنده مبلغ اضافه را بگیرد

علاوه بر حرمت، موجب ضمان وی در حق قرض گیرنده می باشد.

مسألة ۳۸۵: اگر طلب یا قرض، سر رسید معینی داشته ولی قرض دهنده، قرض گیرنده یا بدهکار را ناگزیر به پرداخت قبل از سر رسید کرده و این پرداخت قبل از موعد باعث هزینه اضافی برای بدهکار شده باشد، آیا طلبکار یا قرض دهنده آن هزینه اضافی را ضامن است؟

جواب: ضامن نیست.

مسألة ۳۸۶: اگر قرض گیرنده هنگام سر رسید قدرت پرداخت نداشته باشد و پس از مدتی که قدرت پرداخت پیدا کند بر اثر گذشت زمان و تورّم مبلغ قرض ارزش سوقی خود را از دست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۶

داده باشد، آیا بدهکار ضامن آن خواهد بود.

جواب: اگر بدهی از قبیل اسکناس و از اوراق نقدیه باشد و ارزش آن به مقدار قابل توجه پائین آمده باشد، بنابر احتیاط واجب باید نسبت به تفاوت آن با مصالحه رضایت همدیگر را تحصیل کنند.

مسألة ۳۸۷: اگر بدهکاری را که قادر به پرداخت بدهی خود نیست مجبور کنند تا از راه فروش مستثنیات دین، بدهی خود را بپردازد و از این بابت خسارت مادی به او برسد، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر بر فروختن مستثنیات دین اجبار شود و معامله بدون رضایت او انجام شود، احکام بیع مکره بر آن جاری است و در آن صورت ضمان بر اثر اقوا بودن سبب از مباشر مصداق دارد «۱» و اگر اجبار به ادای دین شود و او ناچار به فروش مستثنیات دین گردد، در این فرض معامله صحیح است و اجبار حرمت تکلیفی دارد ولی موجب ضمان نیست.

مسألة ۳۸۸: بدهکاری که قدرت پرداخت بدهی خود را نداشته و از

(۱) که اگر فروشنده یا خریدار در صورت عدم علم به مکره بودن فروشنده متحمل خسارت شوند، اکراه کننده ضامن است، ولی اگر خریدار با علم به مکره بودن فروشنده ضرر کند، کسی ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۷

و یا خویشان او را به عنوان تحویل دادن بدهکار بازداشت کنند، آیا بازداشت کننده، ضامن خسارات مادی ای است که به وی رسیده است؟

جواب: اگر برای حاکم شرع ثابت شود فردی را بدون مجوز شرعی بازداشت کرده اند، بازداشت کننده تعزیر دارد، ولی اگر بازداشت شده را به کاری که اجرت دارد وادار نکرده باشد، منافع از دست رفته بازداشت شده موجب ضمان نمی باشد.

مسألة ۳۸۹: طلبکاری که برای وصول طلب خود ناچار به قبول مقداری زمین در محدوده شهری شده، اگر پس از آن که قرار داد غیر رسمی زمین در حضور معتمدین محلی تنظیم شد، شهرداری شهر زمین مذکور را از اراضی شهری اعلام کرده و از تصرف خریدار جلوگیری کند، و از این راه خسارت عمده ای به وی وارد آورد، ضمان خسارت وارده به عهده کیست؟

جواب: اگر هنگام معامله، خرید و فروش زمین مورد فرض ممنوع بوده و فروشنده قدرت بر تسلیم نداشته، معامله باطل و طلب خریدار در ذمه فروشنده باقی است، ولی اگر هنگام معامله خرید و فروش آن ممنوع نبوده و معامله شرعیه انجام گرفته و بعد از معامله تصرف در آن ممنوع شده باشد، فروشنده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۸

ضامن نیست، پس اگر ممنوعیت جنبه قانونی داشته و قانون آن قبلاً تصویب شده ولی ابلاغ نگردیده یا قانون آن پس از انجام معامله تصویب شده و اجرای

آن موقوف به گذشت زمان و انجام مراحل قانونی بوده و چنین مرحله‌ی نیز انجام نشده، مقصّر اولیای امور همان شهرداری هستند و ضمان به عهده آنهاست، و در غیر این صورت ضمان به عهده کسی است که بدون وجه شرعی و قانونی از تصرف مالک جلوگیری کرده و احکام غصب و غاصب را دارد.

مسأله ۳۹۰: اگر فرزندی به نام پدر خود از اشخاص متعددی پول قرض کند و یا اجناسی را خریداری نماید و بعداً معلوم شود قصد کلاهبرداری داشته، آیا ضمان آن به عهده پدر اوست یا خیر؟

جواب: اگر از طرف پدر وکالت نداشته، پدر ضامن نیست.

مسأله ۳۹۱: اگر شریک یا شاگرد مغازه‌ای از موقعیت و سرشناس بودن شریک یا استاد خود سوء استفاده نموده مبالغ زیادی از دیگران به عنوان قرض دریافت نماید و متواری شود، آیا ضمان آن به عهده شریک یا استاد است یا نه؟

جواب: اگر به نام خودش گرفته باشد یا این که بدون وکالت از آنها به نام آنها گرفته باشد، صاحب مغازه ضامن نیست، و ضمان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۹

آن به عهده خود اوست.

مسأله ۳۹۲: کسی که برای وصول مطالباتی که از دیگران به عنوان قرض یا خرید اجناس دارد، متحمل مخارجی شود و غیر از آن راه دیگری برای رسیدن به طلب خود نداشته باشد، آیا بدهکاران (قرض گیرنده یا غیره) ضامن آن مخارج هستند؟

جواب: اگر خسارات وارده مستند به فریب دادن و اضرار بدهکاران نباشد، ضامن نیستند.

ضمان در تعدّیات قضات

مسأله ۳۹۳: اگر قاضی تحت تأثیر یکی از رؤسای قوه قضائیه یا رؤسای مافوق خود قرار گرفته و حکم غیر عادلانه‌ای علیه متهم صادر کند و متهم

را متضرر نماید، آیا ضمان آن به عهده قاضی است یا کسی که وی را مقهور نموده؟

جواب: عبارت سؤال خالی از ابهام نیست، و به طور کلی اگر قاضی شرع جامع الشرائط، طبق نظر خود حکمی صادر کند، خسارات مستند به اشتباه او از بیت المال جبران می شود و چنین قاضی مقهور و مرعوب کسی واقع نمی شود، و نیز اگر فقیه جامع الشرائط به جهت اقتضای ضرورت، غیر مجتهد را

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۰

به قضاوت نصب کند و او طبق شرائط نصب عمل کند و تخطی نکرده باشد، خسارات مستند به اشتباه وی از بیت المال جبران می شود، ولی اگر از شرایط نصب تخطی کرده یا در غیر این دو مورد که هیچ کس حق حیازت منصب قضا را ندارد باشد، خسارات مستند به خود را ضامن می باشد.

مسألة ۳۹۴: چون مسدود کردن حساب بانکی اشخاص، موقوف به تشکیل پرونده و بررسی مقدمات و تشخیص جرم است و این کار توسط کسانی صورت می گیرد که حکم قضایی دارند و دیگران هر چند از رؤسای عالی رتبه قوه قضائیه باشند قانوناً حق چنین امری را ندارند، حال اگر یکی از رؤسای عالی رتبه قوه قضائیه، بدون تشکیل پرونده و ثبوت جرم، دستور مسدود شدن حسابی را صادر کند و از این طریق ضرر مالی را متوجه صاحب حساب کند، آیا ضمان آن به عهده اوست؟

جواب: بر فرض تصور تحمیل ضرر مالی، اگر ضرر مستند به عمل او باشد و عمل وی برخاسته از عمد باشد، عامل ضامن است.

مسألة ۳۹۵: بنابراین که یک باب منزل در حدّ شأن بدهکار از مستثنیات دین باشد، اگر قاضی بدون توجه به

این حکم، رای به مصادره منزل بدهکار به نفع طلبکاران صادر کند، و از این بابت ضررهای زیادی را متوجه بدهکار نماید، آیا ضمان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۱

خسارات وارده به وی به عهده قاضی است؟

جواب: در فرض سؤال اگر قاضی، مجتهد جامع الشرائط یا مأذون از طرف او بوده و در صدور حکم تخطی از موارد اذن نکرده، خطای وی از بیت المال جبران می شود، ولی اگر در صدور حکم از موارد اذن تخطی کرده یا عدم توجه وی به مستثنا بودن مورد بر اثر تقصیر او بوده، ضمان خسارت به عهده خود اوست.

مسألة ۳۹۶: چون قانون عطف به ما سبق نمی شود، اگر قاضی متهمی را به مجازاتی که بعد از وقوع جرم تصویب شده و نسبت به قانون حین وقوع جرم شدت داشته، مجازات کند و طبعاً موجب توجه خسارتی اضافه بر آنچه باید، نسبت به متهم شود، گردد آیا ضمان خسارت به عهده اوست؟

جواب: حکم سؤال «۳۹۳» را دارد.

مسألة ۳۹۷: در مواردی که متهمین به نحوی موجب ضرر و زیان نسبت به اموال عمومی شده باشند، و قاضی رسیدگی کننده بدون این که اختیار بخشیدن متهم را داشته باشد، اگر به طور کلی جنبه مالی متهم را نادیده گرفته و او را مشمول مواد موقوفی تعقیب کند، آیا ضمان ضرر و زیانهای وارده به بیت المال به عهده قاضی است؟

جواب: تفصیل مذکور در مسألة «۳۹۳» نسبت به ضمان قاضی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۲

جاری می باشد و ضمان نسبت به متهم در صورتی که قاضی شرع حق عفو نداشته باشد ساقط نمی شود.

مسألة ۳۹۸: اگر قاضی در ارتباط با فرد یا افرادی که

متهم به اتهام گروهکی شده اند، تحت تأثیر جو حاکم قرار گرفته و متهم را به غیر آنچه مستحق آن بوده محکوم کند و از این بابت خسارت مالی را متوجه او گرداند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: فرض سؤال حکم مسأله «۳۹۳» را دارد.

مسأله ۳۹۹: اگر اشتباه قاضی بر اثر ناجوانمردی یکی از خویشان متهم که مورد توجه قاضی بوده، باشد؛ به این معنا که قاضی به گزارش دهنده اعتماد کامل داشته، او نیز از این فرصت استفاده نموده و یکی از خویشان خود را متهم به اتهام گروهکی بودن نموده، قاضی نیز به علت اعتماد زیاد به گزارش دهنده محتویات پرونده را نادیده گرفته و متهم را محکوم کرده است و از این طریق خسارت مالی عمده ای به متهم وارد شده، آیا ضمان آن به عهده قاضی است یا گزارش دهنده؟

جواب: نسبت به ضمان قاضی تفصیل مذکور در مسأله «۳۹۳» جاری است، و اگر قاضی در استناد به گزارش، مجوز شرعی نداشته، گزارش دهنده ضامن نیست و گرنه ضامن است.

مسأله ۴۰۰: اگر قاضی منصوبی در موردی با افراد دادسرا تبانی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۳

نموده برای متهم وانمود کنند که حکم اعدام تو مورد تأیید قرار گرفته است و چنانچه فلان منزل را به جمهوری اسلامی هبه کنی تخفیف داده می شود، او نیز چنین کند و پس از آن پرونده به دست قاضی دیگری افتاده و او از تبانی آنان آگاه شده باشد، ضمان خسارتهای وارده به متهم به عهده کیست؟

جواب: در فرض سؤال، هر کس او را فریب داده باشد ضامن است.

مسأله ۴۰۱: اگر قاضی در ارتباط با تعدادی از محاکمه هایی که داشته

متوجه شود به علت خوش بینی که به دفتردار، منشی و دادیارها داشته، نسبت به متهمین معینی زیاده روی شده و از این بابت خسارات مالی زیادی را متحمل شده اند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: نسبت به ضمان قاضی تفصیل مذکور در مسأله (۳۹۳) جاری است و نسبت به ضمان بقیه، اگر قاضی در استناد به نوشته های آنها مجوز شرعی نداشته، قاضی تقصیر کرده و ضامن است و اگر مجوز شرعی داشته آنها ضامنند.

مسأله ۴۰۲: اگر پس از محاکمه و صدور حکم، یکی از طرفین دعوا که حکم به ضرر وی صادر شده و یا مدعی العموم در پرونده های کیفری، به دلائل واهی به حکم اعتراض کنند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۴

و مراحل رسیدن حق را به حقدار به تأخیر اندازند و موجب ارسال پرونده به دیوان عالی شوند که به هر حال همان حکم قاضی تأیید شود و از این بابت و به علت طولانی شدن زمان دادرسی و ایجاد تورم، ضرری متوجه صاحبان حق شود، آیا ضمان آن به عهده کسانی است که با اعتراض بی مورد خود سبب این خسارت شده اند؟

جواب: گرچه درخواست تجدید نظر یک حق قانونی است که برای طرفین تعیین شده، ولی اگر کسی که حکم به ضرر او صادر شده با علم به ناحق بودن خود موجبات اضرار دیگران را فراهم کند و عرفاً هم به او مستند باشد، ضمان او بعید نیست.

مسأله ۴۰۳: اگر در قاضی مأذون نیز عدالت شرط باشد، چنانچه قضات مأذون به علت غیبت کردن، تهمت زدن و یا به هر علت دیگر از عدالت ساقط شوند و در عین حال مبادرت به صدور احکامی چون

اعدام، حبس، تعزیر، جریمه های نقدی و غیره کنند، آیا ضامن دماء و نفوس و اموالی هستند که در آن حالت صادر می کنند؟

جواب: در فرض سؤال ضامن هستند.

مسألة ۴۰۴: اگر قاضی پیش از محاکمه اجمالا از محتویات پرونده به دست آورد متهم مقصّر نیست و به طرفین بگوید «بروید با هم

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۵

سازش کنید» و هر دو نفر از این جمله استفاده کنند که متهم مقصّر است و برای سازش، شاکی از متهم مبلغی پول دریافت کند، آیا قاضی با این جمله دو طرف را اغرای به جهل نموده و ضامن مبلغی است که متهم به شاکی داده یا نه، و اگر قاضی علم به عدم تفصیر متهم پیدا کند و چنان جمله ای را به طرفین بگوید چه حکمی دارد؟

جواب: در هر دو صورت قاضی ضامن نیست.

مسألة ۴۰۵: اگر یکی از اعضای هیئت رسیدگی به تخلفات اداری بر علیه کارمندی جوسازی نموده و گزارشات واهی را علیه وی جمع آوری کند که بر اثر آن، شخص از کار معلق شود و پس از مدت طولانی حکم برائت، توسط دادگاه صالحه صادر شود و کارمند مجدداً به کار گمارده شود و حقوق ایام تعلیق را نیز دریافت کند، آیا ضامن حقوق آن مدت که بدون کار دریافت کرده به عهده ایجادکننده جو است یا کسی که حکم تعلیق را صادر کرده؟

جواب: در صورتی که تهیه کننده گزارشات به واهی بودن آنها واقف بوده، اگر عرفاً اتلاف بیت المال به وی مستند باشد، ضامن به عهده اوست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۶

ضمان در کبوترپرانی

مسألة ۴۰۶: کسانی که مغازه مجاز کبوترفروشی دایر می کنند و از راه خریدوفروش

کبوتر ارتزاق می کنند، اگر همه مشتریانی یا فروشندگان به آنها، جوانان به ظاهر کبوترپرانی هستند که اکثراً کبوترهای صیدشده خود را به آنها می فروشند، آیا کار آنها ضمان آور و دارای اشکال است؟

جواب: اگر علم به حرمت مورد معامله حاصل نشود اشکال ندارد، و علم اجمالی در مواردی که همه اطراف معلوم بالاجمال محل ابتلاء نباشد، حجیت ید ذی الید را از بین نمی برد.

مسأله ۴۰۷: اشخاصی که از راه کبوترپرانی و شکار کبوترهای بی نام و نشانی که در هوا پرواز می کنند ارتزاق می کنند، آیا ضامن کبوترهای شکار شده هستند؟

جواب: اگر کبوتر صید شده نشانه ملکیت غیر داشته باشد، تملک آن جایز نیست و موجب ضمان است، و گرنه اشکال ندارد.

مسأله ۴۰۸: کبوتری که آخر روز در بالای ساختمان می نشیند و صاحب آن معلوم نیست، گرفتن و قصد تملک آن ضمان آور است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۷

جواب: حکم مسأله «۴۰۷» را دارد.

مسأله ۴۰۹: اگر کسی کبوترهای کبوترپرانی را که با کبوتر شکاری خود کبوترهای دیگران را شکار کرده، شکار کند و با فروش آنها وجوه حاصله را از باب رد مظالم به مستحقین بدهد ضامن است؟

جواب: در مواردی که مالک کبوتر معلوم است و یا امکان شناسایی وجود دارد اعطای به مستحق موجب رفع ضمان نمی شود.

مسأله ۴۱۰: کبوتری که به منزل آمده و معلوم است متعلق به فلان کبوتر پران بی مبالات است، اگر به این دلیل که پس دادن به وی کمک به ظلم است آن را برای خود بردارد، ضامن عین یا قیمت آن خواهد بود؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۴۱۱: اگر با پاشیدن گندم مسموم موجب هلاکت کبوترهای کبوترپرانی که برای همسایگان ایجاد مزاحمت می کند و از

نصیحت دیگران نیز پند نمی گیرد شوند، آیا ضامن بهای کبوترهای او خواهند بود؟

جواب: اگر گندم مسموم را در غیر از ملک خود بپاشند ضامن می شوند و اگر در ملک خود بپاشند محل اشکال است.

مسألة ۴۱۲: اگر طبق قانون از طرف وزارت جنگ اعلام شود در

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۸

فلاهن شهرهای کشور کبوترپرانی ممنوع و خلاف قانون است آیا هر یک از شهروندان شهرهای یاد شده در قانون «۱» می توانند مبادرت به نابودی کبوترهای کبوترپرانا کنند یا نه؟

جواب: مجرد ممنوعیت کبوترپرانی موجب رفع ضمان از نابودکننده نمی شود، بلی اگر حاکم شرع جامع الشرائط حکم به نابود کردن آنها کند، هر کس مشمول آن حکم باشد باید تبعیت از آن حکم کند.

مسألة ۴۱۳: چون ممکن است وجود یک کبوتر در محدوده فرودگاه فاجعه جبران ناپذیری را ببار آورد، از این رو قانونا کبوترپرانی در شعاع چهل کیلومتری فرودگاهها ممنوع اعلام شده، حال اگر یکی از مأمورین حفاظت فرودگاه با دیدن کبوتری اقدام به نابودی آن کند، آیا نسبت به قیمت آن ضامن خواهد بود؟

جواب: اگر کبوتر علائم مملوکیته نداشته باشد، نابود کردن آن موجب ضمان نمی باشد.

(۱) ماده واحده قانون تشدید مجازات کبوترپرانی مصوب خرداد ۱۳۵۱ که اینک نیز مورد عمل است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۹

ضمان در کفالت

مسألة ۴۱۴: اگر بدهکار بمیرد و کفالت باطل شود، ضمان بدهی بدهکار به عهده کیست؟

جواب: اگر بدهکار بمیرد و دارای اموال باشد، ضمان بدهی او در اصل ترکه است و اگر دارایی نداشته باشد، ضمان آن به عهده کسی نیست.

مسألة ۴۱۵: اگر کفیل بمیرد و بدهکار از فرصت استفاده نموده متواری شود، ضمان بدهی او به عهده کیست؟

جواب: به عهده

شخص بدهکار است.

مسألة ۴۱۶: اگر کفیل در خلال مدت متوجه شود بدهکار تا روز موعود متواری می شود و این استنباط خود را به همراه دلایل و مدارک موجود به بستانکار یا دادگاه ارائه نماید و آنان به ادعای وی توجه نکنند و بدهکار متواری شود، آیا ضمان بدهی بدهکار به عهده اوست یا با این حال وی ضامن نیست؟

جواب: اگر احتمال فرار عقلایی و دلایل کافی بوده و با این حال طلبکار یا دادگاه توجه نکرده، ضمان به عهده مقصّر است، ولی اگر احتمال عقلایی نبوده، ضمان کفیل به حال خود باقی است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۰

مسألة ۴۱۷: اگر بستانکار می داند کفیل دارائی که بتواند به وسیله آن بدهی بدهکار را بپردازد ندارد و در عین حال کفالت وی را قبول کند، آیا اگر بدهکار نتواند در سر رسید بدهی خود را بپردازد و یا متواری شود، بستانکار می تواند به کفیل مراجعه کند یا ضمانی به عهده او نیست؟

جواب: کفیل باید یا مدیون را به طلبکار تسلیم کند و یا بدهی او را اداء نماید و اگر هیچ کدام ممکن نباشد به او مهلت داده می شود.

مسألة ۴۱۸: اگر کسی کفیل بدهی دیگری شود، آیا مخارج جنبی آن را نیز ضامن است؟

جواب: نه کفیل و نه شخص مدیون ضامن مخارج جنبی از قبیل دیرکرد و مانند آن نیستند.

نجف آبادی، حسین علی منتظری، استفتاءات مسائل ضمان، در یک جلد، قم - ایران، اول، ه ق

استفتاءات مسائل ضمان؛ ص: ۱۸۰

مسألة ۴۱۹: اگر کسی بدون قصد کفالت در مقام نصیحت بستانکار را امر به صبر کند و وساطت در امهال به بدهکار نماید اگر بستانکار به خیال این

که وی در مقام کفالت است، می تواند در صورتی که بدهکار بدهی خود را نپردازد به او مراجعه کند و آیا او ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال نصیحت کننده ضامن نیست.

مسأله ۴۲۰: اگر شخصی فرد دیگری را به مغازه داری معرفی کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۱

که فلان فرد را می شناسم و مغازه دار به این معرفی اعتماد نموده اجناسی را به او بدهد، آیا ضیمان طلب مغازه دار به عهده معرف است؟

جواب: اگر معرف طلبکار را مغرور نکرده و فریب نداده باشد ضامن نیست و گرنه ضامن است.

مسأله ۴۲۱: اگر کسی با علم به این که نمی تواند بدهکار را تحویل دهد، کفیل وی شود و بدهکار در سر رسید فرار کند و کفیل از تحویل مدیون و پرداخت دین او عاجز بماند تکلیف چیست؟

جواب: در فرض سؤال به کفیل مهلت داده می شود تا یا مدیون را تحویل دهد و یا بدهی او را بپردازد.

مسأله ۴۲۲: اگر دعوی بدهکار و بستانکار در دادگاه مطرح شود و دادگاه از کفیل وثیقه ملکی بگیرد و تا قبل از حلّ منازعه کفیل بمیرد و کفالت باطل شود، بدهکار نیز از فرصت استفاده نموده و فرار کند، آیا دادگاه می تواند بدهی بدهکار را از وثیقه کسر و بقیه را به ورثه کفیل مسترد کند؟

جواب: اگر وثیقه در برابر بدهی بدهکار رهن باشد، با فوت کفیل رهن باطل نمی شود، و چنانچه بدهی طبق شرایط رهن اداء شود، ورثه کفیل باید با مدیون طبق قراردادی که هنگام کفالت گذاشته اند عمل کنند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۲

ضمان در تعدّیات کودکان

مسأله ۴۲۳: شخصی که به همراه فرزندان خود با دعوت قبلی یا بدون دعوت به مهمانی رفته، اگر یکی از

فرزندان نابالغ ممیز یا غیر ممیز وی موجب خسارت مهمی از قبیل آتش سوزی به صاحب خانه شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر خسارت مالی پیش آید به عهده خود اوست که اگر مال و دارائی داشته باشد، ولی او از مال طفل جبران می کند، و اگر نداشته باشد باید پس از بلوغ هر گاه ممکن شود بپردازد و اگر خسارت جانی متوجه شده باشد، حکم قتل خطائی محض را دارد.

مسألة ۴۲۴: اگر کودک غیر ممیزی بر اثر غفلت اولیای خود به نحوی به کودک غیر ممیز دیگری حمله نموده و خسارتی از قبیل نقص عضو یا خفگی را متوجه او کند، ضمان دیه آن به عهده کیست؟

جواب: به عهده عاقله اوست.

مسألة ۴۲۵: اطفالی که از مقررات عبور از خیابان آگاهی ندارند اگر بدون توجه اولیای خود از منزل خارج شده و موجب تصادف و گاهی فوت خود شوند، ضمان دیه آنها به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۳

جواب: حادثه به هر کس مستند باشد در صورت مقصّر بودن او دیه به عهده خود او می باشد و در صورت خطای محض، با قیودی که در مسألة «۵۲» ذکر شده بر عاقله او می باشد، بلی اگر کودک ناگهانی جلوی وسیله نقلیه برود به گونه ای که عرفاً حادثه مستند به خود او باشد و به طور کلی از راننده سلب استناد شود، هیچ کس ضامن دیه کودک نیست و اگر مستند به هر دو باشد دیه تنصیف می شود.

مسألة ۴۲۶: نوجوان غیر بالغی هنگام هوا کردن بادبادک موجب شده دو سیم از شبکه برق رسانی بهم گرفته و بر اثر اتصال پاره شده و دیگری را دچار برق گرفتگی

نموده و فوت کرده است، ضمان خسارت و ديه متوفی به عهده کیست؟

جواب: خسارت مالی به عهده خود اوست که اگر مالی داشته باشد ولی او از مال وی می پردازد، و اگر مال نداشته باشد باید بعد از بلوغ هر وقت متمکن شود پردازد، ولی خسارت جانی حکم خطای محض را دارد.

مسألة ۴۲۷: نوجوان نابالغی وارد کارگاه قنادی شده و بر اثر بی توجهی صاحب کارگاه دست وی زیر دستگاه رفته و دو انگشت او قطع شده، آیا اگر صاحب کارگاه برای جلوگیری از ورود افراد متفرقه مانع در سر راه کارگاه گذاشته باشد، ضمان ديه دو

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۴

انگشت به عهده اوست؟

جواب: صاحب کارگاه در فرض سؤال ضامن نیست و اگر خسارتی هم به دستگاه وارد شده باشد به عهده نوجوان است.

مسألة ۴۲۸: نوجوانان ممیز نابالغی که به هر نحو موجب خساراتی از قبیل شکستن شیشه منازل یا امکانات عمومی دولتی و غیر دولتی، لامپهای معابر عمومی، تخته سیاه و میز و صندلی کلاسها و سرقت گچ های تحریر شوند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: خود آنها ضامن هستند.

مسألة ۴۲۹: اگر کودکی از نوجوان نابالغی بخواهد وی را از عرض خیابان عبور دهد و او قبول کند و هنگام عبور خسارتی به کودک برسد، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: حکم مسألة «۴۲۵» را دارد.

مسألة ۴۳۰: اگر بر اثر آتش بازی کودک ممیزی آتش سوزی شود و به منزل همسایه سرایت کند، ضمان خسارت وارده به همسایه به عهده کیست؟

جواب: اگر آتش بازی او در خانه خودشان معرضیت خطر و سرایت به خانه همسایه نداشته، کسی ضامن نیست، و اگر معرضیت داشته، خود کودک ضامن

است و باید به تفصیلی که در مسأله «۴۲۶» گفته شد عمل شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۵

ضمان در کدائی (تکدی)

مسأله ۴۳۱: کسانی که استحقاق مالی ندارند، ولی از راه نشانیدن افراد وابسته به خود در گذرگاهها وجوهی را کسب کنند، مالک می شوند یا ضامن هستند؟

جواب: در فرض سؤال نشانندگان افراد در گذرگاهها مالک وجوه جمع آوری شده نمی شوند، و اگر افرادی که در گذرگاهها نشسته اند استحقاق داشته باشند، مالک وجوه می شوند. ولی اگر آنها هم استحقاق نداشته باشند، وجوه جمع آوری شده تابع قصد دهندگان است، پس اگر قصد آنان مقید به استحقاق باشد، مالک نمی شوند و اگر مقید به استحقاق آنها نیست، مالک می شوند.

مسأله ۴۳۲: کسی که استحقاق مالی ندارد، اگر بر اثر سؤال مبالغی دریافت کند، آیا نسبت به آن ضامن است؟

جواب: سؤال بدون استحقاق جایز نیست و از جهت مالک شدن حکم مسأله «۴۳۱» را دارد که اگر قصد پول دهنده مقید به استحقاق باشد مالک نمی شود و اگر مقید به استحقاق نباشد، مالک می شود، و در صورت مالک نشدن، گیرنده ضامن است

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۶

و اگر صاحبان وجوه را نمی شناسد، باید از طرف صاحبان آن به افراد مستحق صدقه دهند.

مسأله ۴۳۳: کسانی که استحقاق ندارند و در ظاهر نیز سؤال نمی کنند، ولی از نظر ظاهری به گونه ای در اجتماع ظاهر می شوند که مردم خود به خود به آنان کمک مالی می کنند، آیا آنها در قبال وجوهی که می گیرند ضامنند؟
جواب: ضامن نیستند.

مسأله ۴۳۴: کسانی که مستقیماً تکدی نمی کنند ولی از راه بازگو کردن وضع زندگی خود و مفلوک جلوه دادن خود، دیگران را به کمکهای مالی وادار و ترغیب می کنند، آیا ضامن

وجوه دریافتی هستند؟

جواب: اگر به منظور این که مردم به آنها کمک کنند دروغ بگویند و مردم را فریب دهند، ضامن وجوه دریافتی هستند.

مسألة ۴۳۵: کسانی که استحقاق مالی ندارند ولی از طریق استخدام افرادی چون پیر زنان و پیر مردان و افراد بی سرپرست و معلول و از راه تکدی آنان وجوهی حاصل نموده مخارج مستخدمین خود را تأمین و بقیه را برای خود برمی دارند، آیا از بابت بهره ای که خود می برد ضامن است یا نه؟

جواب: در فرض سؤال افرادی که مباشر تکدی هستند، اگر

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۱۸۷

استحقاق مالی داشته باشند، هر چه به آنها داده شود مالک می شوند و کسی هم که سرپرستی آنان را به عهده گرفته است اگر وجوهی را که از آنها می گیرد در قبال حق سرپرستی آنها در امور مباح باشد و با آنان قرار داد صحیحی منعقد نموده، باید طبق قرارداد عمل کند. و اگر مباشرین تکدی، استحقاق مالی نداشته باشند حکم مسألة «۴۳۱» را خواهد داشت.

ضمان در تعدّیات مأمورین دولتی

مسألة ۴۳۶: اگر مسئولین ادارات که به علل هواپرستی و تمایلات نفسانی، بر برخی کارمندان زبردست حساسیت پیدا کرده و در مورد آنان کارشکنی می کنند که یا ناچار به استعفا شده و یا پس از عدم پذیرش استعفا از طریق غیبت کردن اخراج می شوند و از این بابت متحمل خسارات مالی زیادی می شوند، آیا ضمان این گونه خسارات به عهده مسئولین ذی ربط است یا نه؟

جواب: شکی نیست که تضییع حق دیگران حرام است و هر کس حق فعلی دیگری را تضییع کند ضامن است، ولی تضییع حق تعلیقی؛ مانند این که اگر کارمند استعفا نمی داد یا اخراج نمی شد، حقوق

بازنشستگی داشت و یا حقوق بازنشستگی او بیشتر از حقوق فعلی او می بود، در این فرض کسی که سبب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۸

استعفاء یا اخراج شده است، ضامن نمی باشد.

مسألة ۴۳۷: اگر بر اثر باندبازی، فرد کاردانی را از سمت اصلی خود برکنار کنند و پست پائین تری را به وی دهند که در نتیجه ماهانه مبلغی نازل تر از حقوق استحقاقی دریافت کند، آیا ضمانی از این بابت به عهده مسببین آمده یا نه؟

جواب: موجب ضمان نیست.

مسألة ۴۳۸: اگر به خاطر باندبازی، فرد کاردانی را از سمتی برکنار و فرد نالایقی را به جای او منصوب کنند که وجود فرد نالایق موجب وارد شدن خساراتی به ارباب رجوع شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: در صورتی که او مرتکب کاری که موجب ضمان است شود، ضمان به عهده خود اوست، و منصوب کننده گناهکار است.

مسألة ۴۳۹: اگر مثلاً رئیس اداره راهنمایی و رانندگی با مأمورین خود قرار بگذارد در قبال هر برگ قبض جریمه که از مردم می گیرند فلان درصد، و رئیس دارائی شهر به مأمورین خود بگوید در قبال اخذ فلان مبلغ مالیات فلان درصد به خود شما داده می شود، و مأمورین برای کسب درآمد بیشتر به جان مردم افتاده و درآمدهای زیادی را برای اداره مربوطه بدون حق کسب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۹

کنند، آیا ضمان تعدیات آنان به عهده آمرین است یا مأمورین؟

جواب: به عهده مباشر (مأمورین) است.

ضمان در منابع طبیعی

مسألة ۴۴۰: اگر دولت اسلامی برای جلوگیری از نابودی جنگلها قوانین و مقرراتی را وضع کند و این مقررات از هر نظر با ضوابط شرعی مطابقت داشته و جزاف نباشد و از نظر

فقيه جامع الشرائط نیز لازم الاتباع باشد، آیا کسانی که بر خلاف آن عمل نموده و موجب حیف و میل بیت المال و یا ایجاد خسارت به بیت المال مسلمین شوند، ضامن خسارتهای وارده و بهای استفاده های غیر مشروع خود در حق بیت المال هستند؟

جواب: جواز تضمین او از طرف حاکم شرع جامع الشرائط بعید نیست.

مسألة ۴۴۱: در فرض مسأله «۴۴۰» اگر قطع اشجار جنگلها و سوزاندن و تهیه ذغال و هر استفاده دیگر منوط به اخذ پروانه باشد، اقدام کنندگان غیر مجاز که ممکن است به قطع بی رویه درختها اقدام کنند، چه حکمی دارد؟

جواب: حکم همان مسأله را دارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۰

مسألة ۴۴۲: استفاده از منابع ملی به صورت چرانیدن دام بدون پروانه از نظر قانون دوران طاغوت ممنوع بوده و مجازات آن طبق همان قانون، ضبط کلیه دامها به نفع وزارت منابع طبیعی بوده است، این قانون پس از پیروزی انقلاب مورد تأیید مقامات قانون گذاری قرار گرفته و در حال حاضر نیز معمول است، حال اگر دامداری با علم به این قانون، مبادرت به چرای غیر قانونی کند و جنگلداری گوسفندهای او را بگیرد، آیا دامدار ضامن بهای گوسفندهایی است که به عنوان امانت از دیگران می چرانیده است؟

جواب: اگر مصادره گوسفندها مستند به تقصیر گوسفندچران باشد، ضامن است.

مسألة ۴۴۳: اگر فروش پروانه استفاده از منابع طبیعی ممنوع باشد و دارندگان پروانه، بدون توجه به قانون اقدام به فروش پروانه خود کنند، آیا از بابت وجوهی که از خریدار گرفته اند ضامن هستند یا نه و خریدار از نظر استفاده غیر مجاز چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض سؤال بعید نیست معامله باطل باشد

و فروشنده مالک پولی که از خریدار گرفته نباشد، و اما استفاده خریدار حکم مسأله « ۴۴۰ » را دارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۱

ضمان در تعدّیات مهمانان

مسأله ۴۴۴: کسی که از روی مزاح و شوخی کارت دعوت به صرف شام به نام دیگری چاپ نموده و به آدرس اشخاص فرستاده و افراد زیادی را به منزل وی دعوت کرده و از این راه موجب خسارتی به صاحب خانه شده، آیا ضمان مخارجی که صاحب خانه کرده به عهده اوست؟

جواب: اگر میزبان با اراده و اختیار خود اطعام کرده باشد، دعوت کننده ضامن نیست.

مسأله ۴۴۵: اگر صاحب خانه ای از روی مزاح و شوخی تعدادی را برای صرف شام دعوت کند و روز موعود منزل را ترک نماید مهمانها نیز پس از ورود به منزل متوجه شوخی او شده و از راه گرو گذاشتن برخی لوازم منزل وی غذا تهیه نموده اند، آیا مهمانان با چنین وصفی ضامن بهای غذای تهیه شده خواهند بود؟

جواب: بلی ضامن هستند.

مسأله ۴۴۶: کسی که برای فرار از پرداخت زکات فطره، نان خورهای خود را پیش از غروب روز آخر ماه رمضان به منزل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۲

دیگری فرستاده و صاحب خانه را ناگزیر به پرداخت زکات فطره آنها کرده، آیا ضامن آن نیست؟

جواب: از ثواب عظیم زکات فطره محروم شده و ضمانی به عهده او نیست.

مسأله ۴۴۷: کسانی که به عنوان مهمان وارد منازل دیگران شده و بدون توجه به رضایت و عدم رضایت میزبان، مدت طولانی در آن منزل می مانند، آیا ضامن مخارجی هستند که به صاحب خانه تحمیل کرده اند، یا ضمان آنها مشروط به عدم رضایت صاحب خانه است؟

جواب: میزبان موظف به اظهار

نارضایتی نیست، و در مورد مخارجی که کرده است، اگر به نحوی نباشد که میزبان مسلوب الاختیار شود، مهمان ضامن چیزهایی که میزبان با اختیار خود در اختیار وی قرار داده نیست.

مسألة ۴۴۸: خسارتهایی که فرزندان نابالغ مهمان به بار می آورند و او را در مواردی از قبیل شکستن شیشه، آتش سوزی و غیره متضرر می کنند، آیا ضمان آن به عهده خود آنهاست یا اولیای آنها؟

جواب: اگر فرد نابالغی به کسی خسارت مالی وارد کند ضمان آن به عهده خود اوست که اگر دارائی داشته باشد ولی وی از مال

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۳

او جبران می کند و اگر مالی نداشته باشد و ولی او از مال خود جبران نکند، باید پس از بلوغ خودش جبران کند.

ضمان در تعدّیات ورثه

مسألة ۴۴۹: فردی که فرزند خوانده دیگری شده و پدر و مادر و اقارب اصلی خود را نمی شناسد، آیا اگر دیگران پس از مرگ پدر و مادر او، او را مطلع سازند به گونه ای که از ارث محروم شود، ضامن ارث وی خواهند بود؟

جواب: اگر اطلاع ندادن کسانی که نسب وی را می دانند سبب اخفای نسب او شود به نحوی که محروم شدن او مستند به آنها باشد ضامنند، و گرنه مجرد علم و اطلاع آنان موجب ضمان نیست.

مسألة ۴۵۰: اگر یکی از ورثه بخواهد حق وارث دیگر را نسبت به مقداری از سهم الارث خود ضایع کند، آیا بر دیگر ورثه ای که از این قصد آگاه شده اند، واجب است وی را مطلع سازند به گونه ای که اگر مطلع سازند، ضامن حق تزییع شده او خواهند بود؟

جواب: اگر همه یا بعضی از حقوقی که ضایع شده در سهم کسی

استفتاءات

که عالم به تضييع بوده آمده باشد، او نسبت به همان مقدار ضامن است و بايد به ذی حق برگرداند، و در غير اين صورت علم و اطلاع ندادن وی موجب ضمان نيست و ضمان به عهده مباشر است.

مسألة ۴۵۱: مريضی که در بیماری مرگ خود بيش از ثلث را به ديگری بخشیده، آیا ضامن حق ورثه است؟

جواب: اگر مورد بخشش را به تصرف متهب داده باشد، ورثه حقی در آن ندارند و مريض ضامن نيست.

مسألة ۴۵۲: اگر یکی از ورثه ميت وقف ميت را پيش از مرگ او بر طبق فتوای مجتهد جامع الشرائط باطل ببندد و به اين دليل که اين باطل بودن در نهايت به نفع خود او نیز خواهد بود، اعلان نکنند، آیا پس از فوت ضامن حق ضایع شده موقوف عليهم خواهد بود؟

جواب: خير ضامن نيست.

مسألة ۴۵۳: اگر مردی برای اين که همسر وی پس از مرگ او آواره و بدون مال و دارائی نماند در وصيتنامه خود منعکس کند، فلان مقدار از منزل مسکونی متعلق به همسر می باشد ولی برای اين که می ترسیده همسرش پيش از او بميرد و نخواسته اموالش نصيب ورثه همسر شود حقيقتاً آن را تملیک او نکرده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۵

است، آیا اگر زوج زودتر از زوجه بميرد ضامن سهم الارث ورثه خود نيست؟

جواب: در فرض سؤال موصی ضامن نيست، و اگر همسر او بداند که مورد اقرار به او تملیک نشده حق تملک و تصرف ندارد.

مسألة ۴۵۴: اگر شوهر برای دلگرمی همسر خود به نحو غير واقع گفته باشد، نصف از دارائی یا نصف از منزل مسکونی متعلق

به

تو است و حتی برای اطمینان او موضوع را در وصیتنامه خود نیز منعکس کند، چنانچه زن زودتر از شوهر بمیرد، اگر مرد در تمام مال تصرف کند و ورثه زن را از ارث محروم کند، ضامن سهم الارث آنهاست؟

جواب: اگر به همسر خود تملیک کرده و به تصرف او داده باشد گرچه به داعی دلگرمی همسر باشد، همسرش آن را مالک می شود.

مسأله ۴۵۵: اموال اختصاصی میت؛ مثل انگشتر، قرآن، لباس و شمشیر که متعلق به پسر بزرگتر است، اگر پسر بزرگتر عالم به مسأله نباشد و دیگران بین خود تقسیم کنند، آیا ضامن خواهند بود؟

جواب: بلی ضامن می باشند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۶

ضمان در نسب

مسأله ۴۵۶: کسانی که بر اثر نداشتن فرزند، بچه دیگری را به عنوان فرزند قبول کرده، اگر به گونه ای باشد که ورثه طبقات بعدی را از ارث محروم کند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر آن کسی که به عنوان فرزند میت معروف شده، بداند که وارث واقعی نیست، او ضامن است و الا هر کسی سهم الارث وارث واقعی را متصرف شده ضامن می باشد.

مسأله ۴۵۷: بچه هایی که هنگام زلزله، سیل و یا جنگ، اولیای خود را از دست می دهند و تحویل پرورشگاه و یا اشخاص می شوند اگر به نحوی باشد که نسب آنان معلوم نباشد و از میراث محروم شوند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: هر کس سهم الارث آنها را متصرف شود ضامن است، ولی مادامی که حقیقت امر معلوم نشده و متصرف معتقد به مالکیت خود باشد گناهکار نیست.

مسأله ۴۵۸: کسانی که به علت تنگدستی فرزند شیر خوار خود را درب منازل، مغازه، مساجد و یا در معابر عمومی

قرار می دادند و خود نیز از وضع آنها اطلاعی در دست ندارند، اگر پس از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۷

چندی وضعیت مالی خوبی پیدا کنند و به گونه ای باشد که اگر آن فرزند نیز معلوم می بود ارث می برد، آیا صرفاً گناهکارند یا کسی هم در این مورد ضامن است؟

جواب: عمل مورد سؤال جایز نیست ولی نسبت به ضمان حکم مسأله «۴۵۷» را دارد.

ضمان در ورزش

مسأله ۴۵۹: اگر دو کشتی گیری که در ابتدای کشتی، احتمال کشته شدن یا خسارت دیدن نمی داده اند و در عین حال پای یکی به دیگری پیچد و به همین علت به زمین افتاده خسارتی را متحمل شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: موارد مختلف است، و حکم دائر مدار استناد است که اگر مستند به خودش باشد، دیگری ضامن نیست و اگر مستند به دیگری باشد دیگری ضامن است، و اگر مستند به هر دوی آنان باشد، نصف دیه را دیگری ضامن است، و در نزاع موضوعی محاکمه شرعی لازم است.

مسأله ۴۶۰: اگر در اثر بکس یکی از دو بکس باز، دیگری تلف شود، آیا ضمان دیه او به عهده بکس زننده است یا چون متوفی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۸

خود احتمال تلف می داده ضمانی به عهده کسی نیست، و اگر هست قتل عمد است یا خطا؟

جواب: در فرض سؤال ضمان دیه به عهده بکس زننده است، و اگر او به قصد قتل زده باشد، قتل عمدی است و اولیای مقتول حق قصاص دارند.

مسأله ۴۶۱: اگر در حالی که دوچرخه سواران مشغول مسابقه هستند، یکی از آنان به طور ناخودآگاه جلوی دیگری برود و او بر اثر عدم توان بر کنترل

به گونه ای به زمین بیفتد که یا ناقص العضو شود و یا بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست؟

جواب: حکم مسأله «۴۶۲» را دارد.

مسأله ۴۶۲: در کلیه مسابقاتی که از طرف دولت تدارک می شود، آیا ضمان خسارت‌های وارده به عهده یکی از طرفین است یا به عهده دولت؟

جواب: در درجه اول ضمان خسارت به عهده هر کسی است که خسارت مستند به اوست، ولی اگر مسئولین برگزاری مسابقات متعهد جبران خسارت شوند و جبران کنند، ضمان از کسی که خسارت به او مستند بوده ساقط می شود.

مسأله ۴۶۳: اگر در میدانی فوتبال که توجه فوتبالیستها متوجه توپ است و هنگام دویدن به جوانب توجه ندارند، بر اثر بهم

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۹

خوردن دو نفر یکی خسارت ببیند و تشخیص مقصر ممکن نباشد ضمان خسارت وارده به عهده کیست؟

جواب: اگر هر دو در حال حرکت بهم خورده باشند خسارت وارد مستند به هر دوی آنهاست و نصف خسارت به عهده هر کدام است، ولی اگر یکی از آن دو ایستاده و دیگری در حال دویدن به او برخورد کرده، خسارت مستند به اوست و ضامن است.

مسأله ۴۶۴: اشخاصی که برای تماشا به میدانی اسب دوانی رفته اند اگر بر اثر رم کردن اسب یک یا چند تن از آنان متحمل خسارت شوند، ضمان خسارت به عهده کیست؟

جواب: در فرض سؤال، اگر اسب سوار به گونه ای با اسب رفتار کرده که موجب رم کردن اسب شده، اسب سوار ضامن است، و اگر یکی از تماشاچیان آن را رم داده، همان شخص ضامن است و در غیر این دو صورت، اگر رم دادن اسب به هیچ کس مستند نباشد،

کسی ضامن نیست.

مسأله ۴۶۵: اگر در ساعت ورزش مدرسه که دانش آموزان تحت تعلیم معلم ورزش تعلیم می بینند به یکی از دانش آموزان خسارت بدنی وارد شود، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر دستور دهنده (معلم) مقصر باشد، او ضامن است، و اگر به دانش آموز دیگری مستند باشد، خسارت مالی و دیه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۰

کمتر از یک بیستم دیه کامل به عهده خود اوست که اگر ولی آن دانش آموز از مال او یا از مال خودش جبران نکند، آن دانش آموز باید پس از بلوغ جبران کند، و اگر دیه به مقدار یک بیستم یا بیشتر باشد، به عهده عاقله دانش آموز است، ولی اگر آسیب وارده به کسی مستند نباشد، هیچ کس ضامن نیست.

ضمان در وکالت

وکالت عامه:

مسأله ۴۶۶: وکیلی که از سفیه و محجور بودن موکل خود مطلع بوده و مدت مدیدی از طرف او خرید و فروش کرده، آیا ضمانی نسبت به خریداران و یا نسبت به موکل خود به عهده دارد؟

جواب: هر چه به دست او آمده و به تصرف غیر مالک شرعی داده باشد آن را ضامن است، ولی قرار ضمان به عهده کسی است که مال در دست اوست و یا در دست او تلف شده است.

مسأله ۴۶۷: اگر اموالی که در اختیار وکیل قرار گرفته به نحوی تلف شود، ضامن آن به عهده وکیل است؟

جواب: اگر در حفظ آن تقصیر و کوتاهی کرده باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۱

مسأله ۴۶۸: شخصی که برای وکیل خود اجرت روزانه یا ماهانه تعیین کرده و مدت طولانی وکیل برای او کار کرده، اگر مدتی کاری که به وکیل واگذار کند نداشته باشد

و وکیل را نیز مرخص نکرده، آیا حقوق ایام بی کاری وکیل را ضامن است؟

جواب: باید طبق قرار داد در باب اجاره عمل نمایند.

مسألة ۴۶۹: اگر وکیلی که از محجور بودن موکل خود مطلع است با شخص دیگری که از محجور بودن موکل این وکیل آگاه است دادوستد در اموال محجور انجام دهند، ضامن به عهده کدام یک از طرفین است؟

جواب: هر دو طرف دادوستد ضامن هستند.

وکالت دادگستری:

مسألة ۴۷۰: اگر وکیل دادگستری با موکل خود شرط کند چنانچه حکم به نفع وی صادر شود، ۵۰٪ اضافه از مبلغ مورد توافق بگیرد و موکل نیز قبول کند، حال چنانچه وکیل برای رسیدن به هدف خود از راه حيله وارد شود و به نتیجه نیز برسد، آیا ضامن ۵۰٪ حقوق دریافتی است یا ضامن حقی است که از طرف مقابل ضایع کرده است؟

جواب: اگر سبب تضييع حق محكوم عليه شده باشد، علاوه بر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۲

این که استحقاق گرفتن اجرت از موکل خود را ندارد، حق از دست رفته محکوم علیه را نیز ضامن است.

مسألة ۴۷۱: اگر وکیل هنگام قرار داد وکالت، موکل خود را با حرف امیدوار کند، ولی در دادگاه نتواند کاری به نفع موکل انجام دهد، آیا اگر موکل پس از انجام محاکمات قسمتی از حق الوکاله قرارداد شده را به وی نپردازد ضامن است؟

جواب: اگر وکیل به وظیفه خود عمل کرده باشد، استحقاق تمام اجرت تعیین شده را دارد، و چنانچه موکل رضایت او را جلب نکند ضامن است، مگر این که وکیل هنگام عقد قرارداد موکل را مغرور کرده باشد.

مسألة ۴۷۲: وکیلی که هنگام قبول وکالت برای جلب منفعت بیشتر،

وعده های غیر واقع به طرف قرارداد دهد، آیا ضامن کلّ وجوه دریافتی از موکل است یا ضامن ما به التفاوت و کالت صحیح؟

جواب: اگر وکیل احقاق حق کند، استحقاق اجرت تعیین شده را در صورت صحت اجاره و استحقاق اجرت المثل را در صورت بطلان اجاره دارد، و اگر مرتکب خلاف شرع شده و حق موکل یا طرف دیگر را تضییع کند، اصلاً استحقاق اجرت ندارد، و اگر سبب تضییع حق شود، ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۳

مسألة ۴۷۳: وکیلی که می داند قبول وکالت وی کمترین فایده ای را از جهت تبرئه، تخفیف مجازات و ... برای موکل خود ندارد و در عین حال قبول وکالت می کند و از این راه وجوهی به دست می آورد، آیا ضامن است یا نه؟

جواب: اگر وکیل در احقاق حق شود و طبق وظایف شرعی خود عمل کند، استحقاق اجرت دارد، و در غیر این فرض استحقاق اجرت ندارد.

مسألة ۴۷۴: اگر وکیلی به عنوان حق الوکالت مبلغی دریافت کند و در قبال آن مطالبی به متهم پرونده یاد دهد، و هنگام اعتراض طرف مقابل در قبال اخذ مبلغی از آنان نیز حاضر شود مطالبی را ضد آنچه به متهم یاد داده به آنها یاد دهد، آیا با این حال که مطالبی که به طرف مقابل یاد داده است خنثی کننده مطالبی است که به متهم در قبال اخذ وجه یاد داده، ضامن وجوهی است که از متهم گرفته است؟

جواب: اگر از هر کدام در برابر یاد دادن طرق شرعی اجرت گرفته باشد، مالک می شود و ضامن نیست، ولی اگر از هر کدام در برابر یاد دادن تزویر اجرت گرفته باشد، مبلغ دریافتی

را مالک نیست و ضامن است، و اگر به یکی طرق شرعی یاد داده و به دیگری تزویر، وجوهی را که در مقابل تزویر گرفته مالک نیست و ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۴

وکالت مجلس:

مسألة ۴۷۵: کسی که خود را لایق وکالت مجلس نمی داند ولی به دلیل عنوان و حقوق آن اقدام می کند، اگر به مجلس راه یابد آیا ضامن حقوقی است که می گیرد یا کار او ضامن آور نیست.

جواب: اگر طبق وظایفی که برای نمایندگان مقرر است عمل نکند استحقاق حقوق ندارد، و نسبت به کارهای دیگری اگر یکی از موجبات ضمان از قبیل اتلاف و غرور محقق باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست.

مسألة ۴۷۶: وکلای که هنگام انتخابات برای جلب توجه بیشتر مردم و گرفتن آرای بیشتر، وعده هایی که خود می دانند قدرت انجام آن را ندارند، به مردم می دهند و به مجلس راه پیدا می کنند، آیا ضامن حقوق دریافتی هستند؟

جواب: اگر طبق مقررات جمهوری اسلامی لیاقت نمایندگی را نداشته باشند، استحقاق دریافت حقوق ندارند و اگر دریافت کنند، ضامنند.

مسألة ۴۷۷: کسانی که در ارتباط با انتخاب کاندیدائی، اذهان نمایندگان شورای نگهبان را مشوب می کنند و آنها نیز بر اثر اعتمادی که به مشوب کننده دارند، کاندیدای مورد نظر را ردّ

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۵

می کنند، آیا ضامن حقوق تضييع شده آنان هستند؟

جواب: عنوان ایجاد جو، حکم خاصی ندارد، بلکه اگر یکی از موجبات ضمان بر آن منطبق باشد موجب ضمان است و الا در صورتی که یکی از عناوین محرمه از قبیل تهمت، غیبت، اهانت مؤمن و مانند اینها بر آن منطبق باشد، حرمت تکلیفی دارد و گرنه حرمت تکلیفی هم ندارد.

مسألة ۴۷۸: کسانی

که پس از انتخاب نمایندگان، علیه نماینده ای که موافق راه یافتن او به مجلس نبوده اند، جوسازی و کارشکنی کنند و موجبات دلسردی و بی تفاوتی یک نماینده فَعِیال را فراهم کنند که از این راه خساراتی را به منطقه وارد کنند، آیا ضامن هستند یا نه؟

جواب: حکم مسأله «۴۷۷» را دارد.

مسأله ۴۷۹: روحانیون و ائمه جماعتی که برخی کاندیداهای مجلس را پس از آن که مورد تأیید شورای نگهبان قرار گرفته، بدون دلیل شرعی به خطهای چپ، راست، منافقین، لیبرالها، سرمایه داری، فتودالیسم و ... متهم می کنند و از این راه حقوق یک فرد لایق را ضایع می نمایند، آیا صرفاً گناهکارند و از عدالت ساقط می شوند، یا ضامن حقوق از دست رفته اجتماع نیز می باشند؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۶

جواب: در فرض سؤال عمل آنان خلاف شرع است و ضمان مالی دایر مدار استناد است.

مسأله ۴۸۰: اگر هنگام تبلیغات انتخاباتی، کسی را به دلیل جوی که ایجاد کرده اند ناگزیر به کناره گیری کنند و از این راه خساراتی وارد کنند، ضامنند یا ضمان آور نیست؟

جواب: حکم مسأله «۴۷۷» را دارد.

مسأله ۴۸۱: کسانی که پوسترهای تبلیغاتی انتخاباتی را به هر دلیل پاره می کنند، خواه قصد اهانت داشته باشند یا نه، آیا ضامنند یا نه؟

جواب: علاوه بر حرمت، موجب ضمان نیز می باشد، بلی اگر پوستر مورد نظر مشتمل بر تبلیغ غیر شرعی باشد، یا در جایی که نصب شده شرعاً جایز نبوده، کندن آن با اجازه حاکم شرع مانع ندارد.

مسأله ۴۸۲: افرادی که به عنوان ستاد تبلیغاتی کاندیدای معینی فعالیت می کنند، اگر روی پوستر دیگر کاندیدها، پوستر کاندیدای مورد نظر خود را بچسبانند، ضامن هستند یا گناهکار؟

جواب: علاوه بر حرمت کار

مورد سؤال، موجب ضمان نیز می باشد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۷

مسألة ۴۸۳: اگر افراد ستاد تبلیغاتی هنگام تبلیغات برای کاندیدای مورد علاقه خود، خلاف واقع بگویند و کار آنان موجب کنار زدن فرد لایق و روی کار آمدن فرد نالایق شده، خساراتی را متوجه جامعه کنند، آیا فقط گناهکارند یا ضمانی هم به عهده آنها خواهد بود؟

جواب: اگر خلاف واقع گوئی آنان مشتمل بر دروغ و تهمت باشد گناهکارند و ضمان آنان ثابت نیست.

مسألة ۴۸۴: افراد با سوادى که هنگام اخذ آراء برای اشخاص بی سواد رای می نویسند، اگر از بی سوادى افراد سوء استفاده کنند و بر خلاف میل قلبی رای دهند، ورقه را بنام کاندیدای مورد علاقه خود پر کنند، عملشان ضمان آور است یا صرفاً گناهکارند؟

جواب: اگر بر تقلب او اثری مترتب نشود، مثل این که کاندیدای مورد علاقه رای دهنده خواه ناخواه رای نمی آورد، متقلب گناهکار است و ضامن نیست، ولی اگر اثری بر کار وی مترتب بوده هر خسارتی به وی مستند شود ضامن است، ولی ممانعت از رسیدن به منافع موجب ضمان نیست.

مسألة ۴۸۵: اگر دولت، استفاده از وسائل و امکانات و عناوین دولتی و دستگاههای وابسته به دولت را در تبلیغات انتخاباتی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۸

ممنوع کرده باشد، و کاندیدایی بر خلاف از همین راه استفاده کند آیا نسبت به استفاده از وسائل و امکانات، ضامن است یا نسبت به حقوق آینده نیز ضامن است؟

جواب: کرایه و خسارات وارده بر وسائل نقلیه و غیره را ضامن است، ولی عمل مذکور موجب حرمت حقوق آینده او نمی باشد.

مسألة ۴۸۶: اگر اعضای شورای نگهبان بر اثر جوی که دیگران ایجاد کرده اند، بدون

تحقیق لازم، اقدام به ابطال آراء یک منطقه کنند، آیا نسبت به همهٔ مخارج مالی که شده ضامنند یا عمل آنان ضمان آور نیست؟

جواب: اگر به وظایف مقرر خود عمل کنند ضامن نیستند و اگر بر خلاف وظیفه عمل کنند، مسئول می باشند و ضمان دایر مدار صدق استناد است.

مسألة ۴۸۷: اگر نماینده ای پس از انتخاب و راه یافتن به مجلس، بدون دلیل شرعی مبادرت به استعفا کند و از این طریق موجب خسارات مالی زیادی برای دولت و ملت شود، آیا ضمان آن به عهدهٔ اوست؟

جواب: استعفای وکیل موجب ضمان مخارج مورد سؤال نیست.

مسألة ۴۸۸: اگر وکیلی در دورهٔ نمایندگی خود به وظایف شرعی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۹

و قانونی خود عمل نکند، آیا ضامن حقوقی است که دریافت کرده است؟

جواب: اگر به وظایف خود عمل نکنند استحقاق حقوق ندارند و در صورتی که گرفته باشند ضامن می باشند.

ضمان در تعدیات همسایگان

مسألة ۴۸۹: اگر همسایه ای منزل خود را به گونه ای بسازد که بر اثر کور کردن فضا و حیاط دیگری (گرچه بر خلاف موازین شهرسازی نباشد) موجب سقوط ارزش سوقیه آن شود، آیا ضامن ما به التفاوت قیمت سوقیه است؟

جواب: ضامن نیستند.

مسألة ۴۹۰: اگر همسایه بر اثر تعمیر نکردن به موقع اجاق آبگرمکن خود، موجب شود ریزه های دود در فضا پخش شده و ملافه ها، پتوها، لباسها و ... همسایگان را آلوده کند و از این بابت خساراتی را متحمل شوند، آیا ضامن خسارات وارده می باشد؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۴۹۱: اگر همسایه دیوارهای منزل خود را به گونه ای ساخته

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۰

باشد که به دیوارها و اطاقهای همسایهٔ مجاور رطوبت برساند و بر اثر آن، همسایه

متحمل خسارت شود، گرچه این کار از روی بی توجهی باشد، آیا ضمان آور است؟

جواب: اگر رطوبت به واسطه بارش برف و باران سرایت کرده باشد صاحب دیوار ضامن نیست و اگر به واسطه ریختن آب سرایت کرده باشد، هر کس آب ریخته ضامن است، و اگر به نحو دیگری است احتیاج به توضیح دارد.

مسألة ۴۹۲: مسألة «۴۹۱» هیچ یک از دو مورد نیست، بلکه زمین مرطوبی است و اصولاً مردم آن منطقه پس از ساختن کرسی منزل اقدام به قیر و گونی کردن دیوارها می کنند تا رطوبت به بالاتر از کرسی سرایت نکند و این همسایه چنین اقدامی نکرده که در نتیجه بالا زدن رطوبت، به منزل مجاور نیز سرایت کرده و صاحب خانه را متحمل خسارات دائمی کرده است، آیا چنین فردی ضامن خسارات وارده نیست؟

جواب: در فرض سؤال ضمان همسایه ثابت نیست ولی اگر خسارت وارده مستند به عمل همسایه باشد ضامن است.

مسألة ۴۹۳: در مناطقی که زمین آن شنی و نرم است، برای ریزش نکردن چاههای فاضلاب منازل، اطراف آن را سنگ چین و یا طوقه می کنند، حال اگر همسایه ای چنین نکند و چاه منزل وی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۱

به قدری ریزش کند که به منزل مجاور سرایت کرده موجب خسارت عمده ای از قبیل نشست کردن، فرو ریختن و ... شود، آیا صاحب آن منزل ضامن خسارات وارده به همسایه است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسألة ۴۹۴: اگر بر اثر مرور زمان دیوار همسایه شکست پیدا کند و این شکست موجب ریزش دیوار و ایجاد خسارت به همسایه دیگر شود، آیا صاحب دیوار ضامن خسارت وارده است؟

جواب: اگر صاحب دیوار به

خطرناک بودن دیوار خود متوجه باشد و در رفع آن مسامحه و سهل انگاری کند ضامن است.

مسأله ۴۹۵: اگر همسایه ای در بستن درب منزل خود بی توجهی و اهمال کاری نماید و سارقین از راه منزل وی به منازل همسایگان بروند و دستبرد بزنند، آیا کار این همسایه ضامن آور است؟

جواب: در فرض سؤال همسایه ضامن نیست مگر این که ثابت شود با سارقین دست داشته است.

مسأله ۴۹۶: اگر صاحب منزلی بر اثر بی احتیاطی و بر خلاف مقررات لامپ مهتابی منزل خود را روی لوله گاز نصب کند که بر اثر اتصال دستگاه، برق در لوله گاز جریان پیدا کند و به منزل همسایه ای که در انشعاب گاز شراکت داشته سرایت کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۲

و خسارت مالی یا جانی وارد نماید، آیا ضمان آن به عهده اوست؟

جواب: در فرض سؤال هر خسارتی را که مستند به عمل او باشد ضامن است.

مسأله ۴۹۷: آیا خساراتی که بر اثر عمل همسایه از قبیل ساختن باغچه در کنار دیوار، گذاشتن ناودان روی دیوار و ... متوجه همسایگان دیگر است به عهده عامل است یا این قبیل کارها ضامن آور نیست؟

جواب: اگر خسارت مستند به فعل همسایه باشد ضامن است.

مسأله ۴۹۸: شخصی در وسط منزل خود درختی نشانده که از چهار سمت سه متر و در مجموع ۳۶ متر مربع را اشغال کرده است، آیا اگر یکی از همسایگان فقط به این دلیل که چند ساعتی از روز سایه این درخت به منزل او می افتد با ریختن سم یا نفت موجب خشکاندن درخت شود ضامن است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۴۹۹: اگر شاخه های درخت همسایه به منزل دیگری تجاوز

کند صرفنظر از این که وجود آن به حال همسایه مضر باشد یا نه، آیا اگر بدون آن که به صاحب خانه توجه دهند آن را بخشکانند ضامن هستند یا نه؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۳

جواب: اگر شاخه های درخت کسی به فضای ملک همسایه تجاوز کند، در صورتی که همسایه راضی نباشد، باید صاحب درخت با خم کردن یا قطع کردن شاخه های متجاوز رفع تجاوز کند و اگر نکند، همسایه می تواند خودش با استجازه از حاکم شرع اقدام به رفع تجاوز کند، ولی اگر با خم کردن رفع تجاوز ممکن باشد نباید قطع کند، و در هر حال اگر درخت را بخشکاند ضامن است.

مسألة ۵۰۰: اگر در ارتباط با دفع آفات کشاورزی، دستور العمل متخصصین چنین باشد که باید درختها، نباتات و هر مورد دیگر آفت زده را با سوزاندن از بین ببرند، ولی تعدادی از کشاورزان به این دستور العمل توجه نکنند و باعث گسترش ویروس آفت به کشاورزی همجوار شده خساراتی را متوجه آنان کنند، آیا ضمان خسارات وارده به عهده آنهاست؟

جواب: هر چند با توجه به وجود آفت و سرایت آن بجا است در رفع آن کوشش شود ولی ثبوت ضمان به مجرد تقصیر در رفع آن محل اشکال است.

مسألة ۵۰۱: همسایه ای که با انواع بدرفتاریها با همسایگان خود موجب می شود آنها از روی ناچاری منازل خود را به کمتر از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۴

قیمت عادلانه بفروشند و از این بابت خساراتی به آنها وارد شود، آیا ضمان خسارتی که به آنها رسیده، به عهده اوست؟

جواب: بدرفتاری با همسایه جایز نیست و آنهایی که موجب اتلاف مال همسایه می شوند، علاوه

بر حرمت ضامن هم می باشند، ولی اموالی را که همسایه با اختیار خود به کمتر از عاقله فروخته است، ضامن تفاوت آن به عهده آنها نیست.

ضمان در هنر نمائی و تئاتر

مسأله ۵۰۲: اگر هنگام ساختن فیلمهای نمایشی و هنری؛ مانند سریالها و فیلمهای مشهوری که در سینماها و از تلویزیونها پخش می شود، یکی از بازیگران از اسب، کوه، ماشین و موارد دیگر پرت شده و خسارت جانی ببیند، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر در عمل با اختیار خود بوده و کسی او را نیانداخته باشد هیچ کس ضامن نیست و حتی اگر هنگام پرت شدن به کسی هم خسارت وارد کرده باشد، ضامن خسارت است، ولی اگر پرت شدن او مستند به کسی باشد، پرت کننده ضامن است.

مسأله ۵۰۳: ضایعات و خساراتی که هنگام پیاده کردن نمایش به بار

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۵

می آید و مثلاً یکی از بازیکنان از اسب افتاده و زیر دست و پای اسبها تلف می شود، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر خودش افتاده باشد کسی ضامن نیست.

مسأله ۵۰۴: اگر برای آموزش دادن کارهای خطرناکی چون عبور از روی سیم و ... خسارتی به نوآموز وارد شود، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر تمرین کننده عاقل، بالغ و مختار بوده، هیچ کس ضامن نیست.

مسأله ۵۰۵: اگر هنگام تعزیه خوانی و مثلاً هنگام کشتن أبو الفضل فرضی، شمشیر خطاء رود و کسی کشته شود ضامن دیه او به عهده کیست؟

جواب: ضامن به عهده کسی است که قتل به او مستند شده.

ضمان در امور مختلف و متفرقه

مسأله ۵۰۶: در مواردی که حقّ حضانت با انتخاب فرزند کبیر تعیین می شود، اگر وی را تطمیع کنند و نگذارند به اختیار خود انتخاب کند، آیا تطمیع کننده ضامن است؟

جواب: بالغ در هر حال مخیر است و میل او ایجاد حق برای پدر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۶

تطمیع کننده ضامن باشد.

مسألة ۵۰۷: مردی که ظاهراً ساده لوح بوده به مغازه عتیقه فروشی رفته و یکی از اجناس عتیقه شکستنی را برداشته و قیمت آن را از عتیقه فروش سؤال می کند، عتیقه فروش از روی استهزاء یک هزارم قیمت واقعی آن را به آن شخص گفته و او چون فهمیده عتیقه فروش وی را مسخره کرده است، یک باره آن را به زمین رها کرده و شکسته است، وی وقتی در مقابل عکس العمل عتیقه فروش قرار گرفته گفته است: نگرانی ندارد و همان مبلغی را که عتیقه فروش گفته از جیب در آورده و به وی داده است، نامبرده عصر هنگام که از آن سمت عبور می کرده به مغازه عتیقه فروش رفته و گفته است، قیمت واقعی آن کوزه قلیان را می دانستم و چون تو مرا مسخره کردی عمدی آن را به زمین رها کردم تا دیگر کسی را مسخره نکنی، با این حال آیا آن فرد قیمت واقعی آن چیز را ضامن است؟

جواب: بلی قیمت عادلانه را ضامن است.

مسألة ۵۰۸: اگر نایبایی کسی را کشته و یا نابینا کرده باشد، آیا ضامن آن به عهده خود اوست یا نه؟

جواب: اگر نابینا عمداً کسی را کشته باشد، قصاص وی محل تأمل است و احتیاط در این است که با اولیای مقتول به دیه مصالحه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۷

نمایند و در پرداخت دیه نیز قاتل با عاقله مصالحه کنند. و اگر عمداً کسی را نابینا کرده دیه آن به عهده خود اوست.

مسألة ۵۰۹: اگر نایبایی مورد اذیت افراد رهگذر قرار گیرد و بر اثر عصبانیت با عصای خود به این طرف و آن طرف حمله کند و موجب خسارت بزرگی به

یکی از عابریین شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر حمله نابینا از حدی که دفاع بر آن توقف دارد تجاوز نکرده و خسارت به اذیت کننده ها وارد شده باشد ضمان ندارد، و اگر از روی خطاء به غیر آنها خسارت وارد شده باشد، خسارت مالی به عهده خودش می باشد و خسارت جانی با تحقق شرایط ضمان عاقله، به عهده عاقله او می باشد، و در موارد اختلاف موضوعی محاکمه شرعی لازم است.

مسألة ۵۱۰: کارمندان ادارات دولتی و مؤسسات وابسته به آن که برای حل و فصل امور ارباب رجوع تعیین شده اند، اگر با امروز و فردا کردنهای بی دلیل موجب رفت و آمدها و صرف هزینه ها و کرایه های ارباب رجوع شوند، ضامن خسارات وارده به آنها هستند؟

جواب: اگر کارمند کم کاری کند، علاوه بر معصیت از حقوق او به نسبت کم کاری کسر می شود ولی ضمان او در برابر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۸

مراجعیین ثابت نیست.

مسألة ۵۱۱: کسانی که قبل از پیروزی انقلاب برای بر هم زدن نظم اجتماع و در نهایت متزلزل کردن رژیم شاه به صورت و لباس زنان بی حجاب و بد حجاب، اسید پاشیده و آنها را متضرر یا ناقص العضو کرده باشند، آیا ضامن خسارات مالی و دیه آنها هستند یا چون کار آنها حسب ظاهر جنبه الهی داشته ضامن نیستند؟

جواب: نهی از منکر دارای مراتب و شرایطی است و متخلف از آن خسارات مستند به خود را ضامن است.

مسألة ۵۱۲: اگر در حین نزاع، اول یکی دیگری را بر اثر ضربه نابینا کند و بعد نابینا بر اثر ضربه، دیگری را مقتول نماید، چه ضمانی به عهده کدامیک از آن

دو خواهد آمد؟

جواب: ديه چشم کسی که نابینا شده از ترکه مقتول پرداخت می شود و حکم قصاص یا ديه قتل در مسأله «۵۰۸» بیان شد.

مسأله ۵۱۳: اگر فردی را به این عنوان که می تواند در اسرع وقت روادید خروج و ورود بگیرد، به کسی معرفی کنند و بعد معلوم شود روادیدهای مأخوذه جعلی بوده و برای طرف زیان های قابل توجهی داشته، آیا ضمان آن به عهده عامل است یا به عهده معرف؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۹

جواب: اگر مراجعه کننده معتقد بوده که عامل، جواز عبور قانونی تهیه می کند، اگر معرف وی را فریب داده باشد ضمان است و اگر معرف هم معتقد به تهیه جواز قانونی بوده، عامل ضمان خسارتی است که مستند به اوست.

مسأله ۵۱۴: اگر فرد یا افرادی قاتل عمدی را که محکوم به اعدام شده فراری دهند، آیا ضمان ديه مقتول خواهند شد یا نه؟

جواب: فرار دهندگان ملزم به تحویل قاتل می شوند، ولی ضمان ديه مقتول به عهده آنها نیست.

مسأله ۵۱۵: اگر مثلاً معلمی به صدای مگس حساسیت داشته و محصلین در خارج از کلاس مگسهایی را بگیرند و هنگام درس در کلاس رها کنند و از این راه معلم را آزار داده وقت کلاس درس را تضييع کنند، آیا ضمانی به عهده آنها خواهد بود یا صرفاً گناهکارند؟

جواب: مورد سؤال گناه دارد و ضمان مالی ندارد.

مسأله ۵۱۶: در مواردی که مثلاً تعدادی از دانش آموزان یا دانشجویان علیه دیگری متحد شده و وی را به باد مسخره و استهزاء می گیرند تا این که او از رفتن به کلاس دلسرد شده و موجبات ترک تحصیل وی فراهم می شود، و در این میان خساراتی به

او و به جامعه وارد می شود، آیا ضمانی به عهده آنان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۰

خواهد بود یا نه؟

جواب: فرض سؤال حکم مسأله قبل را دارد.

مسأله ۵۱۷: کسانی که مثلاً- به عنوان تعمیر و یا تجدید بناء، آثار باستانی را تخریب می کنند و از این راه به آثار فرهنگی جامعه خسارت وارد می کنند، ضامنند یا کار آنان ضمان آور نیست؟

جواب: آثار باستانی به عنوان باستانی بودن حکم خاصی ندارد و باید عناوین دیگر آن ملحوظ شود.

مسأله ۵۱۸: اگر فردی را که برای تعمیر آثار باستانی تعیین کرده اند و هنگام تعمیر به اشیای نفیس و قیمتی مانند کوزه ای از طلا و جواهرات برخورد کند و در خفای از دیگران آن را برای خود بردارد، مالک می شود یا ضامن است و اگر ضامن است در حق چه کس؟

جواب: موارد مختلف است و بنا بر احتیاط باید به مجتهد جامع الشرائط مراجعه کند.

مسأله ۵۱۹: اگر کارفرمایی جهت تکمیل ساختمان خود به شرکت داربست مراجعه و درخواست نصب داربست کند و شرکت مزبور با این که ساختمان مذکور در محدوده کابل برق فشار قوی قرار داشته و می بایست با هماهنگی با اداره برق اقدام می کرد، رأساً اقدام کند که در نتیجه کارگری در اثر برق

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۱

گرفتگی فوت کند، آیا ضمان دیه آن به عهده کارفرما (صاحب ساختمان) است که درخواست نصب داربست کرده یا به عهده مسئول شرکت داربست است که برخلاف مقررات اقدام کرده و یا به عهده مهندس ناظر است که کارشناس و مسئول نظارت بر انجام صحیح عملیات ساختمانی بوده؟

جواب: ضمان در این گونه موارد دایر مدار استناد است و بعید

نیست که علم و جهل در صدق استناد و عدم آن مؤثر باشد که اگر متوفی خطرناک بودن آن را می دانسته و در عین حال اقدام کرده باشد، خون او هدر است و کسی ضامن نیست و اگر نمی دانسته هر کس مسئول رفع خطر بوده و با علم به خطرناک بودن آن، رفع خطر نکرده باشد ضامن است.

مسأله ۵۲۰: کسی که مخارج افراد واجب النّفقه خود را نداده و آنها با زحمات زیادی تأمین کرده باشند، آیا ضمان آن به عهده اوست یا نه؟

جواب: در نفقه زوجه حکم سایر دیون جاری است، ولی نسبت به نفقه اقارب حکم دیون را ندارد و وجوب انفاق بر آنها فقط حکم تکلیفی است، و واجب النّفقه نسبت به گذشته، حق مطالبه ندارد.

مسأله ۵۲۱: اگر پدر یا مادر فقیری به علت فقر، بچه شیرخواره

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۲

خود را سر راه مرد ثروتمندی گذاشته و پس از آن که آن بچه بزرگ شده، با ادله شرعی ثابت کنند کودک متعلق به آنها بوده، آیا ضمان مخارجی که شده به عهده پدر یا مادر است؟

جواب: گرچه آنها در عمل مذکور مرتکب معصیت شده اند، ولی ضمان مخارج گذشته نمی باشند.

مسأله ۵۲۲: اگر اعمال غیر قانونی بعضی مسافری به نحوی امتیّت افراد و اموال آنان را به مخاطره اندازد که بهره برداری از سرویسهای هوایی را مختل کند و از این راه ضررهای مالی را متوجه دولت و مسافری کند، آیا ضمانی به عهده آنان خواهد بود یا نه؟

جواب: سؤال مبهم است، و به طور کلی در صورت صدق اتلاف، تلف کننده و در صورت صدق غرور، فریب دهنده ضامن هستند، و در

صورتی که سبب اقوی از مباشر باشد، سبب و آلا مباشر ضامن است.

مسألة ۵۲۳: کارمندان شرکت هواپیمایی کشوری و یا دیگر کارمندان دولتی که به نحوی موجب اختلال در امری از امور کشور می شوند و از این بابت خسارات مالی به افراد وارد می شود و هنگام محاکمه فقط جنبه کیفری موضوع رسیدگی می شود، آیا ضمان خسارات مالی کما کان به عهده آنهاست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۳

جواب: اگر کاری که موجب ضمان مالی است مرتکب شده باشند ضمان آن باقی است.

مسألة ۵۲۴: اگر به علت اختلافات مرزی و اختلال در روابط بین المللی، هواپیمای مسافربری مورد تجاوز نظامی قرار گرفته و سرنشینان آن کشته شدند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: کسی که هواپیما را زده ضامن است، و اگر بین دو دولت قرارداد و تعهداتی باشد، باید طبق قرارداد و تعهدات عمل نمایند.

نجف آبادی، حسین علی منتظری، استفتاءات مسائل ضمان، در یک جلد، قم - ایران، اول، ه ق

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

